

491.39-8

7-23

3513

ՀԱՅ ԼԵՁՈՒԻ

Ե Ր Ր Ո Ր Դ

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

67 + 36 + 32 Արձակ ցիւքեր

11 + 6 + 10 Ոճանաւորներ

109 + 43 + 28 Հրահանգներ, Առակներ,

Առածներ:

ՅՕՐԻՆԵՅ

ՍՄԲԱՏ ԴԱՌԹԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՈՒ ՄԷՈՐԻՅԷՆ ՎԱՆԵՐԱՅՈՒԱՅ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐՎԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԱԼ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱՅ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՏԷԼԻ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Սուլթան Համամ Հասսէսի, Թիւ 14

1908

2002

11811-42

894
2-25

49

491.98-8
7-23

ԸՆԹԱՅԻ ՆԱԽԱԿԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ

428

76-74

ԵՐՐՈՐԴ

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

ՈՒԹՆԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՅՕՐԻՆԵՅ

ՍՄԲԱՏ ԴԱՌԹԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ ՈՒ ՍԷՄԻՅԷՆ ՎԱՆԵՐԱՑՈՒԱԾ
ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԱՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՏԷԲ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Սուրբան Հայկաճ ճանապարհ, Թիւ 14

1908

2010

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ

Ամենամեծ գոհունակութեամբ կը տեսնեմ որ ԵՐՐՈՐԴ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ անուն այս գիրքը ընդունելութիւն գտած է առհասարակ ամէն Ազգային Վարժարաններու մէջ, ինչպէս է՝ ակնկալուէր :

Ազգ. Ուսուցիչները լիովին գնահատեցին առաւելութիւնները այս գիրքին, որ դիւրացուց իրենց աշխատութիւնը, եւ սուղ ժամանակի մէջ իրական նպաստ մ'ըրաւ աշակերտներուն զարգացման : Պարզ ու ցամաք Ընթերցարան մը չէ Վարժարան Մանուկներու հաստը, հետեւաբար մեքենական ու անգիտակից կերպով պիտի չկարդայ զայն աշակերտը. այլ՝ շնորհիւ մշտնադպեցեան, իրագիտակցեան, լեզուի ու մտածութեան հրահանգներուն, որոնք կը գտնուին էջերուն տակ՝ պիտի ստանայ միտքի բազմակողմանի մշակութիւն ու ընդարձակ հմտութիւն՝ շատ կարեւոր նիւթերու վրայ : Ուստի քող ներեմ Ուսուցիչները՝ որ շատ կարեւորութիւնը մասնաւոր հոգ տանելու որ լաւ բացատրուին էջերուն ներքեւ գտնուող Հրահանգները, Հարցումները եւ Մեկնելի Քառերը : Միայն այդ կերպով պիտի կրնայ, ապահովապէս, մանուկներու դաստիարակութեան նպատակաւ գործիք մը ու արդիւնաւոր տասար մ'ըլլալ այս գրքիցը :

Մասնաւորապէս Տանկախօս Գաւառներու համար, հաշի է որ ըսեմ քէ այս Գ Մասն այլ եւս պէտք չկայ Տանկեւեցի քարգժանել տալ. աշակերտը բաւական զարգացած է ու Հայերէն գրուած մը հասկնալու չափ պատար եւ հմտութիւն ունի, հետեւաբար նախամեծար է բացատրութիւններ տալ Հայերէն :

Հրատարակուած է նաեւ Գ. Վարժարանի ՈՒՂԵՑՈՅՑը՝ որ կը պատրուակէ Հրահանգներուն պատասխանները :

Ս. ԴԱՒԹԵԱՆ

Տնօրէն Դաւթեան Գործակալութեան

ԵՐՐՈՐԴ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Ն Ո Ւ Կ Ն Ե Ր Ո Ւ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

1. ԽՐԱՏՆԵՐ

Սորվեցէ՛ք, մա՛նուկներ, ձեր հոգին մաքրել, ձեր մարմինը առողջ պահել :

Ձեր վարմունքը խոնարհ, ձեր ձայնը չափաւոր, ձեր խօսքերն ամբողջ ու հասուն ըլլան :

Ա՛յնչափ կերէք ու խմեցէ՛ք՝ որչափ պէտք է սնանելու համար :

Ծերերու առջեւ լուռ կեցէ՛ք, իմաստուններու առջեւ՝ ունկնդիր :

Վերականգնելու հետ հնազանդ՝ հասակակից ընկերներու հետ սիրով՝ փոքրերու հետ անկեղծ վարուեցէ՛ք :

Ի՛նչ խօսեցէ՛ք ու շա՛տ լսեցէ՛ք : Շատախօս՝ մանաւանդ ծաղրախօս մի՛ ըլլաք :

Պարկեշտութիւնը ձեր մատաղ հասակին զարդն է :

Հակառակասէր, ինքնահաւան ու պարծենկոտ մի՛ ըլլաք :

ՈՒՍԱՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Չափաւոր, սնանիլ, ունկնդիր, վերականգն, հնազանդ, հասակակից, անկեղծ, շատախօս, ծաղրախօս, պարկեշտութիւն, մատաղ, զարդ, հակառակասէր, ինքնահաւան, պարծենկոտ :

2. ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Արհեստաւոր մը, աշխատելու համար, կը դորձածէ այլեւ այլ նիւթեր, ատաղձներ ու գործիքներ, ինչպէս մուրճ, սղոյ, կտրոյ, մկրատ, դայիկոն (պուրկոն), խզար, ցեխատաշտ, ուրադ, ձեւոյ, քշտոյ, դուր, քանոն, կապարալար, կանգուն, մեդը, կաշապար, դանակ, արծան, սեպ, գամ, ասեղ, մամուլ, վրձին, յեւան, բեւեռ, խարտոց, աղեղ, թակ, խարազան, թի, բահ, արօր, երկմանի, տրմուխ, մանգաղ, սղոյ, ունելի, ակիշ, հերին, բրդի թակ, սայլ, սայիկ, մաղ, չարմաղ, փրոց, շաղափ (մարգապ), գշիւ (պուրկոն) :

ՎԱՐԺ. — 1. Աւակերսը թող գրե ուրիշ գործիքներու աւուրն : 2. Աւակերսը թող գծագրե այս գործիքները : 3. Աւակերսը թող քսե քե ո՛ր արհեստաւորներ կը գործածեն վերոյիշեալ գործիքները : 4. Ըսե՛ք ի՞նչ կ'ընեն նոյն գործիքներով :

1. ՀՐԱՀԱՆԳ

Բերնուց ու գրով ըսե՛ք

1. Ի՞նչ ամաններ կը ճանչնաս : 2. Ի՞նչ կենդանիներ կը ճանչնաս : 3. Ո՛ր կենդանիներուն միւր կ'ուտուի : 4. Տո՛ւր հինգ թռչունի անուն : 5. Ի՞նչ ազգականներ ունիս : 6. Ի՞նչ ծառեր կը ճանչնաս : 7. Ի՞նչ կ'ըսեն այն մարդուն որ չի տեսներ : 8. Ի՞նչ կ'ըսեն այն մարդուն որ չի լսեր : 9. Ի՞նչ կ'ըսեն այն մարդուն որ չի կրնար խօսիլ : 10. Ի՞նչ կ'ըսեն այն մարդուն որուն մէկ ոտքը կոտրած է : 11. Որո՞նք են մարդու հինգ զգայարանքները :

Ծան. — Վարժապետը նախ բերանացի եւ ապա գրաւոր թող պահանջէ այս հարցումներուն պատասխանը (Ուղեցոյց Գ. Վարժապետն, էջ 5) :

3. ՄԱՆՈՒԿՆ ՈՒ ԴՈՅԼԸ

Մայր մը պատուիրեց իր տղուն՝ երթալ աղբիւրէն ջուր բերել : Տղան սկսաւ լալ. « Երբ դոյլը ջուրով լեցուի, շատ պիտի ծանրանայ ու չպիտի կրնամ բերել » :

— Բայց, տղա՛ս, այսօր դոյլը ամբողջ չպիտի լեցնես, այլ մինչեւ կէսը միայն :

— Իսկ վա՞ղը . . . :

— Վաղը քիչ մ'աւելի կը լեցնես :

— Մի՛ւս օրը :

— Միւս օրը՝ ամբողջ պիտի կրնաս լեցնել :

— Ո՛հ, երբեք պիտի չլընամ, կրկնեց տղան :

Մայրը ծունկերուն վրայ առաւ տղան ու ըսաւ :

— Մարդ մը կար որ ե՛ղ մը կը վերցնէր :

— Ե՛ղ մը, մա՛յրիկ, մեծ ե՛ղ մը : Կարելի՞ բան է, ի՞նչպէս կրնայ վերցնել :

— Տե՛ս, ի՞նչպէս յաջողեր է վերցնել : Այդ եղբ ծնած ատեն փոքրիկ հորթ մըն էր որ հագիւ մեր շունին չափ ծանրութիւն ունէր : Մարդը դիւրաւ ուսին վրայ առաւ զայն : Միւս օրն ու հետզհետէ ամէն օր դիւրաւ

2. ՀՐԱՀԱՆԳ

Սահմաններուն համապատասխանող բառը գտի՛ք (Ուղեցոյց Գ. Վարժապետն, էջ 5) :

1. Յամաք մը որուն շուրջը ջուրով պատած է : 2. Մարդ մը որ իրեն եղած երախտիքը չի ճանչնար : 3. Տեղ մը ուրկէ ջուր կը բղխի : 4. Շէնք մը ուր կ'երթան լոգնալ : 5. Այն հեռաւոր գիծը ուր կը թռի թէ երկիրը երկինքին կը դպչի : 6. Մարդ մը որ լաւ կը խօսի : 7. Մարդ մը որ աղեղով ու թակիկով բուրդ կամ բամպակ կը գզէ : 8. Ամանը որուն մէջ գինի ու նշխար կը դնէ քահանան՝ պատարագի ատեն :

կը վերցնէր, առանց նշմարելու թէ կենդանին կը ծան-
րանար :

— Հասկցա՛յ, մայրի՛կ, հասկցա՛յ, ըսաւ տղան :
Ահա կ'երթամ աղբիւրը, եւ երեք օրէն՝ լեցուն դոյլը
պիտի բերեմ :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Մայր մը ի՞նչ պատուիրեց տղուն : —
Տղան ի՞նչ պատասխանեց : — Ուրի՞ց ըսաւ մայրը : —
Ի՞նչ օրինակ բերաւ : — Այդ օրինակին ի՞նչ հետեւութիւն
կրնանք հաճել :

4. ԿԱՐԵՒՈՐՆ ՈՒ ԱՆԿԱՐԵՒՈՐԸ

Եթէ օդ չնչեմ՝ կը խեղդուիմ : Եթէ անունդ չառ-
նեմ՝ անօթի կը մեռնիմ : Եթէ սաստիկ ձմրան մէջ հա-
գուստէ ու կրակէ զուրկ մնամ, ցուրտէն կը սառիմ :
Եթէ գիշերը չհանգչիմ, առտուն ա՛լ չեմ կրնար իմ
անձիս ու նմաններուս օգտակար ըլլալ : Եթէ անպար-
կեշտ վարք ունենամ, դժբախտ կ'ըլլամ :

Ասկէ կը հետեւի թէ՛ օդ, հաց, ջուր, պատասպա-
րան, աշխատանք, կրթութիւն ու պարկեշտութիւն
կարեւոր բաներ են :

Իայց միթէ կարեւոր է, անհրաժեշտ է որ սեղանս

3. ՀՐԱՀԱՆԳ

Գիր մը փոխելով՝ բառը փոխե (Ուղեցոյց, էջ 6) :

Պրկել, լիզել, մաշել, կտրել, չորթել, նորել, մայել, ճա-
շել, ճարել, լծել, տիրել, սղել, կազալ, զննել, ճառել, քա-
շել, գամել, միգել, դնել, ծամել, պատնել, կարել, շաչել,
վանել, խզել, ծեփել, կրել, համարիլ, սողալ, կայթել, բառնալ,
գրել, սպասել, ծախել, ծառայել, շողալ, հեծել, քալել, ծխել,
հատնիլ, հագցնել, վախցնել, խոցել, պարարիլ, վարել, ըսել :

ձուածն ըլլայ, հագուստս ընտիր կերպասէ ըլլայ, չքեղ
ու փափուկ անկողին ունենամ, տունս բաղմայարկ ու
հոյակապ չէնք մը ըլլայ : — Ո՛չ, ասոնք երկրորդական
բաներ ու այնպիսի յատկութիւններ են որ առանց
անոնց ալ առարկայ մը կրնայ օգտակար ըլլալ :

Ուրեմն, ամէն բանէ առաջ, կարեւորն ունենալ
աշխատինք, բա՛րեկամներ :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ կ'ըլլամ երբ օդ չեցնեմ : — Երբ
գիշերը չհանգչիմ : — Ե՞րբ կրնամ նմաններուս օգտակար
ըլլալ : — Ի՞նչ բաներ կարեւոր են մեզի : — Ի՞նչ բանի
ցանկալու եմք :

5. ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՄԷՆ ՏԵՂ Է

Ամէն տեղ ներկայ ես դուն, Աստուած իմ. ամէն
տեղ կը գտնուիս՝ լոյսի, խաւարի, հիւլէի ու աշխարհի
մէջ : Միեւնոյն ժամանակ որ իմ խոնարհ աղօթքս կը
լսես, կը լսես նաեւ սերովբէներուն ու քերովբէներուն
անուշ երգերը : Դո՛ւն, ուրեմն, որ Աստուած ես, մեր
ձայնը կը լսես, ինչպէս նա դեղձանիկին անուշ երգն ու

4. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանեցիք գրաւոր եւ քերականացի (Ուղեցոյց, էջ 6) :

1. Ի՞նչ կը կոչուի մարդու մը առաջին զաւակը : 2. Վեր-
ջին զաւակը : 3. Կարմիր հեղուկ մը որ խաղողէն կը քամուի :
4. Գործիք մը որ ժամերը կը նշանակէ : 5. Գործիք մը որ հովէն
չարժելով՝ ալիւր կ'աղայ : 6. Գործիք մը որ ջուրէն շարժելով
ալիւր կ'աղայ : 7. Թուղթ մը որուն վրայ գծուած են աշխարհի
մասերը : 8. Այն տեղն ուր կ'ապրին թռչունները : 9. Մարդ մը
որ մրգեղէն կը վաճառէ : 10. Ջգեստին այն մասն որ վիզը կը
պատէ : 11. Գործիք մը որով ջուր սրկելով՝ հրդեհը կը մարեն :

սա ծաղիկին վրայ թռչող մեղուին բղղանքը, ընդունէ՛ նաեւ իմ աղօթքս ու պաղատանքս, շնորհք տուր ինձի որ երբեք չմոռնամ թէ ամենատես աչքդ վրաս կը նայի միշտ, եւ ամէն ժամանակ առջեւդ եղածի պէս շարժիմ, խորհիմ ու գործեմ:

ՈՒՍԱՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Խաւար, հիւլի, խոնարհ, սերովբէ ու փերովբէ, դեղձանիկ, բղղանք, պաղատանք, շարժիլ:

6. ՆՊԱՏԱԿ ՈՒ ՄԻՋՈՑ

Ծառ մը կը անկէք, կը խնամէք, կ'ողողէք, որպէս զի անոր պտուղը քաղէք — ա՛ս էր ձեր նպատակը:

Ձեր ուսուցիչին խօսքերուն ուշադիր կ'ըլլաք, դասերնիդ եւ պարտականութիւննիդ կը պատրաստէք. — ի՞նչ նպատակով:

Քիչ մը հիւանդ էիք. — ի՞նչ նպատակով բժիշկը ձեզի դեղ տուաւ:

Ի՞նչ է դասատունն նպատակը, երբ կը պատժէ կամ կը վարձատրէ:

Նպատակի մը հասնելու համար գործադրուած բանը կը կոչուի միջոց: Ծառէն կախուած խնձորը վար ձգել կ'ուզէք. ծառը կը թոթուէք, վրան ելլել կը ջանաք

5. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանէ՛ գրառք եւ բերանացի (Ուղեցոյց, էջ 6):

1. Տո՛ւր տասը չորքոտանիի անուն: 2. Ըսէ՛ մարդերու ընտելութեան տեղերուն անունը: 3. Մարդիկ ինչո՞վ կը ճամբորդեն: 4. Ի՞նչ արհեստագործներ կը ճանչնաս: 5. Ի՞նչ խաղաղիկներ կը ճանչնաս: 6. Քանի՞ տեսակ ճրագ գիտես: 7. Որո՞նք են տան մը մասերը: 8. Ի՞նչ դրամներ կը ճանչնաս:

կամ ձող մը կը գտնէք, անով կը ձաղկէք ծառին ճիւղը, եւ խնձորը վար կը ձգէք: Այսպէսով ձեր նպատակին հասար. բայց ի՞նչ միջոցով:

Ի՞նչ նպատակով փողոցները կը սալարկեն, դեղ կը գործածեն, դաշտը կը ցանեն, հագուստ կը հագնին, ձմեռ ատեն անձրեւնոց կը կրեն:

Դարձեալ ի՞նչ նպատակով տղաք դպրոց կ'երթան, մարդիկ շուկայ կ'երթան, ոչխարները արօտավայր կ'երթան:

Ի՞նչ նպատակով շողենաւ հնարուած է, գիրք հրատարակուած է, ձգախէժ պատրաստուած է:

Ինչո՞ւ դիտակ ու ակնոց կը գործածենք, ինչո՞ւ ձիերը կը լուսնենք, ինչո՞ւ մեր սենեակները պատուհան կ'ունենան:

ՈՒՍԱՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Ուղղել, նպատակ, ուշադիր, պատշաճութիւն, դեղ, պսոթել, վարձատրել, միջոց, ձող, ձաղկել, սալարկել, անձրեւանոց, արօտավայր, հրատարակուած, ձգախէժ, դիտակ, լուսնել:

6. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ձանազանի՛ անձ, անասուն, առարկայ (Ուղեցոյց, էջ 7):

Պատկերահան, կուղբ, սոխակ, մատիտ, այծ, տախտակ, կառք, գորտ, հօրաքոյր, բանտարկեալ, աթոռ, գող, քար, զինուոր, տուն, փղոսկր, դասատու, ծառ, դադաղ, շահօքրամ, կով, աղբ, ոչխար, հովիւ, հաւ, բուրդ, աքաղաղ, ախոռապան, ձի, կառավար, լուցիկ, հարս, հեղինակ, մատենան, տապան, գաշնակ, նուագածու, ոնգեղջիւր, եկեղեցի, խորան, քահանայ, պատկեր, լուս, ապակի, կրակ, ոջիւ, խոհարար, խաչ, պտուղ, լեմոն, գրագիր, թրթուր, նարինջ, զկեռ, սերկեւիլ, ստեպղին:

ՕՐԻՆԱԿ. — Պատկերահանը մարդ է: Կուղբը անասուն է:

7. Շ ՈՒ Ն

Իմ աղուոր չընիկ, իմ չընիկ սիրուն,
Կայտառ ու աշխոյժ կենդանի մ'ես դուն:
Գիշեր թէ ցորեկ, առտու թէ իրկուն,
Կը հըսկես հօտին, կը պահես մեր տուն:

Վա՛յ, եթէ օտար կենդանի կամ մարդ-
Մօտենայ մեզի՝ չար նըպատակով.
Իսկոյն կը վազես՝ ի մի ակնթարթ,
« Հասէ՛ք » կը գոչես, հաւ/ հաւ/ հաչելով:

Կամ եթէ աղուէսն ուղէ՝ խորամանկ՝
Գողնալու համար հաւ, բազ կամ վառեկ,
Անցնիլ գիշերանց մեր պարտեղին ցանկ,
Կը հասնիս ու զայն կ'ընես ահաբեկ:

Իմ աղուորի՛կ շուն, իմ գեղեցի՛կ շուն,
Ունիս թաւ մազեր, աչքեր վառվռուն,
Վնաս չես ի տար քեզ սիրողներուն՝
Մեր հաւատարիմ պահապանն ես դուն:

Պզտիկ մանուկներ քեզ շա՛տ կը սիրեն,
Իրենց ձեռքովը քեզի կուտան կեր:
Կը շոյեն ըստեւդ ու կը փայփայեն.
Արթո՛ւն պահապան, խորոտի՛կ ընկեր:

7. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանեցիք առ հարցումներուն (Ուղեցոյց, էջ 7):

1. Ի՞նչ կը կարէ դերձակը: 2. Ի՞նչ կը կարէ դերձակու-
հին: 3. Ամառը ո՞ր կենդանիներ անհանգիստ կ'ընեն զմեզ:
4. Ո՞ր կ'ապրին ձուկերը: 5. Ի՞նչ կը կոչուին սողալով քա-
լող կենդանիներ: 6. Քանի՞ սողուն կը ճանհաս: 7. Ի՞նչ
կ'ընէ սարդը: 8. Ի՞նչ կ'ընէ չերամը: 9. Ի՞նչ բանի կը գոր-
ծածուի մետաքսը: 10. Ո՞րն է ամէնէն աշխատասէր միջա-
տը: 11. Ո՞րն է ամէնէն հաւատարիմ կենդանին:

8. ՈՒՂՏԸ

Արաբիայի մէջ անհուն տարածութեամբ աւազուտ
դաշտեր կան որոնք անապատ կը կոչուին: Ամէն տեղ
աւազ է, ո՛չ կանաչութիւն կայ, ո՛չ ծառ, ո՛չ աղբիւր
զովարար: Այս աւազուտ դաշտերուն մօտերը կը բնա-
կին Արաբացիներ ու կը ճամբորդեն ուղտով: Այս կեն-
դանին ա՛յնքան լաւ եւ ա՛յնքան արագ կը վազէ այդ
աւազուտ ովկիանոսին մէջ՝ որ անապատի նաւ անունը
կուտան անոր:

Ուղտը ձիէն աւելի մեծ է, երկայն ու վտիտ սրունք-
ներ ունի եւ իր ոտուրները ա՛յնպէս շինուած են որ ա-
ւազին մէջ չեն մխուիր. գլուխը փոքր է եւ վիզն եր-
կայն ու կօր:

Երկու տեսակ ուղտ կայ. մէկ տեսակը երկու կուտ-
կէն ունի, իսկ միւս տեսակը՝ մէկ կուտկէն:

Ուղտը ուժեղ է եւ կրնայ տաք աւազին վրայ քանի
մը օր շարունակ ծանր բեռ մը տանիլ: Ութը տասը օր
կրնայ անսնունդ քալել:

Ուղտը կը ճանչնայ իր տիրոջ ձայնը, և մէկ բառով
մը կը ծնրադրէ՝ բեռը վրան առնելու կամ վար իջեցը-
նելու համար:

8. ՀՐԱՀԱՆԳ

Զանազանե՛ ծառ, քուի ու քանջարեղեն (Ուղեցոյց, էջ 8):

Կաղնի, վարդենի, շողգամ, կեռասնի, առուոյտ, շա-
գանակենի, դդում, լուբիա, նռնենի, դդմենի, մորենի,
դափնի, հազար, ծիրանի, բաղեղ, ճակնդեղ, դեղձի, ցորեն,
վարունգ, թթենի, ազատքեղ, նոճի, ուռի, ոսկեխնձոր,
ընկուզենի, գաբի, մխակ, տանձենի, շեփորուկ, պղպեղի,
սերկեւի, զկեռի, հաղարջենի:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կաղնի ծառ է: — Վարդենի քուի է:

Գիտէ թէ ո՛րքան բեռ կրնայ տանիլ, և եթէ կարողութենէն վեր բեռ մը տան՝ ոտք չ'եղեր, գլխով կը զարնէ մօտը գտնուողին ու ողբագին աւաչներ կ'արձակէ :

Զարմանալի չէ որ Արաբացիները այնքան կը սիրեն իրենց ուղտը, անոր վրայ գոլասանքի երգեր կ'երգեն, երկնածիր պարգեւ մը, օրհնեալ կենդանի մը կը նկատեն : Իրաւ է որ ձին իր տէրը վրան կը կրէ, կովը կաթ կուտայ, ոչխարը բուրդ . բայց ուղտը այս ամէն բարիքը միանգամայն կ'ընծայէ Արաբացիին : Անապատին բնակիչներուն կաթ կուտայ, իր միսը անոնց համար ընտիր սնունդ մ'է, եւ իր երկար ու փափուկ մազով հագուստ կը չինեն :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ բաներ անապատ կը կոչուին : — Ի՞նչպէս կ'ըլլայ անապատ մը : — Ո՛ւր կը բնակին Արաբացիները եւ ինչո՞վ կը համբողջեն : — Ի՞նչու անապատի նաւ կը կոչուի ուղտը : — Ի՞նչպէս կ'ըլլայ ուղտը ու քանի՞ տեսակ : — Ի՞նչ յատկութիւններ ունի ուղտը եւ ի՞նչ օգուտներ :

9. ՆԱՊԱՍՏԱԿՆ ՈՒ ԿՐԻԱՆ

Օր մը Նապաստակն ըսաւ Կրիային . « Ծոյլին մէկն ես դուն . այնքան դանդաղ կը քալես որ կը կարծուի թէ տեղէդ չես շարժիր » :

9. ՀՐԱՀԱՆԳ

Տառ մը փոխելով՝ բառը փոխե՛ (Ուղեցոյց, էջ 8) :

Կախ, գառն, ձաւար, աւար, գանձ, դկուղ, տապան, անապակ, եղ, քիչ, ձախ, անարատ, դունչ, կապ, երագ, ճերմակ, դերձան, հաւաստի, կուտ, կտակ, բարունակ, կարթ, բանակ, հող, հոր, ապիկի, կալ, պայծառ, գազաթ, արձան, երկար, աշտարակ, ուռի, պահապան, չէնք, գին, սաթ, վէպ, մամուկ, ճանձ, յամր, մեղկ, պսակ, հազիւ, բարկ, հարուստ, գաւակ, տաղտուկ, որոշում, ցանկութիւն :

— Բա՛րեկամս, պատասխանեց Կրիան, ես կը ցածիւ չափ շուտ կ'եղթամ, եւ շատերէն աւելի շուտ կը քալեմ . օրինակի համար քեզմէ աւելի շուտ :

— Գրա՛ւ դենք, տեսնե՛նք ո՞րս առաջ պիտի հասնի սա դիմացի լեւը :

Նապաստակը կը յօժարի եւ երկուքը մէկէն ճամբայ կ'եղլեն :

Մեր Նապաստակը բնաւ չ'աճապարեր : Կը զբօսնէ, խոտ կուտէ, արեւուն դէմ կը պառկի, ճանճերուն հետ կը խաղայ . « Ժամանակ չատ ունիմ » կ'ըսէ : Վստահ է թէ խեղճուկ, դանդաղ՝ ու տունը կ'ընակին վրայ կրող Կրիայէն աւելի առաջ պիտի հասնի :

Կրիան միշտ եւ անընդհատ կը քալէր, Նապաստակին կը մօտենար : Յանկարծ, Նապաստակը կը նշմարէ զայն, կը ցատքէ, կը վազէ հեւալով : Վերջապէս կը հասնի :

Բայց Կրիան արդէն հասած էր բլուրին դադարժը : Տղա՛ք, աս պատմութիւնը ձեզի համար է : Ձեր մէջ կան այնպիսիներ որ սորվելու համար ջանք չեն ընէր :

10. ՀՐԱՀԱՆԳ

Աշակերտը ետե՛ք սխնակի քող բաժնէ հետեւեալ անունները, առաջինին մեջ դնելով հանդերձեղեններ, երկրորդին մեջ՝ կահեր, երրորդին մեջ՝ ուտելիքներ (Ուղեցոյց, էջ 9) :

Միս, թիկնաթու, կրծկալ, մուճակ, գետնախնձոր, պարեգօտ, լօդիկ, հաւկիթ, սեղան, վարունգ, տափատ, բաձկոն, ցիսի, թելահայտ, գիշերնոց, կիսակօշիկ, շրջանակ, հրուշակ, փողկապ, դաշնակ, շոմին, գլխարկ, վերարկու, հողաթափ, խորված, օրօրոց, խաւիժ, շրջագետ, բոզկ, ձեռնոց, վառարան, մահճակալ, բաղարջ, եղինձ, շուրջառ, ղենջակ, բարձ :

Վան ուրիշներ ալ որ անդուռ ու յարատեւ կ'աշխատին
եւ, երբ տարին լրանայ, իրենց ընկերներէն տելի յա-
ջողակ ու զարգացած կ'ըլլան :

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Նապաստակն ի՞նչ բրաւ Կրիպիւն: —
Կրիւն ի՞նչ պատասխանեց: — Ի՞նչ ըսել է *գրաւ*: — Ի՞նչ
էր գրաւին նպատակը: — Ի՞նչ բրաւ Նապատակը: — Իսկ
Կրիւն: — Ո՛վ առաջ հասաւ: — Այս պատմութիւնէն ի՞նչ
սորվելու եմ տղաք:

10. ԽԱՀՈՒԷ

Խահուէն կոսիւնի կոչուած տունկ մըն է, խնձորե-
նիին պէս: Զուածեւ, փայլուն տերեւներ ունի, ծաղիկ-
ները յասմիկի նման են եւ անուշ հոտ մը ունին: Պտուղ-
ները նախ կարմիր են, ապա կը սեւեւան. այս պտուղները
երկու կուտ ունին, մէկ կողմը տափակ, միւս կողմը կլոր
ու իրարու կպած: Այս կուտերն են ահա խահուէի
հատիկները որոնց գոյնը մախրադոյն կանաչ է:

Խահուէն սապէս կը պատրաստեն խմելու համար .

၂၂. နှစ်ပတ်လည်

Պատասխանեցե՛ք հարցումներուն (Ուղեցույց, էջ 9) :

1. Ինչո՞վ կը ճամբորդեն ծովու վրայ: 2. Ինչո՞վ կը ճամբորդեն ցամաքի վրայ: 3. Քանի՞ քաղաք կը ճանչնաս. Գրե՛ անոնց անունները: 4. Քանի՞ գեղ կը ճանչնաս. Գրե՛ անոնց անունները: 5. Ի՞նչ կը պատահի ձմեռը: 6. Ի՞նչ համ ունի շաքարը: 7. Մե՞ղրը: 8. Ի՞նչ համ ունի քացախը, կիտրոնը, ագռիսը: 9. Ո՞ր կենդանիներ կ'ապրին ախուր: 10 Ո՞ր կենդանիներ կ'ապրին գոմը: 11. Ի՞նչ բան է չորքտանի: 12. Ի՞նչ գործիք ունի հիւսնը: 13. Ի՞նչ գործիք ունի կօշկակարը: 14. Ի՞նչ գործիք ունի երկաթագործը:

հատիկները տապակի մը կամ կրկն թողնելով՝ անոնք
ամանի մը մէջ դնելով՝ կը խարկեն, այնպէս որ ախոր-
ժեղի հոտ մը ու շագանակի գոյն կը ստանայ : Եթէ շատ
խարկուի, կը սեւնայ ու համը կը փախչի : Վերջը տաք
տաք կը ծեծեն սանդի մէջ կամ կը մանրեն աղօրիքով,
մինչեւ որ բարակ փոշի դառնայ : Ապա սրճեփի մէջ
ջուր կ'եռացընեն ու այդ փոշին ալ անոր մէջ կը դնեն,
քիչ մը շաքար կը խառնեն, կ'եփեն՝ մինչեւ որ գորշ
փրփուրը երեւայ, եւ սկահակներու մէջ կը լեցնեն ու
կը խմեն : Միայն թէ խահուէն շատ եփելու չէ որ համը
չփախչի :

Խահուէն զօրացուցիչ ըմպելի մըն է, մարսողութեան կ'օգնէ, եւ տկար կազմ ունեցող մարդոց վրայ կ'ազդէ: Սակայն, տղաք լաւ կ'ընեն որ կա'մ բնաւ չխմեն խահուէ եւ կա'մ չատ քիչ խմեն:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — ԻճՅԻ՝ կը նմանի կոփեցին : — ԻճՅ Է
կոփեցին : — Տերեւներն իճՅպէս են : — Ծաղիկները : —
Պտուղները : — Քանի՞ կուտ ունի : — Խառնուեն իճՅպէս կ'ե-
լին (պատմեցէք մանրամասնօրէն) : — ԻճՅ Է խառնուեն եւ
իճՅ օգուտ ունի : — Տղաք խմելու են :

12. 200. 20. 6. 9.

Thesenstellung f. u. chirurgische :

Օրինակ. — Մանգաղը գործիք է, մահճակալը կատախի է, փաշարը աւան է (Ուղեցոյց, էջ 10):

Իսկ է հացը, սուրճը, սղոցը, գրիչը, գնաակը, սեղանը, գինին, կաթսան, սանը, կաթը, բահը, մաղը, պանիրը, կանթեղը, կարկանդակը, սափորը, հայլին, հիւսնը, մուրճը, ժամացոյցը, բանալին, խորովածը, շիշը, հալը, արօրը, տապակը, տաքատը, ոսկին, ջուրը, հրացանը, կապարը, տապարը, գոմէշը, սակուրը, թակոյկը:

Գ. Վարժապետն Դաստիարակն

11. Պ Ա Յ Տ

Գեղացի մը իր թովմաս տղուն հետ դաշտին մէջէն քննեցէր : « Տե՛ս, ըսաւ անոր, ահաւասիկ գետինը պայտ մը կայ, ա՛ռ :

— Ո՛հ, պատասխանեց թովմաս, ատանկ պղտիկ քանի մը համար ծռիլը կ'արժէ : »

Հայրը բան մը չըսաւ, պայտը առաւ ու գրպանը դրաւ : Մօտի գեղը հասած ատենը, քանի մը փարայի ծախեց զայն պայտառին, և այն ստակով կեռաս գնեց : Յետոյ իրենց ճամբան շարունակեցին : Արեւը շատ տաք էր եւ հեռուէն ո՛չ տուն, ո՛չ անտառ, ո՛չ աղբիւր կ'երեւար : Թովմաս ծարաւէն կը մեռներ ու գժուարաւ կը քայլէր : Հայրը, որ առջեւէն կ'երթար, դադտուկ մը գետինը կեռաս մը ձգեց : Թովմաս վազեց առաւ զայն և ախորժով կերաւ : Քանի մը քայլ անդին, երկրորդ կեռաս մը հօրը ձեռքէն ինկաւ :

Այսպէս շարունակեց մինչեւ որ բոլոր կեռասները հատան :

Երբ տղան վերջին կեռասը բերանը դրաւ, հայրը գարձաւ ըսաւ .

— Տե՛ս, տղաս. դուն անգամ մը ծռիլ չուզեցիր,

13. Հ Ր Ս. Հ Ս. Ն Գ

Պատասխանեցի՜ք քերանցի ու գրաւոր (Ուղեցոյց, էջ 10) :

1. Ո՛ր քաղաք (կամ գեղ) կը բնակիս, ո՞ր գաւառի մէջ :
2. Ի՞նչ է ծնողքիդ անունն ու մականունը, քու անունդ :
3. Ո՞վ է կնքանայրդ, ի՞նչ տաներէ՛ցդ :
4. Ո՞ր թուականին ծնած ես, քանի տարեկան ես :
5. Ո՞ր դպրոցը կ'երթաս եւ ի՞նչ դասեր կ'առնես :
6. Ստորագրէ ու թուական գիր :

պայտը առնելու, և քսան անգամէն աւելի ծռեցար՝ կեռասները վերցնելու, որոնք պայտին գինովը ծախու առնուեցան : Գիտցի՛ր թէ ամենափոքր բաներ իրենց արժէքն ունին, եւ պէտք չէ որ անարդունին :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ է պայտ : — Գեղացիք ի՞նչ կ'ընեն իր տղուն հետ : — Ի՞նչ ըսաւ անոր : — Ի՞նչ պատասխանեց թովմաս : — Ի՞նչ ըրաւ հայրը : — Յետոյ ի՞նչ ըրին : — Ի՞նչ կ'ընէր թովմաս. երբ հայրը կեռաս կը ձգէր գետինը : — Վերջը ի՞նչ ըսաւ հայրը : — Ի՞նչ կը հասկնամ այս խրատէն :

12. Շ Ա Ք Ա Ր

Շաքարը, զոր դուք այնքա՛ն կը սիրէք, կը հանուի մեծ տունիկէ մը՝ չաքարեղէգէն՝ որ Արեւելեան Հընդ-կաստանի, Հարաւային Ամերիկայի ու Եգիպտոսի մէջ կ'աճի : Այս տունիկը իրօք եղէգ մ'է, թէպէտ բնաւ չի նմանիր սովորական կնիւնին կամ սէղին :

Երբ եղէգը հասուննայ, արմատէն կը կտրեն, եր-կու ուժեղ գլաններով կը ճմլեն, մինչեւ որ հիւթը

14. Հ Ր Ս. Հ Ս. Ն Գ

Հարցումներուն պատասխանեցի՜ք :

Օրինակ. — Ձին ընտանի կենդանի է (Ուղեցոյց, էջ 11) :

Ի՞նչ է ձին, օճր, մողեսը, մեղուն, նապաստակը, ճընճ-դուկը, մորեխը, ոզնին, չղջիկը, կովը, էջը, թիթեռնիկը, արտոյտը, մրջիւնը, կրիան, սողակը :

Ի՞նչ է տունը, սոխը, տետրակը, գոմը, տաաբակը, թէյը, եղինձը, գրիլը, կացինը, մուրճը, ջաղացը, գրա-տախտակը, կատուն, սանը, կաղնին, բանջարը, չերեփը, գոմէշը, ձեռքը, եկեղեցին, վարդենին, կոտի՛ր, աքճանը, գրագարանը, սխտորը, դուրը, գարին, գրակալը, պտուկը, չամիչը, հացը :

դուրս տայ : Այս հիւթը մեծ ամաններու մէջ հաւաքելով՝ կեռացընեն մինչև որ թանձր օշարակ մ'ըլլայ : Ապա մեծ կարաններու մէջ կը լեցընեն ու կը քամեն , կարասին մէջ կը դիզուի հում կամ անզուտ շտքարը :

Ձեր կերած այն փայլուն ու կարծր շաքարը ուրիշ բան չէ , բայց եթէ այդ հում ու անզուտ հիւթը զոր մաքրեր , զտեր ու բիրեղացուցեր են :

ՈՒՍԱՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ . — Տունկ , օաբեղեղ , Հնդկաստան , Հաբաւ , Ամերիկա , Եգիպտոս , անիլ , կնիւն , ուծեղ , գլան , նմիլ , հիւթ , եռացընել , օտարակ , հում , գտել , բիրեղացընել :

13. ՇԻՒԱՆԴԿԱԽ ԱՂՋԻԿԸ

(Մի՛ ծաղրե՛ք հիւանդոսներ)

Մաքրուհի անուն փոքրիկ աղջիկ մը , օր մը , իր դայեակին գիրկէն ինկաւ ու ոտքը կոտրեցաւ : Խեղճ աղջիկը կաղ մնաց : Դպրոց գացած օրը , բոլոր ընկերուհիները իրեն կը նայէին : Անիրաւ բան էր ըրածնին , ուրովհետեւ խեղճին սիրտը երկիւղով ու վիշտով կը լեցը-

15. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ի՞նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց , էջ 11) :

1. Մարմնին այն մասը որ գլուխը բունին կը միացնէ : 2. Եկեղեցիին մէջ պատարագ մատուցուած տեղը : 3. Այն տեղն ուր մարդ կը թաղեն : 4. Շէնք մը՝ ուր ճամբորդներ կ'իջեւանին : 5. Տղայ մը որ հայր ու մայր չունի : 6. Կին մը՝ որուն ամուսինը մեռած է : 7. Սենեակը՝ ուր կը ճաչեն : 8. Այն տեղն ուր մարդիկ առուտուր կ'ընեն : 9. Հայրենիքէն հեռու ապրող մարդը : 10. Այն անօթը՝ որուն մէջ կերակուր կ'եփուի : 11. Շատ ծեր կին մը : 12. Թագաւորին բնակած շէնքը :

նէին : Ձեռմ համարձակիր ըսել այդ օրուան զրօտանքի միջոցին պատահածները : Աշակերտուհի մը կաղալով քաղց Մաքրուհիին առջեւ : Ասով անոր կաղութիւնը կը ծաղրէր . . . : Ո՛հ , որչա՛փ գէշ բան է մարդ ծաղրելը : Մաքրուհի անկիւն մը գնաց ու սկսաւ լալ : Վարժուհին նշմարեց , անոր քով գնաց , ու կամացուկ մը հարցուց թէ ի՞նչ էր լալուն պատճառը : Մաքրուհի պատմեց պատահածը : Վարժուհին այն միւս չարասիրտ աղջիկը բերել տուաւ , անոր անարժան վարմունքը յանդիմանեց ու խօսիւ պատժեց զայն : Այն օրէն ի վեր , աղնուով թեամբ վարուիլ սկսան փոքրիկ հիւանդկախ աղջիկին հետ : Ամէնքն ալ անոր հաճոյք պատճառել կ'ուզէին : Մէկը ուտելիքները կը բերէր անոր , ուրիշ մը թեւը կուտար՝ իրենց տունը տանելու համար : Մէկ խօսքով դըպրոցին սիրական աղջիկը կը սեպուէր Մաքրուհի :

Շատ վատթար սիրտ մը կրելու է՝ խեղանդամները ծաղրելու համար : Խեղճերը ի՞նչ յանցակը ունին , բաւական արգահատելի չե՞ն արդէն :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ . — Ի՞նչ րսել է հիւանդկախ : — Ի՞նչ պատահեցաւ փոքրիկ Մաքրուհիին : — Դպրոց գացած օրը ի՞նչ րիւն ընկերուհիները : — Ի՞նչ րսել է ծաղրել : — Ի՞նչ րբաւ վարժուհին : — Անկէ վերջը ի՞նչ եղաւ :

16. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանեցե՛ք հարցումներուն :

Օրինակ . — Կարկանդակն ու թելահայտը ուտելիքներ են . — Գոգնոցը զգեստ է . — Ծիրանը պտուղ է (Ուղեցոյց , էջ 12) :

Ի՞նչ է կարկանդակը , թելահայտը , գոգնոցը , ծիրանը , ստեպղինը , սանդը , թամբը , փարչը , փիղը , մամուկը , մամուլը , եկքանիկը , ծածանը , կարմրախալտը , գորտը , ճրնճաղուկը , չրջագգեստը , գաւաթը , հայիկն , քարտէսը , գրադարանը , օձը , թթենին , արջը , կէտը , կրիան , սրոցը , օձաձուկը , շահոքրամը , գայլիկոնը , որդը , պայուսակը , փքոցը :

14. ՊԻՏԻՏԻԿԸ

Պիճիլիկ մը, հազիւ ինձ չափ,
Եկած էր մեզ Գարթալէն,
Սիրուն էր շատ չարահըճին,
Բայց կը նեղուէր կարդալէն:

«Մամա՛, կ'ըսէր սրտին խորէն,
Լալով արցունք անդադար,
Ա՛խ, չո՛ւտ եկուր. շա՛տ եղաւ ա՛լ
կը մեռնիմ ես, ա՛ռ զիս տա՛ր:

«Խաղողներուդ անուշահամ
Հոգի՛ կուտամ՝ անկասկած.
Ա՛խ, ե՞րբ զանոնք պիտի ծըծեմ՝
Գու քովիկըդ ես պառկած:

«Մայրի՛կ, ինչո՞ւ աս գառնուկըդ
Յանձնեցիր դուն օտարին,
Ա՛լ հերիք է, գամ գրկեմ քեզ,
Լեցուեցաւ ճիշդ մէկ տարին:

17. ՀՐԱՀԱՆԳ

Տառ մը փոխելով՝ քառը փոխեցի:
Օրինակ. — Աւազակ, կոճակ, սուրբ, կակաճ, հոգի (Ուղե-
ցոյց, էջ 12):

Աւազան, կոճակ, նուրբ, կանաչ, չոգի, քարտէզ, սա-
կառ, ուս, ատելի, սիւն, սուրճ, ժանեակ, եմակ, դիակ,
բոյթ, թութակ, փուր, ճահիճ, նման, չոթ, սոնապան,
հայրենի, լերկ, բիւր, չուառ, լեռ, լինդ, կռունկ, ծղօտ,
կոպ, ափել, ճիտ, լման, արմաւ, ողբ, որբ, շար, կապիկ,
նկար, մարագ:

«Մայրի՛կ, ո՞ւր ես, մոռցա՞ր մի զիս՝,
Ե՛կ, համբուրէ՛ այտերէս,
Նուաղեցայ քու կարօտով
Եւ մընացի անտէր՝ ես:

«Ա՛խ, կարօտըդ մաշեցուց զիս,
Համբոյրներս յիշէ՛ դուն,
Բաւական չէ՞ հոս մընալըս,
Ե՞րբ պիտի դաս տանիս տուն:

15. ԹՈՉՈՒՆՆԵՐ

Եկէ՛ք, տղա՛ք, պահիկ մը հանդիներ սա շոճիին
տակ ու շնչինք անոր արաբուրած անուշակ օդը:
Ակա՛նջ տուէք այս բիւրաւոր ձայներուն, որ կ'եղեն ծա-
ռերուն ոստերուն վրայ շինուած բոյներէն:

Բարձր շէնքերու կատարները կամ պատուհաններու
անկիւնը բոյն կը դնեն ծիծառները, ձմեռը մեր կլի-

18. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ինչ կը կոչուի (Ուղեցոյց, էջ 13):

1. Գործիք մը՝ որով նաւը կը կառավարեն: 2. Գործիք
մը՝ որով կը ծեծեն սալին վրայ: 3. Աման մը՝ որուն մէջ
սոխ, սխտոր, եւ այլն կը ծեծեն: 4. Կարասի մը՝ որուն մէջ
գիրք կը շարուի: 5. Կենդանի մը՝ որ կռնակին վրայ կուտ-
կէն ունի: 6. Ընդարձակ տարածութեամբ ջուր մը: 7. Լեռ
մը որ կ'այրի: 8. Երկնքէն տեղացող ջուրը: 9. Գունաւոր
կամարը՝ որ անձրեւի ատեն կ'երեւայ: 10. Տունկը՝ որուն
վրայ խաղող կը բուսնի: 11. Մարգարէն որ Աստուածայայ
կոչուեցաւ եւ սաղմոսներ շինեց: 12. Քեզմէ առնելիք ու-
նեցող մարդը: 13. Մարդ մը որ մեռելները կը թաղէ: 14.
Շէնքը ուր մարդիկ կը յաճախեն աղօթելու:

մաներէն կը հեռանան, ետքը նորէն կուգան գարունն աւետել մեզի: Իրենց բոյները զարմանալի կարգաւորութեամբ մը յօրինելով՝ կարծես օգային քաղաք մը կը կազմեն զոր կը պաշտպանեն երբ թշնամի մը գայ աւերել:

Ոչ նուազ զարմանալի են թռչուններուն սովորութիւնները. ոմանք ծառի ճիւղերով ու յարդի շիւղերով կը շինեն իրենց բոյնը, ոմանք ծղօտներով, խոտերով ու սարդի ոստայնով: Խնամոտ հոգածութեամբ կը սնուցանեն իրենց ձագերն եւ անոնց կը սորվեցնեն ճախրել օդին մէջ եւ գեղգեղել քաղցրաձայն: Այս փոքրիկ արարածներ իրենց անուշ երգերով մեզ զուարթացնելէ զատ, նշանաւոր ծառայութիւններ ալ կ'ընծայեն երկրագործութեան, վասն զի հազարաւոր վնասակար որդեր, թրթուրներ ու միջատներ կը սպաննեն:

Իսկ ասոնց շատին միտը համադրամներ կ'ըլլայ մեր սեղաններուն վրայ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ կ'արտաբերէ շոճին: — Ծիծառներն ո՛ւր բոյն կը դնեն: — Ո՛ւր կ'երթան ձմեռը: — Ի՞նչպէս են անոնց բոյները: — Թռչուններն ի՞նչպէս կը շինեն իրենց բոյնը: — Ի՞նչպէս կը սնուցանեն իրենց ձագերը: — Ի՞նչ օգուտներ կ'ընծայեն:

19. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ի՞նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց, էջ 13):

1. Այն որ ալիւր կ'աղայ:
2. Ալիւր աղացուած տեղը:
3. Այն խոտը զոր թղթի մէջ փաթթելով կը ծխեն:
4. Այն հեղուկը որով կը գրեն:
5. Այն մարդը որ կը դատէ:
6. Հաւ խօսող մարդը:
7. Մարդուն ամէնէն աւելի նմանող կենդանին:
8. Կակուղ բան մը որ հեղուկները կը ծծէ:
9. Քրիստոնէութեան հիմնադիրը:
10. Հայ ազգը քրիստոնէութեան բերողը:
11. Մատիններ, քայտեր եւ այլ զարդեր շինող արհեստաւորը:
12. Քրիստոսը դատող դատաւորը:
13. Մաղքատին աւանջը կտրող առաքեալը:

16. ԳՆՏԱՍԵՂԸ

Երիտասարդ մը հարուստ վաճառականի մը խանութը ներկայանալով՝ աղաչեց որ վաճառատան մէջ պաշտօն մը տայ իրեն:

Շատ խեղճուկ հագուած էր, եւ երկչոտ՝ վարանոտ կերպարանք մ'ունէր:

Վաճառականը խստութեամբ պատասխանելով ըսաւ « Պարապ պաշտօն չկայ » ու ճամբեց:

Երիտասարդը տրտում տրտում ետ դարձաւ, եւ բակէն անցած միջոցին, գետինը գնտասեղ մը տեսաւ: Խակոյն ծռեցաւ ու վեր առաւ զայն:

Այս գնտասեղը իր յաջողութեանը պատճառ եղաւ:

Վասն զի վաճառականը տեսած էր, եւ խորհելով թէ այսքան հոգածու և խնայող երիտասարդ մը վաճառականութեան յարմար էր, կանչեց զայն ու գանձապետ կարգեց իր վաճառատան:

20. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ի՞նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց, էջ 13):

1. Այն աշխոյժ չորքոտանին որուն վրայ կը հեծնեն կամ զոր կառքի կը լծեն:
2. Անկէ աւելի փոքր կենդանի մը որ երկայն աւանջներ ունի եւ յամառ է:
3. Չորքոտանի մը որ եղջիւր ունի եւ որուն կաթը կը խմենք ու միտը կ'ուտենք:
4. Կովէն փոքր կենդանի մը՝ որուն միտը կ'ուտենք, կաթը կը խմենք ու բուրդը կը խուզենք:
5. Ոչխարի խուճը մը:
6. Հօտ մը կառավարողը:
7. Հօտին պահապան կենդանին:
8. Հօտին թշնամի չար կենդանին:
9. Մարդ մը որ գիրք կը ծախէ:
10. Գործիք մը որ ժամերը ցոյց կուտայ:
11. Մարդ մը որ քարոզ կուտայ:
12. Մարդ մը որ գիրք կը կազմէ:
13. Մարդ մը որ կօշիկ կը կարէ:

Քանի մը տարի վերջը գանձապետը նոյն վաճառականին փեսան ու ընկերն եղաւ :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ . — Ի՞նչ ըսել է գնասեղ : — Ի՞նչ ըրաւ երեսասարդ մը : — Ի՞նչո՞ւ : — Ի՞նչպէս եր : — Ի՞նչ պատասխանեց վաճառականը : — Երեսասարդը ի՞նչո՞ւ տեսնուի կը դառնար : — Ի՞նչ տեսաւ բակին մէջ : — Ի՞նչ ըրաւ : — Ի՞նչպէս այդ գնասեղը ի՞ր հարսութեան պատճառ եղաւ : — Քանի մը տարի վերջը ի՞նչ եղաւ :

17. ՓՈՃՈԿՆ ՈՒ ՄԻՋՈՒԿԸ

Երկու տղաք , մէկը շատ պարզամիտ եւ միւսը խորամանկ , միասին գտան ընկոյզ մը : Հարկ էր բաժնեւորուիլ , միմեկին տղան կը բանայ ընկոյզը , ինք կ'ուտէ միջուկը , և փոփոխել կուտայ իր ընկերին որ ի զուրկ կը ջանար ակռաներովը մաքրել փոփոխել եւ ուտել : Վերջապէս հասկեցաւ թէ խաբուել է . «Ա՛յ չափաւ խաբուիմ , ըսաւ ինքիւրեն . ես գիտեմ թէ ի՞նչպէս պիտի փոխարինեմ այս խաբելութեան , եթէ առիթ մը ձեռք ձգեմ » : Իրենց պտոյտը շարունակելով՝ քիչ մը հեռուն ձիթա-

21. ՀՐԱՆԱՆԻ Գ.

Ի՞նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց , էջ 13) :

1. Մարդերուն բնական չէնքը : 2. Կենդանիներուն բնական տեղը : 3. Իրենց ձագերուն համար թռչուններուն շինածը : 4. Մովուն վրայ քալող մեծ չէնք մը : 5. Անոր փոքրը : 6. Սոս կտրելու գործիքը : 7. Կարասի մը որուն վրայ կը նստին : 8. Կրակ վառելու տեղը : 9. Թիւերը սորվեցնող ուսմունքը : 10. Աշխարհիս բաժանումները սորվեցնող գիտութիւնը : 11. Տղայ մը որ անհանդարտ չէ : 12. Տղայ մը որ ուսմունքը կը սիրէ :

պտուղ մը գտան : Այն ատեն , պարզամիտը , որ կ'ուզէր խաբել իր ընկերը , ըսաւ . «Քեզի՛ պահէ փոփոխել եւ տո՛ւր ինձի մէջինը » : Միւսը քիչ տակէն խնդարով իսկոյն կը կատարէ անոր ըսածը . ձիթապտուղին փափկիկ միւսը կ'ուտէ եւ կարծր կուտը իր միամիտ ընկերին կուտայ :

Փորձառութիւնն ի՞նչ օգուտ ունի անխելքին :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ . — Ի՞նչ ըսել է փոփոխել : — Պահարան կամ արտաքին մաս նշանակող ուրիշ ի՞նչ բառեր գիտէք : — Ի՞նչ ըսել է պարզամիտ , իսկ խորամանկ : — Ի՞նչ ըրին երկու տղաքը : — Ի՞նչ ըրաւ խորամանկ տղան : — Ի՞նչ ըսաւ պարզամիտը : — Քիչ մը հեռուն ի՞նչ պատահեցաւ : — Ո՞վ կ'օգտուի փորձառութեան :

18. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

(Ցամաքի բաժանումներ)

1. Կղզի կ'ըսուի՝ ամէն կողմէ ջուրով պատած ցամաքին :

2. Թերակղզի կ'ըսուի ցամաքին այն մասը որ երեք կողմէ ջուրով շրջապատուած է և միայն մէկ կողմէ միացած է ցամաքին :

22. ՀՐԱՆԱՆԻ Գ.

Պատասխանեցիք քերականի ու գրաւոր (Ուղեցոյց , էջ 14) :

1. Ի՞նչ բանի կը գործածուի չաղախը : 2. Որո՞նք են ձիւն մը կազմածքը : 3. Որո՞նք են կառքի մը կազմածքը : 4. Ի՞նչ կը շինեն յախճապակիով : — Ի՞նչ կը շինեն պղինձով : 5. Որո՞նք են գործածական մետաղները : 6. Ի՞նչ զարդեր կ'ունենան կիները : 7. Ո՞վ կը շինէ գոհարեղէնները : 8. Ի՞նչ գործիք ունի դերձակը :

3. Արքիպեղագոս (Կղզեխումբ) կ'ըսուին իրարու մօտ գտնուած շատ մը կղզիներ :

4. Պարսնոց կ'ըսուի հողի այն նեղ կտորը որ թե-
րակղզին կը կապէ ցամաքին հետ :

5. Հրուանկան կ'ըսուի ցամաքի մը փոքր մասը որ
գէպի ծով երկնցած է :

6. Դաճ կ'ըսուին ընդարձակ ու տափարակ տե-
ղերը :

7. Անապաս կը կոչուին աւազուտ եւ անբեր տե-
ղերը :

8. Ովասիս անունը կուտան անապատին մէջտեղ
գտնուող ջրարբի ու բարեբեր վայրերուն :

9. Լեռ կ'ըսուի հողին այն մասը որ շատ բարձր է :

10. Բլուր կը կոչուին փոքր լեռները :

11. Հովիքը տափարակ դաշտ մ'է որ երկու լեռան
մէջտեղը կը գտնուի :

12. Ձոր կը կոչուի երկու լեռան մէջտեղը գտնուող
խորութիւնը :

13. Կիրն (կապան) կ'ըսուին լեռներու մէջ գտնուող
նեղ անցքերը :

14. Հրաբուխ կ'ըսուի լեռ մը, որուն խորը գլու-
նուած հանքերն ու կաղերը ատեն ատեն բռնկելով՝
լեռին գագաթը կը ծակեն եւ՝ կրակ, քար, մուխ ու
շալիս կ'արձակեն :

Յ 3. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ.

Աշակերտները գրեն հինգ անուս որ նշանակի (Ուղեցոյց, էջ 14):

Մարդ, կին, քաղաք, գիւղ, ժողովուրդ, մարգարէ,
սուրբ, եկեղեցական, վաճառական, դասատու, փողոց, թաղ :

19. Մ Ե Ղ Ո Ւ

Ի՞նչ կայ արդեօք աւելի հիանալի քան Մեղունե-
րուն փոքրիկ խումբը կամ պարը : Իրօք բարեկարգ
կազմաւորութիւն մը ունին իրենց փեթակներուն մէջ .
ունին Տիկին մը որ բնաւ չ'աշխատիր եւ աշխատելու
ստիպուած չէ, վասն զի ամէնքը իրեն համար կ'աշ-
խատին, կ'երթան, կուգան, սնունդ կը բերեն : Բայց
եթէ Տիկինէն զատ մեղու մը չուզէ աշխատիլ, իսկոյն
կը ծեծեն : Ամէնքն ալ իրենց ղեաղումը ունին . ոմանք
փեթակին մաքրութեան հոգ կը տանին, ուրիշներ բան-
ւորներուն վրայ կը հսկեն : Մէկ քանին փեթակին եր-
կու կողմը շարուած՝ կը պաշտպանեն զայն, իբրեւ ա-
շալուրջ հսկողներ : Ուրիշ խումբեր ալ առտուն կանուխ
ծաղիկներուն այցի կ'երթան եւ իրենց համար հարկա-
ւոր եղած հիւթը կը հաւաքեն ու առանց միողորելու կը
վերադառնան իրենց տունը : Հոն կը զատեն այդ հիւ-
թին այն մասը որ մեղրամոմ ըլլալու յատուկ է, անով
փոքրիկ ծակեր, բջիշներ կը շինեն որուն մէջ կը զետե-
ղեն անուշիկ մեղրը որպէս զի մաքուր մնայ :

Այս ամէնը սքանչելի ներդաշնակութեամբ կը կա-

Յ 4. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ.

Պատասխանեցէ՛ք եւ ըսէ՛ք թե (Ուղեցոյց, էջ 14) :

1. Ի՞նչ ըսել է հաստատուն մարմին : 2. Ի՞նչ ըսել է հե-
ղուկ մարմին : 3. Ի՞նչ ըսել է կազային մարմին : 4. Ի՞նչպէս
կը շինուի հացը, պատմէ՛ : 5. Ի՞նչ է չիշը : 6. Ի՞նչ է կա-
կաչը : 7. Ըսէ՛ ինձի հիւանդութիւններու անուններ : 8. Ու-
րո՞նք են դէմքի մասերը : 9. Ուրո՞նք են հինգ մատերու ա-
նունները : 10. Ուրո՞նք են սրունքի հինգ մասերը : 11. Ի՞նչ
է սինը :

տարուի, բնաւ չփոթութիւն, բնաւ անկարգութիւն,
կարծես մտածուած կարգ ու կանոն կը տիրէ իրենց մէջ:

ՈՒՍԱՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Հիւանալի, փեթակ,
ստիպուած, սնունդ, գրադում, բանուր, ումանք, կը պատ-
պանեն, աշալուրջ, խոււմբ, հիւթ, մոլորիլ, մեղրամում, բջիջ,
գետեղել, սփանչելի, ներգաճակութիւն, փոթութիւն:

20. ԶՈՐ ՍԱԼՈՐԻ ԱՄԱՆԸ

Դարանին վրայ չոր սալոր պարունակող աման մը
կար՝ որուն բերանը բաւական նեղ էր: Պետրոս ուզեց
որ անկից ափ մը առնէ՝ կերակուրէն յետոյ իբր աղան-
դեր ուտելու համար. «Ա՛ռ ըսաւ մայրը: — Ո՞րչափ,
մայրիկ: — Բուռ մը ա՛ռ, բայց մէ՛կ բուռ միայն»:

Պետրոս, որ որկրամուլ է, ձեռքը ամանին մէջ խո-
թելով՝ կը խառնէ, եւ մատերը իրարմէ հեռացնելով՝
այնպէս կ'ընէ որ առնուազն տասներկու սալոր կը սեղ-
մեցնէ բուռին մէջ: Բայց իր ձեռքը այլ եւս չի կրնար
դուրս հանել ամանին բերնէն որ շատ նեղ է:

Պետրոս կը նեղանայ ու կուլայ, ըսելով. «Մայրի՛կ,

25. ՀՐԱՀԱՆԴ

Գրե՛ եւ քերականի աշ կրկնե՛ (Ուղեցոյց, էջ 15):

1. Տո՛ւր տասը կաթնառ կենդանիի անուն: 2. Որո՞նք
են արմաթիքները: 3. Տո՛ւր հինգ անուն ձուկի: 4. Տո՛ւր հինգ
անուն սողունի: 5. Որո՞նք են դաշտերու մէջ աշխատող
գործաւորները: 6. Որո՞նք են քաղաքի մէջ աշխատող գոր-
ծաւորները: 7. Ի՞նչ պէտք է տուն մը շինելու համար: 8.
Ի՞նչ բաներ կրնան կարմիր ըլլալ: 9. Ի՞նչ է զանգակաւորները:
10. Որո՞նք են եկեղեցիի մասերը: 11. Որո՞նք են եկեղե-
ցիի պաշտօնեաները:

սալորները չեմ կրնար դուրս հանել: — Կէ՛սը միայն
ա՛ռ, ըսաւ մայրը, եւ այն ատեն պիտի կրնաս ձեռքդ
դուրս հանել: Ի՞նչ սօղաւունի շատ առնելդ, քանի որ
չես կրնար բոլոր առածդ ուտել»:

Պէտք է քիչ բանի փափաքինը, որպէս զի կրնանք
ստանալ մեր ուզածը: Երբ մէկը չափազանց ագահ է,
գիտե՞ս ինչ կ'ըլլայ. — սա դժբաղդութիւնը կ'ունենայ
որ չի կրնար ձեռք բերել իր յուսացածը:

ՀԱՐՑԱԻՄՆԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ տղայ է Պետրոս: — Պատմե-
ցե՛ք այս առակը: — Ասոր պէս ուրիշ օրինակ մը տուե՛ք:

21. ԴԱՐԲՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Վարպետ ու աշկերտ՝ կայնած դէմ դէմի՝
Պրակն են խոթեր ձողերն երկաթի,
Աշկերտ մ'ալ «փուֆ փուֆ» կը փռէ փռքոց,
Եւ վառարանէն կ'եղլեն ծուխ ու բոց,
Ծանրը մուրճերով՝ կարմիր երկաթէն
Պէս պէս գործիքներ շուտով կը կոփեն,
Հոն՝ սայլին վրայ «թաքը թիքը թաք»
Կայցին, բահ, բրբիչ, նասեւ դամ, ուրագ:

26. ՀՐԱՀԱՆԴ

Սա քսուերը յատուկ անունի վերածե՛ (Ուղեցոյց, էջ 16):

1. Բնակած երկիրդ: 2. Աւետարանը գրողները: 3.
Փոքրիկ մայրաքաղաքը: 4. Սպանիայի թագաւորը: 5.
Փոքր Ասիայի ամէնէն մեծ լեռը: 6. Մեր ազգին առաջին
ձուսաւորիքները: 7. Ձեր վարժարանին տնտեսը: 8. Աստ-
ուածաշունչը հայերէնի թարգմանողները:

Հո՛ն՝ տե՛ս, աչկերտ մը բռնած է ձեռքին
 Յեսանին վրայ դեռ գուլ մի կացին .
 Շուտ կը դարձնէ անիւր «խըռ խուռ»
 Սըրելու համար՝ գործիքն ամրակուռ,
 Հոս ալ ուրիշ մը՝ հաստ երկաթին քով
 Քրտինք կը թափէ ֆըշալով հեւքով,
 Կը զարնէ մուրճը անվերջ «տանկատանկ»
 Աստուած վարձատրէ իր ճիգերն ու ջանք :

22. ՏՕՆԵՐ

Ծնունդն է մեծ տօն մը զոր եկեղեցին հաստատած է մեր Փրկիչին՝ Յիսուսի Քրիստոսի՝ ծնունդին յիշատակը կատարելու համար :

Մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս՝ ծնաւ Հրէաստանի Բէթլէհէմ քաղաքը, ախուրի մը մէջ :

Մեծ պահք կը կոչուի եկեղեցիին հաստատած քառասնօրեայ ապաշխարութիւնը որով հաւատացեալները, բարեկենդանի զուարճութիւններէն ետք, իրենք զիրենք կը ժողվեն, իրենց մեղքին վրայ կը զղջան, կ'ապաշխարեն ու կը պատրաստուին սրբութեամբ կատարել Զատիկի տօնը :

27. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանեցի՛ք բերնով ու գիրով (Ուղեցոյց, էջ 16) :

1. Ի՞նչ գործիք ունի երկաթագործը : 2. Ո՛ւր կը տեսնես նաւը . — կառքը, խորանը, ցնցուղը, ծաղիկը, ցորենի հասկերը, սանր, պատուհանը, եայլն, եայլն : 3. Ի՞նչ պէտք է աշակերտի մը : 4. Բանջարանոցի մէջ ի՞նչ բանջարներ կը տեսնես : 5. Ի՞նչ պտուղներ կը ճանչնաս : 6. Ի՞նչ զգեստներ կը ճանչնաս : 7. Պառկելու սենեակին մէջ ինչե՞ր կը գտնուին : 8. Ինչե՞ր կը շինուին խաղողէն :

Ծաղկազարդը այն կիրակի օրուան յիշատակն է, երբ Յիսուս Քրիստոս մտաւ Երուսաղէմ՝ Զարչարանքէն հինգ օր առաջ :

Այն կիրակին «Ծաղկազարդ» կը կոչուի վասնզի Քրիստոս Երուսաղէմ մտած ատեն, ժողովուրդը ի պատիւ իրեն, ծառի ճիւղեր սփռեց անցնելիք ճամբուն վրայ :

Զատիկ կամ Յարութիւնը այն օրուան յիշատակն է երբ Քրիստոս, երեք օր գերեզմանին մէջ կենալէ ետք, յարութիւն առաւ : Այս մեծ տօնին օրը հաւատացեալները կը խոստովանին ու կը հաղորդուին Քրիստոսի սուրբ մարմինին ու արիւնին :

Համբարձումը այն օրուան տարեգարձն է երբ Քրիստոս երկինք ելաւ, յարութենէն քառասուն օր ետք :

Հոգեգալուստն է տօնը զոր կը կատարենք Ս. Հոգիին երկինքէն իջնելը յիշատակելու համար :

Երբ սուրբ առաքեալները, Մարիամ աստուածամայր եւ ուրիշ սուրբ ու բարեպաշտ կիներ՝ վերնատուն մը հաւաքուած՝ աղօթք կ'ընէին, յանկարծ սաստիկ քամիի պէս ձայն մ'եկաւ, հրեղէն լեզուներ անոնց գլխուն վրայ իջան ու ամէնքն ալ սուրբ հոգիով լեցուելով՝ սկսան մարգարէանալ ու այլ եւ այլ լեզուներ խօսիլ :

28. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցի՛ք (Ուղեցոյց, էջ 17) :

1. Ի՞նչ կ'ընէ լպուտը : 2. Բրձուտը : 3. Որո՞նք են մարդու հինգ զգայարանքները : 4. Ամառը ո՞ր կենդանիներ անհանգիստ կ'ընեն մեզ : 5. Ի՞նչ կ'ընեն փայտով : 6. Ի՞նչ կը ծախէ փերեզակը : 7. Ի՞նչ գործիք ունի հիւսնը : 8. Ի՞նչ գործիք ունի կօշկակարը : 9. Ի՞նչ գործիք ունի երկաթագործը : 10. Որո՞նք են կեանքի հասակները : 11. Ի՞նչ կը կոչուի այն տեղը ուր մարգ ծնած է :

Գ. Վարժ. Գաւթեան

ՈՒՍԱՆՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Փրկիչ, յիշատակ, Բա-
նաստօրեայ, ապաւստուրօքիւն, հաւատացեալ, բարեկեանդան,
զղջալ, չարչարանք, յարութիւն առաւ, խոստովանիլ, հա-
ղորդուիլ, տառեղարձ, հոգեգալուստ, վերնասուն, հրեղեմ,
մարգարեանալ :

23. ԵՐՁԱՆԻԿ ՍԱՐԴՈՒՆ ՇԱՊԻԿԸ

Պարսիկ Շահ մը կը ձանձրանար. « Բժշկեցէ՛ք զիս »
կ'ըսէր իր բժիշկներուն : Անոնցմէ ամէնէն գիտունը ը-
սաւ. « Տէ՛ր իմ թագաւոր, ձեր հիւանդութիւնը կը
բժշկուի, եթէ երջանիկ մարդու մը շապիկը հագնիք » :

Առաջին նախարարն սկսաւ երջանիկ մարդ փնտը-
ռել : Իրենց վիճակէն դո՛հ կարծուող հարուստ ու ազ-
գեցիկ անձերու գիմեց : Ամէնքն ալ կ'ըսէին. « Երջան-
կութիւնն ի՞նչ է՝ չենք գիտեր » :

Օր մը, նախարարը թշուառ փայտահատի մը հան-
դիպեցաւ ու հարցուց անոր. « Ըսէ՛ նայիմ, մարդուկս,
երջանիկ ես » :

— Այո՛, ըսաւ միւսը :

— Ուրեմն, չո՛ւտ, շապիկդ ինձի տուր :

29. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանեցիք բերանացի եւ գրաւոր (Ուղեցոյց, էջ 17) :

1. Ի՞նչ կ'ըլլայ աղը երբ ջուրին մէջ ձգես : 2. Կերակու-
նե՞րուն ի՞նչ կ'ընէ աղը : 3. Ազէն զատ ի՞նչ բաներ կը հալին
ջուրին մէջ : 4. Շաքարէն զատ ի՞նչ բաներ կը ձանչնաս որ
անուշ ըլլան : 5. Ի՞նչ բաներու կը գործածուի շաքարը : — Իսկ
սո՞խը, իսկ քացա՞խը : 6. Ի՞նչ խմելիքներու մէջ շաքար ձգե-
լու է, որպէսզի խմուին : 7. Ուսկի՞ց կ'ելլէ աղը, իսկ շաքա՞րը :

— Շապիկ չունիմ, պատասխանեց փայտահատը :
Այս պատմութիւնը հնարող իմաստունը սորվեցընել
ուղած է թէ ամէնէն հարուստը ամէնէն երջանիկը չէ :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ եղած եր Պարսիկ Շահ մը : — Ի՞նչ
կ'ըսէր : — Գիտուն բժիշկն ի՞նչ պատասխանեց : — Ի՞նչ ըսաւ
նախարարը : — Որո՞ւ դիմեց : — Ի՞նչ կ'ըսէին ամէնքն ալ :
— Որո՞ւ հանդիպեցաւ նախարարը : — Ի՞նչ, ըսել է փայտա-
հատ : — Ի՞նչ հարցուց փայտահատին : — Ան ի՞նչ պատա-
խանեց : — Ի՞նչ կը հետեւի այս պատմութեան :

24. ԸՆՏԵԼԱՑԱԾ ՕՁԵՐ

Կան երկիրներ ուր կարգ մը մարդիկ կը բռնեն օ-
ձերը, եւ տեսակ մը խաղ կը սորվեցընեն անոնց, նուա-
զարաններու տխուր ու ողբաղին ձայնով : Այդ օձերը,
սակայն, շատ վտանգաւոր են : Ուրեմն, ի՞նչպէս այդ
մարդիկ կրնան զանոնք դուրս հանել խորշերէն, ի՞նչ-
պէս կը բռնեն առանց թունաւորուելու : Օձ մը բռնել-
նուն պէ՛ս, անոր երկու թունայից ժանիքները կը հա-
նեն, ժահրը կը թափի, այսպէսով՝ ալ անկարող կ'ըլլայ
օձը խայթելու :

30. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցիք (Ուղեցոյց, էջ 18) :

1. Ի՞նչ կը կոչուի որթին պտուղը : 2. Ի՞նչպէս կը շինեն
գինին : 3. Ի՞նչ կը կոչուին այն մարդիկ որ չափազանց գինի
կը խմեն : 4. Որո՞նք են երկրագործին զբաղումները : 5. Ո-
րո՞նք են պաշտառին զբաղումները, եւ ի՞նչ գործ ունի : 6.
Ինչո՞ւ կը լուսնեն ձիերը : 7. Ի՞նչ բանի կը ծառայեն հիւան-
դանոցները : 8. Ի՞նչպէս կ'եփեն սուրճը : 9. Ո՞րն է Օսման-
եան պետութեան մայրաքաղաքը : 10. Ո՞րն է աշխարհիս ա-
մենէն բազմամարդ քաղաքը :

Այն ատեն զայն կը կրթեն և կ'ուսուցանեն ինչ որ ուզեն : Անոր կը սորվեցնեն ծակի մը մէջ կամ ծածուկ տեղ մը սալարուիլ մնալ, առանց հանդիսականներուն երեւալու : Սրինգի կամ տիկի մը ձայնով, օձը պահուած տեղէն դուրս կ'ելլէ ու կը սկսի իր խաղերը : Պէտք չէ մոռնալ թէ այս սողունը շատ սիրահար է երաժշտութեան որուն տխուր կամ զուարթ խաղերէն ազդուելով կը կանգնի, գլուխը կը շարժէ եւ մերթ տրտմութեան, մերթ աշխոյժ զուարթութեան նշաններ կ'արտայայտէ : Իսկ երբ դադրի երաժշտութիւնը, սողունն ալ կը դադարի պարելէ, հանդարտիկ կը պտրուի կը մնայ :

Սակայն այս տեսարաններէն մահառիթ վտանգներ ալ կրնան ծագիլ : Այս զուարթ պարերու միջոցին, անխոհեմ տղեկ մը՝ ուղեւով փորձել թէ իրօք օձը զինք չի խածներ չի թունաւորեր, կատակի համար՝ զարկաւ անոր : Օձն ալ խայթեց զայն եւ ժամ մը վերջը տղան կը մեռնէր սոսկալի տանջանքներով :

Քննութիւն կատարուելով յայտնուեցաւ թէ թունաւոր ժանիքը, զոր խլած էին, նորէն բուսած ըլլալով թոյնը ազդած էր անխոհեմ մանուկին :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Քանի մը երկիրներու մէջ ի՞նչ կ'ընեն կարգ մը մարդիկ : — Ի՞նչ կերպով կ'ընեն : — Ի՞նչպէս ի ցոյց կը հանեն օձը. նկարագրեցէ՛ք այս տեսարանը : — Այս տեսարաններէն վսանգ ալ ծագած է. պատմեցէ՛ք քե՛ ի՞նչպէս :

31. ՀՐԱՀԱՆԳ

Գրեցէ՛ք հինգ հինգ անուն որ ցուցնեն (Ուղեցոյց, էջ 18)
Մետաղ, գոյն, ծառ, ծաղիկ, պտուղ, կենդանի, թռչուն, սողուն, միջատ, դրամ, զգայարանք :
Ծանօթ. — Ասոնք Հասարակ Անուն կը կոչուին :

25. ՄԻԱՄԻՏ ՈՐՍՈՐԴԸ

Միամիտ քաղաքացի մը, որ իր ունեւիէն զատ ուրիշ զէնք չէր դործածած, որսորդութիւն ընել ուզեց : Ամէն անգամ որ որսի կ'երթար, ձեռնունայն կը դառնար : Օր մը շատ յոգնած կը վերադառնար, երբ համբան հանդիպեցաւ տղու մը որ ողջ ճագար մը կը տանէր : « Լաւ, ըսաւ ինքնիրեն, այս անգամ որս պիտի ունենամ » : Ուստի ճագարը կը դնէ, չուան մը կ'առնէ, մէկ ծայրը անասունին ոտքին կը կապէ եւ միւս ծայրն ալ ծառի մը ոստին : Յետոյ քանի մը քայլ ետ ետ կ'երթայ, նշան կ'առնէ եւ հրացանը կ'արձակէ : Գնտակը չուանը կը կտրէ եւ ճագարը կը փախչի իր բոլոր ուժով :

Անմիտ մա'րդը միայն կ'ուզէ փառաւորուիլ իր չուանեցած կամ իրեն չվերաբերած բանով :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ ընել ուզեց միամիտ մարդը : — Կրնա՞ր որս ընել. ինչո՞ւ չէր կրնար : — Ի՞նչ պատահեցաւ օր մը : — Պատմեցէ՛ք քե՛ ի՞նչ եր մարդուն միտքը : — Ի՞նչ բռաւ ճագարը : — Բարոյական :

32. ՀՐԱՀԱՆԳ

Կեներուն տեղ պէտք եղած բառը որե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 19) :

1. Յիսուս ծնաւ ... մը մէջ եւ մեռաւ ... վրայ : 2. Ձիերը կեր կ'ուտեն ... մէջ : 3. Այն տեղն ուր դատ կը վարեն, կը կոչուի ... 4. ... այն շէնքն է ուր կը բնակին զօրքերը : 5. ... այն տեղն է ուր մարդ կը թաղեն : 6. Կերպար կը կտրեն ... ով, իսկ հացը կը կտրեն ... ով : 7. Մարդ մը որ միշտ նոյն խանութը կը յաճախէ առուստուր ընելու համար, կը կոչուի ... 8. ... կը սորվեցընէ ուղիղ խօսիլ եւ ուղիղ գրել, իսկ ... կը սորվեցընէ գաղափարները վաշելու կերպով շարադրել :

26. ԱՌԻԻՄԸ

Ամենէն մեծ ու կատաղի առիւծները կը գտնուին Ափրիկէի լեռներուն և բնդարձակ դաշտերուն մէջ. Երբ արեւը մարը մտնէ, առիւծը կ'ելլէ իր որջէն ու կ'երթայ որս փնտռելու : Թեթեւակի կը սողոսկի ցախերուն մէջէն եւ կը պահուրտի աղբիւրի մը քով : Երբ ուրիշ կենդանի մը ինչպէս գոմէշ, յամայր, վագերաձի՝ գայ աղբիւրը ջուր խմել, առիւծը ահեղ ոստիննով մը անոր վրայ կը յարձակի եւ իր թաթին միակ հարուածովը անոր կողերը կը ջախջախէ :

Առիւծը ա՛յնքան ուժով է որ կրնայ երինջ մը բերանը առնել եւ այս բեռով մէկտեղ լայն փոսէ մը կամ բարձր տեղէ մը ցատքելով անցնիլ :

Երբ գիշերը լուսի անոր մանչիւնը, բոլոր կենդանի արարածները ահ ու դողի մէջ կ'իյնան : Երբ գիւղի մը մօտ գտնուի, շուները կը հաջնէն և ձիերը, եղները, ուղտերը յիմարաբար կը վազվզեն : Գիւղացիները խարոյկներ կը վառեն և բոցավառ ջահեր կը ճօճեն, զայն փախցնելու համար : Բայց առիւծին հոգը չէ. արջառներու մակաղատեղը կը մտնէ եւ քանի մը վայրկեանի մէջ ձի մը կամ կով մը իր թաթերուն տակ կը ջախջախէ :

Երբ անօթի է կամ զայրացած՝ իր պոչով կը ծեծէ կողերը եւ իր բաշերը կը ցնցէ :

33. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանելով ըսեմ (Ուղեցոյց, էջ 19) :

1. Ինչի՞ մէջ կ'աղան սուրճը : 2. Ինչի՞ մէջ կը ծեծեն սխտորը : 3. Ինչի՞ մէջ կը լեցնեն գինին : 4. Ինչի՞ մէջ կը ճմլեն խաղողը : 5. Ինչի՞ մէջ կը տապկեն ձուկը : 6. Ինչի՞ մէջ կը պահեն հագուստները : 7. Ինչի՞ մէջ կը հարեն թանը :

Այն ատեն, մինչեւ իսկ մարդու վրայ կը յարձակի, կը յափշտակէ զայն՝ յագուրդ տալու համար իր անօթութեան :

Առիւծին մորթը դեղնագոյն է եւ ողորկ : Մատակ առիւծը, որ բաշ չունի եւ փոքր է հասակով, կը բնակի անառններուն խորը՝ իր կորիւններուն հետ : Վա՛յ անոր որ մօտենայ իր քարանձաւին :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ո՛ւր կը գտնուին մեծ ու կատաղի առիւծները : — Առիւծն ե՞րբ որս կ'ընէ, ի՞նչպէս, ո՞ւր կը պահուրտի, ի՞նչպէս կը յարձակի : — Ի՞նչ կը պատահի երբ մոնչէ : — Երբ գիւղին մօտ ըլլայ, գիւղացիներն ի՞նչ կ'ընեն, ինչո՞ւ : — Առիւծն ի՞նչ կ'ընէ երբ անօթի է, որո՞ւ վրայ կը յարձակի, ինչո՞ւ : — Նկարագրեցե՛ք առիւծ մը, հասակը, մօրթը, եւայլն :

34. ՀՐԱՀԱՆԳ

Կետրուն տեղ պե՛տ եղած բառը որե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 19) :

1. ... տունկ մ'է՛ որ մեզի կուտայ խաղող : 2. Որթին ձիւղերը կ'ամփոփուին ...ին վրայ : 3. Տունկերը կանգուն պահելու համար ...ին կը կապեն : 4. ... կոշուր հողի փոքրիկ մաս մը ուր բոյսեր կը տնկուին : 5. ...ին մէջ ցորեն եւ արմաթ կը ցանեն, իսկ ...ին մէջ կը տնկեն ծառեր ու ծաղիկներ : 6. Աղատքեղը, թրթնջուկը, շողգամը եւ անանուխը կը բուսնին ...ին մէջ : 7. Կիւները իբրեւ զարդ կը գործածեն ... : 8. ... կը տնկէ, կը մշակէ եւ կը պահպանէ ծառեր ու ծաղիկներ :

27. ՀԱՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Նաորէտտին Հօճան իր գանձը տարաւ ծածուկ ան-
տառին մէջ թաղեց գաղտուկ մը, եւ մարդ չիմացաւ .
մինակ՝ իր մէկ ազգականը, որ գիտէր, գիշերանց գնաց
ոսկիները հանեց գողցաւ : Ատեն անցաւ, երբ եկաւ
Հօճան իր գանձը նայելու, տեսաւ որ չկայ, հասկցաւ
թէ իր ազգականն է գողցեր, մտածեց անա՛նկ խելք
մը բանեցնել որ ոսկին տեղն երթայ : Կանչեց ազգա-
կանն ու ըսաւ . « Կ'աղաչեմ, վաղը մէկտեղ երթանք
անտառը, փորե՛նք գանձս եղած տեղը, ու հազար ոսկի
ալ նորէ՛ն թաղենք : » Նայիս՝ գիշերանց ազգականը ա-
ռաւ գողցած ոսկիները, տարաւ տեղը դրաւ՝ որ այն
հազար ոսկին ալ տէրը թաղէ հոն՝ անկէ ետքը ինք
երթայ բոլորը մէկէն յափշտակէ : Իսկ Հօճան երբոր
գնաց գտաւ գանձը, վերցուց տարաւ տուն :

Ո՛վ որ ցանկալով՝ քիչը կը ձգէ ու շատին ետեւէն
կ'երթայ, բոլորէն ալ կը զրկուի եւ ունեցածն ալ կը
կորսնցնէ :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ . — Հարուս մարդը ի՞նչ հնարք մտածեց իր
գանձը ձեռք ձգելու համար : (Պատմեցե՛ք նոյնը՝ երկու մար-
դերը դէմ առ դէմ խօսեցնելով) :

Յ Ե . Հ Բ Ա . Հ Ա Ն Գ

Սա պարզ նախադասութիւնները միացուր ՈՐ յարաբերա-
կանով (Ուղեցոյց, էջ 19) :

1. Նամակ գրեցի քրոջս, քոյրս եկաւ մեր տունը : 2.
Դասատուն յանդիմանեց սա աղաքը, աս աղաքը դաս չէին
գիտեր : 3. Այսօր գացի մօրեղբօրս, մօրեղբայրս գիւղը կը
բնակի : 4. Նա աչքկապուկը կը սիրեմ, աչքկապուկը զուար-
ճալի խաղ է : 5. Կ'արդա՛ աս գիրքը, աս գիրքը շատ աղ-
ուոր առակներ կը պարունակէ :

28. ԱՂՕԹԲ՝ ՅԻՍՈՒՍԻՆ

Մայրիկիդ գիրկը՝ փարած ըստինքին՝
Յիսուս, ժառին մէջ՝ այն սեւ ու տըխուր
Կանթեղին լոյսին առջեւ լալագին՝
Մայրիկիդ կ'առնես գգուանք ու համբոյր :
Եթէ կը մըսիս հոս, գիշեր ատեն,
Եկո՛ւր օրրանըս՝ պառկինք միասին,
Հոն՝ քոյրերըս զիս վերմակով պատեն,
Պատուհանէն ալ կը նայի լուսին :
Գիտեմ, կը վախնաս, երբոր տէրպապան,
Իր սեւ մօրուքով՝ մէկ ձեռքը բուրվառ՝
Ամէն օր կ'ըսէ խորունկ շարական,
Եւ քեզ կ'աղօթէ ամէնուն համար :
Եկո՛ւր, տո՛ւն երթանք, շաքար խաղալիկ,
Ի՛նչ որ ես ունիմ՝ բաժնենք հաւասար .
Հոնտեղ եղբօ՛ր պէս կ'ապրինք խաղաղիկ .
Բեզ շա՛տ կը սիրեմ, հիմա հասկըցա՞ր :
Բայց դուն ալ մայրիկդ ինծի՛ պիտի տաս,
Ի՞նչ կ'ըլլայ՝ քո՛ւկդ ալ ի՛մա ալ թող ըլլայ .
Իմ մայրըս չի կայ, չիտեմ ո՞ւր մընաց,
Իր կաթն ու պաչիկը շա՛տ կարօտցայ :

Հարցումներուն պատասխանեցե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 20) :

1. Ի՞նչ ըսել է մեղր : 2. Բանի՞ տասնորդամեդրը մէկ
մեղրի հաւասար է : 3. Բանի՞ հարիւրորդամեդրը մէկ մեղրի
հաւասար է : 4. Բանի՞ մեղրը մէկ հազարամեդր է : 5. Ի՞նչ
ըսել է քառակուսի մեղր : 6. Ի՞նչ ըսել է խորանարդ մեղր :
7. Ի՞նչ կը չափեն մեղրով :

Եկո՛ւր , Յիսո՛ւս իմ , մայրիկդ ալ մէկտեղ .
Մենք պառկինք՝ ան ալ ըսէ թող օրօր :
Մենք օրն իրիկուն կը ժպտինք անմեղ ,
Ան ալ կը սիրէ մեզի ամէն օր . . . :

Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆ

29. ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Արամ չէր գիտեր տակաւին թէ արձագանգն ի՛նչ էր : Օր մը , որ դաշտը ելած էր , սկսաւ դռնել .

— Հօ՛, հօ՛, հօ՛ :

Անմիջապէս մօտիկ անտառէն նոյն ձայնը լսեց :

Տղան՝ զարմանալով՝ սկսաւ դողալ և դռնել .

— Ո՞վ ես դուն :

Ձայնը պատասխանեց :

— Ո՞վ ես դուն :

Արամ բարկացաւ , եւ զայրանալով ըսաւ .

— Դուն անպիտան տղայ մ'ես :

— Անպիտա՞ն տղայ , կրկնեց ձայնը անտառին խորէն :

Ա՛լ աւելի զայրացած՝ Արամ նախատական խօսքերը կրկնապատկեց , զորս արձագանգը իրեն վերադարձուց ճշդիւ :

Բարկութեամբ լեցուած՝ բոլոր անտառը պտրտեցաւ , մացառներուն մէջ փնտռելով պզտիկ տղան , զոր

37. ՀՐԱՀԱՆԳ

Աշակերտը տայ հիկնգ անուն (Ուղեցոյց , էջ 20) :

Կարասիի , արհեստի , արհեստաւորի , դասական առարկայի , խաղալիկի , ուտելիքի , գրքի , զգեստի :

հոն պահուըտած կը կարծէր , որպէս զի վրէժը առնէ : Սակայն բնականաբար ոչ որ պատահոն :

Այս ապարդիւն խուզարկութենէն ետքը , Արամ տուն դարձաւ ու իր մօրը պատմեց թէ չար տղայ մը անտառին մէջ պահուըտած էր եւ զինքն անարգած : Մայրը պատասխանեց .

— Զաւա՛կս , դուն ինքզի՛նքդ կ'ամբաստանես , քան զի իսկ և իսկ քու խօսքերդ լսեցիր : Ինչպէս որ յաճախ քու պատկերդ ջուրին մէջ տեսած ես , նմանապէս լսեցիր քու բնիկ ձայնիդ հնչումը : Եթէ սիրուն խօսքեր ըսած ըլլայիր , սիրուն խօսքեր լսած պիտի ըլլայիր :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ է արձագանգը : — Ի՞նչ բաւ Արամ : — Ի՞նչ պատասխան տուա : Յետո՛յ : — Ուրիշ ի՞նչ ըրաւ : — Ի՞նչ ըսել է « ապարդիւն խուզարկութիւն » : — Գնաց ի՞նչ ըսաւ մօրը : — Մայրը ի՞նչ պատասխանեց : — Ի՞նչ օրինակ տուա : — Ի՞նչ կը հետեւի այս պատմութեան :

38. ՀՐԱՀԱՆԳ

Կեանքուն տեղ պիտի եղած քառու դրեք (Ուղեցոյց էջ 20) :

1. Երբ ջուրը կրակի վրայ դնելով եփենք՝ ջուրը եռալով . . . կ'ըլլայ եւ օդին մէջ կը ցնդի : 2. Երբ տեղ մը պէտք եղածին չափ արմաթք չգտնուի , . . . կը տիրէ : 3. Երբ քաղաքի մը մէջ հիւանդութիւն ծագի եւ շատեր վարակուին , . . . կայ կ'ըսուի : 4. Ախտ մը կրնայ . . . ըլլալ , այսինքն ուրիշներու փոխանցիլ : 5. Երբ երկու անձ մի եւ նոյն տեղը գրտնուիլ խոստանան , . . . եղած կ'ըլլան : 6. Երբ մէկը ուրիշի մը պաշտօնին անցնի , անոր . . . կարգուած կ'ըլլայ եւ այդ ուրիշն ալ կը կոչուի . . . : 7. Յակոբ պարտք ունի Պետրոսին , Յակոբ . . . է , իսկ Պետրոս . . . :

30. ՅՈՒՆԻՆԵՐՈՒ ԻՄԱՑԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սեպտեմբերի վերջերը, երբ ծառերուն տերեւները կը սկսին թափ/թփիլ, մեր պարտէզներուն, դաշտերուն ու անտառներուն մէջ անուշ անուշ երգող թռչուններուն շատերը կը պատրաստուին մեզ թողուլ: Բոլոր ձմեռը կ'երթան հեռաւոր տաք երկիրներ անցընել:

Անշուշտ կը զարմանաք, տղաքս, թէ ի՞նչպէս այնքան հեռաւոր ճամբորդութիւններ կ'ընեն այն խեղճ թռչունները, մինչդեռ մենք՝ խելք ու բանականութիւն ունենալով հանդերձ՝ չենք կրնար, մինչեւ որ ճամբան չգիտնանք կամ առաջնորդներ չունենանք:

Իրաւո՛ւնք ունիք զարմանալու: Սակայն գիտցէք որ Աստուած է անոնց առաջնորդը. Աստուած՝ որ արեւը, լուսինն ու աստղերը կը ծագէ, որ ծաղիկ ու պտուղ կը բուսցնէ, Ինքը՝ Աստուած՝ այն թռչուններուն կը ցուցնէ երթալու երկիրը, բնակելու ծառն ու տանիքը եւ այն տեղերն ուր պիտի գտնեն իրենց կերը: Աստուած, աշնան, կ'առաջնորդէ իրենց՝ տաք երկիրներ եւ գարնան զիբերը կ'առնէ մեր երկիրները կը դարձնէ, մեր անտառներուն ու պարտէզներուն կենդանութիւն տալու:

39. ՀՐԱՀԱՆԳ

Կետեռուն տեղ պէ՛տք եղած բառը դրե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 20-21):

1. Սուրը կը դրուի ... մէջ: 2. Կենդանիներու մարմինը ... ով պատած է: 3. Օձին չապիկը կը կոչուի ...: 4. Նամակ մը կը դրուի ...-ի մէջ: 5. ... աման մ'է որու մէջ ջուր կը լեցնեն ծաղիկները ոռոգելու համար: 6. ... տեղ մ'է ուրկից կը հանեն այլ եւ այլ քրէական նիւթեր: 7. ... կը կոչուին անոնք որ Բրիտանի կը հաւատան:

31. ԱՅԾԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Հարուստ Արաբացի մը տեսաւ որ իրմէ քսակ մը ոսկի գողցուեր է: Վստահ էր որ գողը տունէ՛ն է, բայց ամէնուն վրայ ալ կը կասկածէր, առանց գիտնալու թէ ո՛վ է:

Բոլոր ծառաները ժողվելով՝ ըսաւ անոնց. «Ամէնքդ ալ այծի դասաստանիմ պիտի ենթարկուիք աս իրիկուն: Հրաշալի այծ մ'է, աւելցուց, երբ յանցաւոր մը ձեռքը անոր վրայ դնէ, իսկոյն ձեռքը կը սեւնայ»:

Իրիկունը, երբ մութը վրայ հասաւ, հրամայեց իր ծառաներուն որ վրանին մէջ մտնեն կարգով, եւ հոն գտնուող այծին կռնակին վրայ դնեն ձեռքերնին: Բայց հանճարեղ Արաբացին՝ առաջուց, գաղտուկ մը, այծին կռնակին ածուխի փոշի քսած էր:

Վրանէն քանի մը քայլ անդին կեցած՝ հարուստը դուրս ելողներուն ձեռքը կը զննէր:

Արդ, ամէնքն ալ սարսափահար էին՝ տեսնելով որ ձեռուրնին սեւցեր է. միայն մէկը՝ հպարտութեամբ ցոյց կուտար իր ձեռքը որ ճերմակ մնացած էր:

Բայց տէրն ըսաւ անոր. «Դո՛ւն ես գողը, վասն զի միայն դո՛ւն չես համարձակած ձեռքդ այծին կռնակին քսել»:

40. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցիք (Ուղեցոյց, էջ 21):

1. Ինչ է ջուրը: 2. Ուրկից կուգայ մեր ջուրը: 3. Ինչ բաներու կը գործածենք զայն: 4. Քանի՞ վիճակ ունի ջուրը: 5. Երբ կը սառի ջուրը: 6. Ինչ է չոգին: 7. Ինչի՞ կրնայ ծառայել չոգին: 8. Ինչ բան է հանքաջուր: 9. Ինչ բան է ջերմուկ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ լսել է դասասան: — Ի՞նչ կը կոչուի այն որ դաս կը բանայ: — Իսկ ա՞յն՝ որուն դէմ դաս կը բացուի: — Ի՞նչ տեսաւ արաբացին: — Ի՞նչ ըրաւ եւ ի՞նչ րսաւ իր ծառաներուն: — Երեկոյին ի՞նչ րաւ: — Ի՞նչ ո՞ւր կեցած եր եւ ի՞նչ կ'ընէր: — Այսպէս զննելուն պահաւ ի՞նչ եր: — Ծառաներէն մէկն ի՞նչ ըրաւ: — Անոր ի՞նչ ըսաւ տէրը:

32. ԿԱՊԻԿՆԵՐ

Կապիկները ուրիշ ամէն կենդանիներէ աւելի կատարեալ կազմութիւն ունին, եւ իրենց մարմինն թէ՛ արտաքին ձեւով եւ թէ՛ ներքին կազմուածքով մարդուն շատ կը նմանին: Անոնց երեսը մազ չունի, իսկ մարմինը մազերով ծածկուած է, ականջը մարդու ականջի պէս, աչքը դուրս յցուած, վիզը կարճ: Կապիկին չորս անդամները ձեռք են եւ մատերը տափակ ու չիտակ եղունգներ ունին: Կապիկներուն շատերը պոչ չունին, ոմանք ալ մարդու պէս չիտակ կեղած կը քալեն: Գրէթէ ամէնքն ալ Այրեցեալ Գօսիին տակ կ'ապրին, ծագերուն վրայ կը բնակին ու պառկելով կը կերակրուին: Բնութեամբ ճարպիկ են եւ խորամանկ, եւ ուրիշներուն ըրած գործերուն ու շարժումներուն հետեւող նմանող են:

Կապիկները շատ Սեռերու ու Տեսակներու կը բաժնուին. գլխաւորներն են Շիմբանդէ, Օրանկութանկ,

41. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ

Ի՞նչ ըսել է (Ուղեցոյց, էջ 21):

Մթերանոց, վաճառատուն, տոնավաճառ, աճուրդ, նուազուրդ, միջնորդ, յանձնակատար, զեղչ, տասնորդ, տոկոս, սակագին կամ նիւ, ընկալագիր, մուրհակ:

Վաճառական ժը սովորաբար քանի՞ տեսակ կ'ունենայ:

Հասարակ կապիկ, Մօրուսաւոր կապիկ, Առիւծակապիկ, Շնագլուխ կապիկ, Կոնչող կապիկ, Եւայն:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ է կապիկը: — Որո՞ւ կը նմանի: — Ի՞նչպէս է անոր մարմինը: — Ո՞ւր կը գտնուի: — Ի՞նչ ըսել է Այրեցեալ Գօսի: — Ի՞նչ կ'ուսեն կապիկները: — Ի՞նչ մասնաւոր յատկութիւններ ունին: — Քանի՞ տեսակ կապիկ կայ:

33. ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկ քաղաքի մը աղքատներուն օգնելու համար քանի մը հոգի հանդանակութեան եղան: Գեղեցիկ տան մը բակէն ներս մտած առնէն, լսեցին տան տիրոջ ձայնը որ կը յանդիմանէր սպասաւորներէն մէկը թէ ինչո՞ւ աղբանոցը թափեր էր վառած լուցիկի ծայրերը, փոխանակ զանոնք վառարանը նետել ու վառելու:

Հանդանակիչներէն մէկը ըսաւ իր պաշտօնակիցներուն. « Բա՛րեկամներ, ազատի՛ն մէկն է աս մարդը, եւ ասկէ բան յուսալ անխելքութիւն է: — Հոգ չէ, փորձ մըն է կ'ընենք, նե՛րս մտնենք » ըսաւ միւս ընկերը:

42. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ

Սա խօսքերն անբողջացու (Ուղեցոյց, էջ 21—22):

1. ... կ'երգէ (ո՛վ): 2. ... կը կարդայ (ո՛վ): 3. ... կար կը կարէ: 4. ... տուն կը չինէ: 5. ... մուկերը կը լրտեսէ: 6. ... անուշ կը հոտի: 7. ... բանալիները կը դարբնէ: 8. ... գունտի պէս կ'լոր է: 9. ... փայտ կը կորէ: 10. ... ուտելիք կը ծախէ: 11. ... մուշտակ կը կարէ: 12. ... հօտը կ'արածէ: 13. ... կը մուրայ: 14. ... հագուստ կը կարէ: 15. ... կը թռչի: 16. ... կը ծաղկին: 17. ... պատարագ կ'ընէ: 18. ... կ'ածիլէ: 19. ... ձուկ կ'որսայ: 20. ... կը հաջէ: 21. ... կօշիկ կը կարէ:

Նոյն միջոցին, տան տէրը անոնց առջեւ ելաւ, ներս հրամցուց եւ ուզեց իմանալ անոնց այցելութեան նպատակը: Երբ իմացաւ թէ կարօտեալներուն համար նպաստ կը հաւաքէին, իսկոյն իր խուցը առաջնորդեց զանոնք եւ կարեւոր գումար մը նուիրեց: Մարդիկը՝ շատ գոհ եւ ուրախ ըլլալով այս անակնկալ նուէրէն՝ խոստովանեցան թէ լուցկիի ծայրերուն համար սպասաւորը յանդիմանող անձէ մը չէին յուսար այդքան գումար ստանալ: Տանտէրը պատասխանեց. «Իրա՛ւ է, պարոններ, թէ խնայասէր եմ, բայց լուցկիի ծայրերուն պէս չնչին բաներն անգամ խնայելով է որ կրնամ խեղճերուն ողորմութիւն տալ մեծ մեծ գումարներ»:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ է խնայողութիւնը: — Ի՞նչ պատահեցաւ հանգանակիչներուն, պատեցե՛ք: — Բացատրեցե՛ք խնայողութեան օգուտները:

43. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցե՛ք (Տե՛ս Նոր Դպրոց, 2. Պրակ, էջ 17, եւայլն):

1. Գիւղի մը պետը կը կոչուի ...: 2. Գիւղախմբի մը (նահիչի) պետը կը կոչուի ...: 3. Վիճակի մը կամ գաւառի մը (գագա) պետը կը կոչուի ...: 4. Գաւառի մը (սանճագ կամ միւրեսարրփլըզ) պետը կը կոչուի ...: 5. Նահանգի մը (վիլայեթ) պետը կը կոչուի ...: 6. Պետութեան մը տէրը կը կոչուի ...:

Ծանօթ. — Քանի մը տուններու խումբը կը կոչուի գիւղ. — Քանի մը գիւղ միասին առնելով՝ կը կոչուին աւան կամ գիւղախումբ: — Վիճակը կամ գաւառակը կը կազմուի աւաններէ: — Գաւառը կը բաղկանայ գաւառակներէ: — Նահանգը՝ գաւառներէ: — Պետութիւնը՝ նահանգներէ կամ կուսակալութիւններէ:

34. ՏՈՒՆԿ

Բնութեան գործարանաւոր բերքն է տունկը, որ երկրին մէջ կը հաստատուի, սնունդ կ'առնէ, կ'ածի, կը բազմանայ եւ ուշ կամ կանուխ կը թողւի, կ'անցնի: Տունկերը միայն գործարաններ ու գործիքներ ունին տնաներու եւ բազմանալու, եւ ասով կը զանազանուին անասուններէն, որոնք իրենք իրենց շարժելու եւ զգալու կարողութիւն ալ ունին:

Տունկերու գործարաններն են. Արմատ, Բուն, Տերեւ, Մաղիկ: Ասոնք միանալով եւ կազմուելով՝ տունկը կը սնանի եւ կը բացուի, վերջը պտուղ ալ կը բերէ եւ անկէ ետք ուրիշ նոյն տեսակ տունկեր ալ կ'եղեն:

Արմատը տունկին այն մասն է որ հողին մէջ կը տաքածուի եւ կ'ածի:

Բունը կամ կոճղը արմատէն վեր ելած արտաքին մասն է:

Տերեւը բունին ու ճիւղերուն վրայ գտնուած մասն է:

Մաղիկը տունկին այն մասն է որ պտուղներէն անմիջապէս առաջ կը կազմուի եւ պտուղ տալու հարկաւոր գործարաններն ունի: Սովորաբար ծաղիկին վրայ չորս բան կը գտնուի. Բաժակ, Պսակ, Պտուղի գործարաններ, եւ մեղրի Անօթներ:

44. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 22):

1. Ինչի մէջ կը ծխեն խուսկը: 2. Ինչ է սկիհը, իսկ սրբատունիքը: 3. Ինչ ըսել է հաղորդուիլ: 4. Որո՞նք կը հաղորդուին: 5. Ինչպէս, տարին քանի՞ անգամ: 6. Որո՞նք են ժամարարին զգեստները: 7. Ինչ է Աւետարանը: 8. Ծկեղեցական գիրքերը որո՞նք են:

Գ. Վարժարանի Դասիչներ

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ է տուկը : — Ի՞նչպէս կը զանա-
գանուի կենդանիներէն : — Որո՞նք են գործարանները : —
Ի՞նչ է արմատը : — Կո՞նդը : — Ծաղի՞կը : — Որո՞նք են ծա-
ղիկի մը մասերը :

35. ԿԱՂԱՆԴՆ ՈՐ ԶԻ ԳԱՐ

Կաղանդն երբոր գայ, մօրեղբայրդ Ալիք
« Բեղի պիտի տայ շաքար, խաղալիք,
« Հայրիկդ՝ սուկիչ, մեծ հայրդ ալ թմբուկ » :
Մայրն այսպէս կ'ըսէր Զարեհին փափուկ,
Որ իր առնելիք ընծային ի սէր
Կաղանդին գալուն անդուկ կը սպասէր :

Բայց փոքրիկ տղաք համբերել չունին,
Կ'ուզեն որ շուտ մը ըլլայ ըսածնին :
Եւ երէկ՝ Զարեհ հարցուց. « Է՛հ, մա՛յրիկ,
« Բանի որ չի գար Կաղանդն աղուորիկ
« Որ մեզ պիտի տայ այնքան բաներ թանկ՝
« Զըլլա՞ր որ քու հետ մենք իրեն երթանք . . . » :

Ս. Ռ. Ս. Ծ

Մեղը ծախողը մատը կը լզէ :

45. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Ի՞նչ բաներ կրնան ըլլալ (Ուղեցոյց, էջ 22) :

Լեռնային, երկակենցաղ, տարափոխիկ, վայելուչ, ու-
տախտ, կալուածական, հոյաչէն, անակնկալ, սրտաբուլիս,
այրդահոս, վարանամիտ, խոտան, յոքնախուռն :

36. ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՇԻՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Իմաստուն Ամիրապետին՝ Հարուն էլ Ռաշիտի կեանքը
լեցուն է մեծ դրուագներով ու վեհանձն դէպքերով. աւա-
սիկ անոնցմէ հատ մը, ուր ի յայտ կուգայ նաեւ արաբական
բարքերու ամէնէն բնորոշներէն մէկը :

Արաբիայի ներքնագաւառներուն մէջ անգամ մը սաս-
տիկ սով կը տիրէր, աղքատ ժողովուրդը կը տառապէր ան-
սուազ. մեծամեծներն ալ աղատ չէին դժնդակ կացութեան
տագնապներէն : Հարուստ ցեղապետ մը այս դառնութեան
օրերուն մէջ, իր բոլոր ունեցածը ձեռքէ հանելէ վերջն ալ
կը պահէր շատ ազնուագգի զամբիկ մը, որուն տէր ըլլալ
կ'ուզէր Հարուն էլ Ռաշիտ :

Ցեղապետին առաջարկուեցաւ 200 ոսկիի փոխարէն Ա-
միրապետին տալ զամբիկը, բայց ցեղապետը չէր կրնար՝ չէր
ուզեր բաժնուիլ իր սիրական զամբիկէն :

Սովը կը տիրէր, սակայն, աւելի սաստիկ ու երկարատեւ :

Ամիրապետը կը խորհէր թէ ցեղապետը ա՛լ չպիտի կրնար
տոկալ ու պիտի յօժարէր վերջապէս վաճառել ազնուագգի
զամբիկը : Ուստի պատուիրակներ զրկեց անոր, որպէս զի
զամբիկը իրեն բերեն՝ 400 ոսկի վճարելով տիրոջը, որ այս-
քան մեծ գումարի մը առջեւ տեղի պիտի տար անշուշտ :

Պատուիրակներն եկան այն գիւղը ուր կ'ապրէր ցեղա-
պետը, եւ ուղղակի անոր բնակարանը իջեւանեցան :

Մեր առաջնականը, ինչպէս գիտենք, յետին ծայր կա-
րօտութեան մատնուած էր տիրող սովին պատճառով :

Եւ սակայն պէտք էր անթերի կատարել հիւրասիրա-

46. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Ի՞նչ լսե՛ք ե (Ուղեցոյց, էջ 23) :

1. Կոր գիծ, 2. ուղիղ գիծ, 3. բեկեալ գիծ, 4. ուղ-
ղաձիգ գիծ, 5. զուգահեռական գիծ, 6. հորիզոնական գիծ,
7. շրջանակ, 8. աղեղ, 9. տրամագիծ, 10. անկիւն, 11.
եռանկիւն :

կան պարտականութիւնը: Ուրիշ բան մը չունէր, բայց միայն ղաւմբիկը: Ուստի, մորթեց զայն ու իր հիւրերուն հրամցուց: Իսկ ասոնք՝ իրենց այցելութեան նպատակն յայտնելով՝ 400 ոսկի վճարեցին անոր եւ ըսին թէ ճաշը չպիտի ուտեն, մինչեւ որ ցեղապետը չխոստանայ զամբիկն իրենց վաճառել: «Բայց այդ բանը անկարելի է, ըսաւ ցեղապետը:

— Եւ ինչու, կը հարցնեն պատուիրակները:

— Ինչու որ զամբիկը մորթեցի . . . ձեզի հրամցնելու համար:

Երբ պատուիրակները այս լուրը բերին Հարուն էր Ռաշի, Ամիրապետը սրտին խորէն ցաւագին հառաչ մը արձակեց, բայց միեւնոյն ատեն, ըսաւ իր պատուիրակներուն.

— Եթէ 400 ոսկին ցեղապետէն ետ առնելով՝ ինծի բէւէիք, ձեզ ամէնքդ ալ կը սպաննէի . . . :

(Արաքսկան Զրոյցներ)

37. ՏՆԱՅՈՒԹԻՒՆ

Տղայութիւնը մարդուս կեանքին առջի հասակն է: Նոր ծնած տղայ մը իր կեանքին մեծ մասը քունով կ'անցընէ, այնպէս որ անօթութենէ ու անհաճոյ դիպուածէ մը կ'արթննայ միայն: Իր բովանդակ գործը մարմննաւոր կեանքին համար է միայն, եւ այն ալ հազիւ կրնայ իր պէտքերը ճանչնալ. իր ուզածը, որ միայն օդ ու կաթ է, անորոշ նշաններով կը յայտնէ:

47. ՀՐԱՀԱՆԳ

Սա խօսքն ամբողջացուր (Ուղեցոյց, էջ 23):

1. Կը մայէ (ո՛վ): 2. Կը բառալէ: 3. Կը վրնջէ կամ կը խրխնջէ: 4. Կը զուայ: 5. Կը հալէ: 6. Կը մլաւէ կամ կը նուայ: 7. Կը կրկուայ: 8. Կը դալալէ: 9. Կը ճուռողէ: 10. Կ'ոռնայ: 11. Կը մռնչէ: 12. Կը սուլէ կամ կը ֆշայ: 13. Կը բզզայ: 14. Կը թնծկայ: 15. Կը խօսի:

Խանօր. — Պատասխանը կենդանիի անուն մ'ըլլալու է:

Բայց այս ապուշ վիճակն երկար չի տեւեր. անմիջապէս առջի շաբաթը Զգայարանքներն իրենց պաշտօնը կատարել կը սկսին: Նախ՝ առաջին տեսողութիւնն ու զգացողութիւնը կ'արթննան, ետքը լսելիքն ու ճաշակելիքը, եւ վերջապէս հոտոտելիքը: Տղան իր մօր ծոցին մէջ, տաքուկ ու փափուկ, հանգիստ վայելով՝ իր հաճութիւնն արտաքուստ ալ կը ցուցնէ: Երկրորդ ամսուն կը սկսի ամէն բանի վրայ աւելի մտադրութիւն մը ցոյց տալ եւ ուզածը նշաններով յայտնել: Իսկ երրորդ եւ չորրորդ ամսուն, հնչումի կամ ձայնի ալ միտ դնելու կը սկսի: Այսպէս՝ կամաց կամաց զարգանալով՝ ըմբռնած պատկերներն հետզհետէ միտքին մէջ կը հաստատուին եւ զանոնք նորէն տեսած ատեն, յիշողութիւնը կը ծագի: Յետոյ նշաններու եւ բառերու նշանակութիւնը կը սորվի եւ կը սկսի նախ շարժումներով՝ եւ ետքը բառերով իր կամքն ուրիշին հասկցնել:

ՈՒՍԱՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Հասակ, անհանոյ, դիպուած, բովանդակ, մարմնաւոր, անօրոճ, ապուճ, զգայարանք, զգացողութիւն, հանութիւն, արտաքուստ, մտադրութիւն, զարգանալ, ըմբռնած, յիշողութիւն, կամք:

48. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ինչ կը կոչուի (Տե՛ս աւ Գիրքին 108 էջը, Հրահ. 103):

1. Բանակի մը (orsnu) հրամայողը: 2. Գունդի մը պետը: 3. Վաշտի մը պետը: 4. Դասակի մը կամ գումարտակի մը պետը: 5. Բանակի զօրքերուն խումբը: 6. Զօրախումբի կամ զօրաբաժնի մը հրամայող զինուորականը:

Ծան. — Բանակներու դասակարգութիւնն այս է. — Հարիւր զօրք միանալով կը կազմեն դասակ կամ գումարտակ (պէօլլիկ): — Հազար զօրք կամ տասը գումարտակ միանալով կը կազմեն վաշտ (թապուր): — Զօրս վաշտ միանալով կը կազմեն գունդ (ալայ): — Տասներկու գունդ միանալով կը կազմեն բանակ մը (orsnu):

38. ԿԾԾԻ ՄԱՐԴՈՒՆ ԿՏԱԿԸ

Յովհաննէս անուն կծծի Անգղիացին, որ Լոնտրա մեռաւ, սա կտակը ձգեց. « Իմ քեռորդիւս կուտամ եւ կը թողում իմ սեւ վերարկուս : Իմ քրոջս աղջիկին կուտամ եւ կը թողում վրայիս բաճկոնը : Իմ քրոջս թոռներուն կը թողում հանդերձանոցիս վրայի հողէ թաղարներէն մէյմէկ հատ : Վերջապէս իմ քրոջս՝ Իրբե վերջին նշան իմ սէրիս՝ որով միշտ կը սիրէի զինքը՝ կուտամ եւ կը թողում անկողինիս սնարին մօտ դանուող քարէ սեւ ստոմանը :

Իւրերն է երեւակայել թէ ժառանգորդներն ի՞նչ յուսաբեկութեան մէջ ինկան, երբոր այս տարօրինակ կտակը կարդացուեցաւ : Սկսան նախատանօք խօսիլ մեռնողին վրայ, եւ քոյրը, սաստիկ բարկութեամբ, ա՛յնպէս կից մը զարկաւ ստոմանին՝ իր ժառանգութեան՝ որ կտոր կտոր եղաւ, եւ ահա իր սրտնեղութիւնն ու յուսահատութիւնը ի՞նչ ուրախութեան փոխուեցան՝ երբ տեսաւ որ ոսկիները դուրս կը թափին կտորած ստոմանէն :

Այս որ տեսան միւս ժառանգորդները, իրենք ալ սկսան ամէն մէկը իր ժառանգութեան վազել. մէկը հին սեւ վերարկուին, միւսը բաճկոնին եւ միւսը հողէ թաղարին, որոնք ոսկիով լեցուն էին :

49. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ի՞նչ լսել է (Ուղեցոյց, էջ 23) :

Ձինուոր, տառնապետ, հարիւրապետ, սպայ, ենթասպայ, հազարապետ, հրամանատար, սպարապետ, հետեւակ, հեծելազօր կամ այրուծի, դրօշակիր, հրետանի, թնդանօթաձիգ, սպայակոյտ :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ լսել է կծծի : — Ի՞նչ է այս բանին ներհակը : — Ի՞նչ լսել է կտակ : — Ո՛ւր մեռաւ Անգլիացին : — Ի՞նչ է Լոնտրա : — Ի՞նչ լսել է մայրաքաղաք : — Քեռորդիկն ի՞նչ կտակած էր : — Բաճկոնը որո՞ւ թողած էր : — Քրոջը թոռներուն ի՞նչ կը թողուր : — Քարէ ստոմա՞նը որու : — Ի՞նչ ըրին ժառանգորդները : — Ի՞նչ երեւան ելաւ : — Միւս ժառանգորդներն ի՞նչ ըրին :

39. ԽՂՈՒՆՉՆ ՈՒ ԹՐԹՈՒՐԸ

Թրթուր մը Խղունջի մը հանդիպեցաւ, եւ՝ տեսնելով որ այդ խեղճն ալ իրեն պէս սողալու դատապարտուած կ'ենդանի մ'է, ըսաւ անոր. « Իարի լո՛յս, կընքահայր : — Կըքահայր մի, պատասխանեց Խղունջը զայրազին. ըսէ՛ նայիմ ի՞նչ տեսակ ընտանութիւն է այդ : Կըքահայր մի, ես ուսկի՞ց կը ճանչնամ զքեզ : Կըքահայր մի, ես այնչափ գնա՛ բանդ, ոչ միայն տգեղ ես դուն, այլ եւ այնչափ անմիտ՝ որ քու դիրքդ ու չափդ ալ ճանչնալով՝ ինծի հետ մտերմաբար կը վարուիս : »

Քանի մը օր ետքը, Թրթուրը փոխուեցաւ գեղեցիկ Թիթեռնիկի մը, որուն թեւերը կը փայլէին արեւուն դէմ : Խղունջը նշմարեց զայն, եւ իր եղջերաւոր գլուխը կոշտ կերպով մը վեր բարձրացնելով. « Բարե՛ւ աղուո՛ւկ :

50. ՀՐԱՀԱՆԳ

Առարկայ ցուցնող բառերը (գոյականները) որպիսութիւն ցուցնող բառի (ածականի) եւ գործողութիւն ցուցնող բառի (բայի) փոխեցե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 23—24) :

Ծառ, հնչում, սոյլ, սկիզբ, պատառ, սառ, զրկում, վախ, փախուստ, կասկած, արգելք, յորդու թիւն, գրգիռ, պարզութիւն, երկիւղ :

ըիկ պարոնս, պոռաց. կ'աղաչեմ բարեհաճեցէ՛ք վայր-
կեան մը կանգ առնել, որպէս զի քիչ մը խօսակցիմք ։ »

— Աղուոր զգեստներ հագած ըլլալու համար է
որ, պատասխանեց թիթեռնիկը, այսօր ալ դուն կը
կանչես ։ Զե՞ս ճանչնար զիս ։ Ես այն Թրթուրն եմ զոր
երեք օր առաջ կը վռնտէիր ։ Դուն ալ անոնցմէ ես
որոնք կ'արհամարհեն փոքրերը եւ կը նուաստանան
մեծերուն առջեւ ։ Մնաս բարով ։ »

Թիթեռնիկը թռաւ թեթեւասօյր, իսկ Խղունչը եղ-
ջիւրները ներս քաշելով՝ ծածկուեցաւ պատեանին մէջ ։

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ է քրքուրը ։ — Իսկ խղունչը ։ —
Ի՞նչ ըսաւ քրքուրը խղունչին ։ — Ան ի՞նչ պատասխանեց ։
— Քանի մը օր ետք ի՞նչ պատահեցաւ, պատկերէք ։ — Բա-
րոյական ։

40. ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Որչափ որ մեր երիտասարդութեան մէջ բարի գոր-
ծեր ընենք, այնչափ ալ մեր ծերութեան ատեն քաղյ-
րութիւն ու միութարութիւն կը վայելենք ։

51. ՀՐԱՆԱՆՈՒՄ

Կեանքուն ճեղ պիտի եղած բառը դրեմք (Ուղեցոյց, էջ 24) ։

1. Թատրոնը չէնք մ'է ուր... կը կատարուի 2. Թատ-
րոնի մը զանազան բաժանումներն են օթեակ, սրահ, բեմ,
եւայլն ։ Սրահին եւ օթեակներուն մէջ կը նստին... 3.
Բեմին վրայ կուգան... իրենց դերը կատարելու համար ։ 4.
... կը կոչուի այն մարդը որ դերասաններուն կը յիշեցնէ
իրենց խօսելիքը ։ 5. Միջնարարի ատեն բեմը կը գոցուի...
6. Երաժիշտները կ'ածեն իրենց... ։

Մարդուս կեանքը նման է անգիր տետրակի մը,
որուն ամէն մէկ էջը կը ներկայացնէ կեանքի մէկ օրը ։
Երանի՜ անոր որ ամէն մէկ էջին վրայ բարի գործ մը
արձանագրելու կարող կ'ըլլայ ։

Բարի գործ մը գովելը անոր մասնակից ըլլալ է ։

Ամէնէն բազմազանն է անկորնչելի ժառանգու-
թիւնը, զոր մարդ կրնայ թողուլ իր զաւակներուն, իր
բարի եւ առաքինի գործերուն ժառանգութիւնն է ։

Երբեք յետաձգելու չես բարի գործ մը զոր այսօր
իսկ կրնաս ընել ։

Ամէնէն պատուական եւ արդիւնաւոր բարեգոր-
ծութիւնները աւելի գաղտուկ գործուածներն են ։

Բարեգործութեան յիշատակին պէս քաղցր բան չի
կրնար ըլլալ ։

Բայց մարդ կը կորսնցնէ իր բարեգործութեան
արժէքն ու պտուղը, երբ ինքը կը սկսի զանոնք գովել
ու հռչակել ։

52. ՀՐԱՆԱՆՈՒՄ

Գիծերուն ճեղ պիտի եղած բառը դրեմք (Ուղեցոյց, էջ 24) ։

1. — կը փայլի ցորեկ ատեն եւ — գիշերը 2. — Է —
պարտէզին ամէնէն անուշահոտ ծաղիկներն են ։ 3. Բոյնին մէջ
չորս մատաղ — կային ։ 4. Գարնան սկիզբը — կը վերադառ-
նան մեր երկիրը ։ 5. — մայիս ամսուն մէջ կը բացուին ։ 6.
— ամառը կը հասունանան ։ 7. Կերակուրներն եփելու համար
— պէտք է ։ 8. Առանց աղի — անհամ կ'ըլլայ ։ 9. — եր-
կինքն ու երկիրը ստեղծեց վեց օրուան մէջ ։ 10. Ձմեռ ատեն
— ցուրտ կ'ըլլայ ։ 11. — ոչխարները կ'արածէ ։ 12. — պա-
տարագ կ'ընէ ։ 13. — մեկնեց Փարաոնի երազը ։ 14. —
գտաւ Ամերիկան ։ 15. — էր որ ըրաւ տպագրութեան գիւտը ։

ՈՒՍԱՆՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Բարեգործութիւն, ե-
րիսասարդութիւն, մխիթարութիւն, անգիր, եղ, արձանա-
գրել, մասնակից, բազմագանձ, անկորնչելի, արդիւնաւոր,
լիցատակ, արժեք:

41. ՀԻՒԱՆԴԻՆ ՀԵՏ ՎԱՐՈՒԵԼՈՒ ԵՂԱՆԱԿ

Հիւանդը երբեք պէտք չէ քունէն արթնցնել, եւ
ոչ իսկ դեղ տալու համար: Երբ հիւանդը առաջին կազ-
դուրիչ քունէն արթնցած է, ա՛լ իսկոյն չի կրնար քնա-
նալ: Ինաւ հիւանդին հետ յանկարծ խօսելու և բաղձա-
ցածները ուշացնելով տանջելու չէ: Դարձեալ, պէտք
չէ բանի մը երկար ժամանակ սպասցնել. աղմուկը,
խշրտոցն ու չշուկը որ հիւանդը կը դողուեն կամ իր
լսելիքը կը յողնեցնեն, չատ վրասակար են. թարմ
ժաղիկի փունջէն աւելի հիւանդին ուրիշ բան այնչափ
ուրախութիւն չի պատճառեր: Ասոր պէտք է հիւանդի
այցելուները մտադիր ըլլան: Պէտք չէ հիւանդին վա-
րանք եւ չփոթութիւն ցուցնել. հիւանդին վրայ պէտք
է այն ազդեցութիւնն ու տպաւորութիւնն ընել թէ՛ դի-
տէ մարդ անոր ուղածը: Առողջացող հիւանդը պէտք

53. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Պատասխանեցէ՛ք քերականի ու գրաւոր (Ուղեցոյց, էջ 24-25):

1. Բամպակը բո՞յս է թէ կենդանային բերք:
2. Բուրդը
ուսկի՞ց կ'արտադրի, ծառէ՞ն:
3. Սունկը ո՞ւր կը բուսնի:
4. Խուսկը
ո՞ւր կը բուսնի:
5. Աղամանդը բո՞յս է, հապա ի՞նչ է:
6. Մետաքսը ինչէ՞ն կը գոյանայ:
7. Քանի՞ տեսակ ածուխ կը
ձանչնաս:
8. Մարգարիտը ի՞նչ տեսակ ծառի վրայ կը բուս-
նի:
9. Ո՞րն է է՛ն կարեւոր ու օգտակար մետաղը:
10. Խնչ
դոյն ունի ծծումբը:
11. Մեղիկը պի՞նդ մարմին է թէ հեղուկ:

է տեղափոխութիւններ ընէ: Պէտք չէ այն ձեռագործ-
ները արգելել, որոնք հիւանդին ուրախութիւն կը պատ-
ճառեն: Բազմաթիւ պարագաներու մէջ, հիւանդին
առողջութեան համար աւելի՛ դե՛ղը քան թէ հիւանդին
հաճոյքն ու կամքը զանց ընելու է: Հիւանդները լաւ
խնամելու համար, կը պահանջուի բնածին ընտրութիւն
ու ճարտարութիւն:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Իճչպէս պէ՞տք է վարուիլ հիւանդներու
հետ: — Իճչ բաներ վնասակար են հիւանդներուն: — Իճչ
կը կոչուի հիւանդն երբ աղէկնալու վրայ է:

42. ԳԵՂԱՑԻ ԱՂՔԱՏ ՏՂՈՒՆ

Լեռ ու անտառ՝ այծիդ հետ՝
կը թափառի՞ս օրն ի բուն.
Աղքատ, անտէր ու անճեռ՝
ներս մտնելու չունիս տուն:

Մազըդ դըռուդ ու դեղին,
Հասակըդ չոր՝ հասկին պէս,
Եւ լոյսի՛ն պէս կանթեղին
Կեանքդ ալ դեղի՛ն կ'անցընես:

54. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Հարցումներուն պատասխանեցէ՛ք (Ուղեցոյց, էջ 25):

1. Որո՞նք են հաւկիթի մը մասերը:
2. Ո՞րն է աւելի
աննդարար:
3. Փռքիկ տղաք ու հիւանդներ ի՞նչ ուտելու
են որպէս զի զօրանան:
4. Որո՞նք են հանդերձի մը մասերը:
5. Ի՞նչ մասեր ունի ջութակը:

Կտոր մը չոր յարդին մէջ
 Կը դողդըղաս մինչեւ լոյս .
 Ո՞վ գիտէ , ի՞նչ կ'երազես ,
 Մայրե՞կ , ժըպի՞տ , արշալո՞յս . . . :

Եւ այծուկէդ՝ ուլի պէս՝
 Ծըծես կաթը փրփուրի .
 Արտասուքով ալ սրբե՛ս
 Այտէդ հետքը համբուրի
 Զոր խեղճ մայրըդ դբաւ հոն . . .

Մի՛ հեծկըլտար , խե՛ղճ տղայ ,
 Սըբէ՛ աչքերըդ խոնաւ .
 Յիսուս մանո՛ւկն ալ քեզ պէս ,
 Մըսուրի մը մէջ ծընաւ . . . :

43. ԱՐԱՐԶԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Ժամանակ եղած է , զաւակս , որ տեսած երկինքդ
 ու բնական երկիրդ չկային , ստեղծուած չէին : Աստու-
 ռած ուզեց որ ըլլան , եւ իր ամենակարող զօրութիւնը
 զանոնք ոյնչէն ստեղծեց :

Այխարհիս եւ բոլոր մէջի բաներուն ստեղծումը վեց

55. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Հարցումներուն պատասխանեցի՛ք (Ուղեցոյց , էջ 25) :

1. Որո՞նք են երաժշտական գործիքները : 2. Որո՞նք են
 երաժշտական եօթը ձայները կամ խաղերը : 3. Որո՞նք են
 գեղարուեստները : 4. Ի՞նչ կ'ընէ անդրիագործը : 5. Ի՞նչ է-
 ան է անդրի , կոթող , սրճան : 6. Ի՞նչ ըսել է կիսանդրի :

օրուան մէջ եղաւ , այսինքն մեր ամէն տեսած բաները
 մէկէն չեղան , այլ կարգով՝ ետեւէ ետեւ , վեց օրուան
 մէջ : Հետզհետէ Աստուած ստեղծեց արեւը , լուսինը ,
 աստղերը , տունկերը , կենդանիները , ու ամէնէն վերջ՝
 մարդը , որուն տուաւ հոգի բանական , այսինքն հոգի
 մը որ կարող է ճանչնալ ու սիրել :

Առաջին մարդուն՝ մեր նախահօր՝ անունն էր Ադամ ,
 եւ նախամօր անունը՝ Եւա :

Ո՛հ , միթէ կրնա՞նք երկինք վերցնել աչքերնիս ,
 տեսնել այն լուսազարդ շքեղ կամարն ու չբարեբանել
 զԱյն որ անճառելի զօրութեամբ , իմաստութեամբ եւ
 բարութեամբ ստեղծեց ամէն ինչ , ու զանոնք հրաշա-
 լի կարգով ու օրէնքով կը պահէ կը պահպանէ : Անհուն
 անհամար արարածներու մէջ , ի՞նչ է՝ տկար , անշօր ու
 մահկանացու մարդը , հիւլէ մ'ենք . միջատի պէս՝ ա-
 լազի հատիկի մը վերայ կը զեռանք կը սողանք : Ի՞նչ
 ենք մենք այն բիւրաւոր աշխարհներուն առջեւ որ իրենց
 Ստեղծողին , իրենց Արարիչին փառքը կը պատմեն :

56. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Գիծերուն տեղ պիտի եղած բառը որի՛ք (Ուղեցոյց , էջ 25) :

1. — տերեւներն ու ծաղիկները կ'երեբցնէ : 2. — իր
 կաթով կը սնուցանէ որդին : 3. — կը պատէ բոլոր աշխարհս :
 4. — Գողիթն սպաննեց : 5. — գարունը կ'աւետէ : 6. —
 Խաղողէն կը շինուի : 7. — բանջարեղէն մ'է : 8. — գետու
 հայերէն տառերը : 9. — Պոլիսի մէջ հիմնեց Ս. Փրկչեան ազ-
 գային Հիւանդանոցը : 10. Օսմանեան կայսրներէն — առաւ
 4. Պոլիսը ուր — եղաւ առաջին Պատրիարք Հայոց :

Ծան. — 1. Դաժատուն այս հրահանգի պատմական , դէպքերուն եւ
 դէմքերուն վրայ խօսի :

2. Բացառէ՛ք հէ գիծ երբեւն տեղ՝ դրած բառերը ի՞նչ կը կոչուին :

ՈՒՍԱՆՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Արարչագործութիւն, ստեղծուած, ամենակարող, ոչիճէ, բանական, լուսազարդ, ճշդ, կամար, բարեբանել, անճառելի, անհուն, անհամար, արարած, մանկանացու, կը զեռանք, բիւրաւոր:

44. ՏՈՒՆԿԵՐՈՒՆ ՕԳՈՒՏԸ

Տունկերուն կամ բոյսերուն օգուտն ա՛յնչափ յայտնի է որչափ իրենց կարեւորութիւնն ու առօրեայ դործածութիւնը: Կարելի է ըսել որ, առանց տունկերուն, ո՛չ մարդեր եւ ո՛չ անասուններ չէին կրնար ապրիլ: Տունկերն են որ բնութիւնը կը զարդարեն եւ երկրին մերկութիւնը կը զգեցնեն: Տունկերն են որ անթիւ անհամար կենդանիներու սնունդ կուտան. իսկ մարդուն համար տունկերը կարեւոր են իբրեւ սնունդ՝ ինչպէս բանջարեղէնները, ընդեղէնները, պտուղներն ու անոնց հիւթերը: Նաեւ մարդուն հագուստը, բնակարանն ու պահպանութիւնը տունկերէն է: Ո՛րկից է բամպակը, ո՛րկից՝ կտաւը, քթանը, կանեփը եւ նոյն իսկ մետաքսը, ո՛ւսկից է մարդուն բնակարանը, կարասիները, վառելիքը, եւայլն: Բայց տունկերն իբրեւ դեղ ալ անհրաժեշտ օգուտներ ունին մեր առողջութեան համար:

57. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանեցի՛ք քերականի ու գրաւոր (Ուղ., էջ 25-26):

1. Ինչո՞ւ կը սալարկեն փողոցները: 2. Ինչո՞ւ ապակի կ'անցընեն պատահաններուն: 3. Ինչո՞ւ եկեղեցիներուն մէջ առտու իրիկուն զանգակ կը հնչեցնեն: 4. Ինչո՞ւ երախան կը մկրտեն: 5. Ինչո՞ւ կը խուզեն ոչխարները: 6. Ինչո՞ւ դպրոց կուգաս: 7. Ինչո՞ւ կ'ողողեն ծաղիկները: 8. Ինչո՞ւ եկեղեցի կ'երթաս:

ինչպէս մորը, մեկոնը, երիցուկը, եւայլն: Տաք երկիրներու մէջ կը բուսնին անուշահոտ բոյսեր եւ համեմեր, ինչպէս կինամոն, պղպեղ, կոճապղպեղ, մետակ, եւայլն:

Բայց կան նաեւ թունաւոր տունկեր, ինչպէս՝ մոլեխինդ, ակոնիտոն, եւայլն, որոնցմէ զգուշանալու է:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ օգուտ ունին տունկերը: — Ըսե՛ք քանի մը տունկերու անուններ: — Ո՛ւր կը բուսնին համեմեմերը: — Որո՞նք են տաք երկիրները: — Իսկ ցո՛ւրէ երկիրները: — Տո՛ւր հիմք ընդեղեցի անուն:

45. ԽՈՍՏՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Գաղղիոյ հռչակաւոր ու առաքինի զօրավարներէ մէկն է Թիւրէն որ 1675ին մեռած է: Գիշեր մը Բարիզ դառնալու ժամանակ, կառքին վրայ գողեր կը յարձակին, կը կեցընեն, ունեցած գրամը կ'առնեն եւ ձեռքի մատանին ալ կ'ուզեն առնել: Եւ որովհետեւ իրեն սիրելի յիշատակ մ'էր այդ մատանին, անոնց կը խոստանայ հարիւր ոսկի տալ, եթէ զայն իրեն թողուն:

Երկրորդ օրը գողերուն ամէնէն աներկիւղը կ'երթայ Թիւրէնին տունը, եւ բազմութեան մէջ իրեն մօտենալով՝ ականջէն վար կը յիշեցընէ անոր խոստումը: Թիւրէն իսկոյն կը հանէ կուտայ հարիւր ոսկին եւ մէ-

58. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանեցի՛ք սա հարցումներուն (Ուղեցոյց, էջ 26):

1. Ի՞նչ բաներ անպատճառ սեւ են: 2. Ի՞նչ բաներ յըդկուած ըլլալու են: 3. Ի՞նչ համ ունին՝ աղօթը, սոխը, կոտիմը, պանիրը, օշինդրը, թէյը: 4. Ի՞նչ ըսել է թթուալ, գաղջ, անօսը: 5. Ի՞նչ բաներ կծու համ ու հոտ ունին:

— 65 —

Ծնողքիդ ի՞նչ որ ըրիր դո՛ւն, զայն միայն կրնաս
յուսալ քու զաւակներէդ՝ ծերութեանդ ժամանակ
ուստի, գոնէ ի սէր անձի՛դ սիրէ ծնողքդ ։

Պատմութիւնը շատ գեղեցիկ օրինակներ կը պարու-
նակէ որդիական սէրը պանծացնելու համար՝ ահաւասիկ
անոնցմէ մէկը ։

Պարսից Կիւրոս թագաւորը՝ Լիւդիայի Մարդիկէ մայ-
րաքաղաքին տիրած ատենը՝ յաղթական զօրքեր հոն
ամէն կողմ ինկած կը կողոպտէին ։ Ոմանք Կրեսոս թա-
գաւորին պալատը կը դիմեն, որպէս զի բռնեն մեռցը-
նեն ։ Կը գտնեն զինքը և զինուորներէն մէկը՝ սուրը վեր
առած՝ պատրաստ էր գլխուն զարնելու, երբ Կրեսոսի
որդին, Ատիս, որ ի ծնէ համր էր, կը տեսնէ զայն եւ
սրտին անհնարին ցաւէն, ոյժ մը կուտայ լեզուին որ իա-
կոյն կը բացուի ու կը գոչէ ։ « Թուրդ վա՛ր առ, Կրեսոս
հա՛յրս կը սպաննես » ։ Այս յանկարծական աղաղակը՝
որդիական բուռն սէրէն դրդուած՝ կ'աղատէ Կրեսոսը ։

ՈՒՍԱՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ . — Ծնողասիրութիւն, բո-
ւր սրտով, գորովայից խնամք, փոխաբիւնել, երախտիք, օրհ-
նութիւն, անեծք, հիմնայասակ, կործանել, պանծացրնել,
Լիւդիա, մայրաքաղաք, տիրել, յաղթական, դի, կողոպտել,
պալատ, համր, անհնարին, յանկարծական, բուռն, դրդուած ։

61. ՀԲԱ. ՀԱՆ Գ.

Ի՞նչ յասկոտիւն ունենալու է (Ուղեցոյց, էջ 27) ։

Բնակարան մը, ուտելիք մը, մեր խմած ջուրը, մեր ան-
կողինը, հագուստը, զմեկին մը, ծառայ մը, աշակերտ մը,
կօշիկ մը, ճամբայ մը, եւ այլն ։

Ըսե՛ք նաեւ թե՛ և ոյ՛ն առարկաներն ու անձերը ի՞նչ թե-
ռքէ .

49. ԶԱՆԳԱԿԸ

Ամէն առտու մը թընչաղին,
Բարձրէն կ'ախուած՝ գեղեցեղածայն՝
Թռչնակներու հետ ծիծաղին,
Կ'արթնցընէ բնութիւնն համայն ։

Եւ ՏԱՆ ՏԱՆ ՏԱՆ հատիկ հատիկ՝
Անվերջ ժպի՛տ մ'է կարծես այն,
Որ տղաքները մեր պիտիտիկ
Կը հրաւիրէ աշխատութեան ։

Իրիկունն ալ ըստուերներուն
Մէջէն անհուն, երկար, տըխուր՝
Կը տարածուի, կ'երթայ հեռո՛ւն՝
Աղօթքի մը պէս սիրաբոյր ։

Ժիր մըշակներն՝ յոգնած, ցանցիր՝
Կը հաւաքէ շուրջն օճախին,
Ուր կեանքը կայ սուրբ, անձանձիր
Հողէ մարդուն՝ կապուած հողին ։

Մերթ հարանիքի, սիրոյ ատեն,
Երգ մը կ'ըլլայ ան մոլորուն,
Շեշտեր որոնք մարդը պատեն
Երջանկութեամբ սիրով անհո՛ւն . . . ։

62. ՀԲԱ. ՀԱՆ Գ.

Պատասխանները գրեցե՛ք, ետք թերևոյց ալ ըսե՛ք (Ուղեց. էջ 28) ։

1. Զեռուցման համար ի՞նչ վառելի նիւթեր կը գործածուին ։
2. Լուսաւորման համար ի՞նչ կը գործածուի ։
3. Քա-
նի՞ տեսակ իւղ կը ճանչնաք ։
4. Ասոնցմէ որո՞նք կ'ուտուին ։
5. Ասոնցմէ որո՞նք բնական են եւ որո՞նք արուեստական
(մատուցող և եւրոպական պատրաստուած) ։

Բայց մերթ ահեղ հընչէ ՏԱՆԸ ՏԱՆԸ
Մորրաձայն վիշտի մը պէս,
Խորունկ զանգակն է այն մահուան՝
Դողդողազին ու վշտակէզ,

Որ առջեւէն լուր դադաղին
Կը մտնէ, կարծես, ահեղ . . .
Դիակին հարցը . . . անդունդին . . .
«Ըսէ՛, ի՞նչ կայ անկէ անդին» :

50. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ (*)

(Ջուրերու բաժանումներ)

1. Ովկիանոս կամ ծով կը կոչուի ընդարձակ տա-
րածութեամբ աղի ջուրը որ կը ծածկէ երկրագունդին
մակերեւոյթը :
2. Մոց կ'ըսուի ջուրին այն մասը որ դէպի ցամաք
ներս մտած է : Խորշ կը կոչուին փոքրիկ ծոցերը :
3. Նեղուց կը կոչուի ծովուն այն նեղիկի անցքը որ
երկու ծովեր կը միացնէ : Լայն նեղուցը ջրանցք կ'ըսուի :

63. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցե՛ք՝ նախ գրելով, ետքն աշ-
խատանքին մէջ քերտուց ըսելով (Ուղեցոյց, էջ 28) :

1. Որո՞նք են առողջապահական հիմնական պայմանները :
2. Ի՞նչ բաներէ զգուշանալու են փոքրիկ տղաքը՝ հիւան-
դութենէ ազատ մնալու համար :
3. Յուրաքանչեւ գոյացած հի-
ւանդութիւնները որո՞նք են :
4. Ստամոքսը ի՞նչ բաներէ կը
փնտռուի :
5. Ի՞նչ բաներ արիւնին շրջաբերութիւնը կ'արգի-
լեն, սրտի հիւանդութիւն կը գոյացընեն :

(*) Գրատախտակի կամ քարտէսի վրայ օրինակներով բացատրեցէք այս
առիւթները :

4. Լին կը կոչուի ցամաքին մէջ գտնուող ջուրի տա-
րածութիւն մը որ ծովերու հետ հաղորդակցութիւն
չունի :

5. Մօր (ճախին, ճահին) կը կոչուին տղմուտ ու
ապականեալ ջուրերը : Անոնց մօտ բնակիլ ֆլասակար է
մարդուս առողջութեան :

6. Յարձանք կը կոչուի այն խորունկ տեղը ուր ջու-
րը արագութեամբ կը վազէ եւ շատ անգամ կ'որ կ'որ
կը դառնայ :

7. Ակն (աղբիւր) կը կոչուի ջուրի մը՝ գետնէն
բլիթած տեղը :

8. Հեղեղ կը կոչուի ջուրը որ առատ ու արագ կը
հոսի :

9. Գետ կ'ըսուին առուններէ ու աղբիւրներէ կազ-
մուած ջուրերը, որոնք միանալով կը թափին լիճի կամ
ծովի մէջ :

10. Վտակ (գետակ) ըսել է փոքր գետ :

11. Զրկէծ (սահանք) կը կոչուի վազող ջուրի հո-
սանք մը որ՝ ահագին բարձրութենէ վար կը գահավիժի :

64. ՀՐԱՀԱՆԳ

Գիծերուն տեղ պիտի եղած բառերը որե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 28) :

1. Աստուած — է :
2. Երկինքը — է :
3. Խորը — է :
4. Նարինջը — է :
5. Պնակները — են :
6. Մծումբը — է :
7. Սաթը — է :
8. Աստղերը — են :
9. Լեզակը — է :
10. Ապակին — է :
11. Աշակերտները — են :
12. Մառերը — էին :
13. Սկաւառակն ու անիւը — են :
14. Օղը — եղաւ :
15. Տղա՛ս, — մի՛ ըլլար :
16. Արեգակը — է :
17. Տղաքս —
չեն :
18. Երկու օր — կեցանք :
19. Ազոխն ու կիտրոնը —
են :
20. Տղաք թող — ըլլան իրենց մեծերուն :
21. Բարեկամ-
ները — ըլլալու են :
22. Յովսէփ կարգուեցաւ — Եգիպտոսի :
23. Յիսուս եղաւ — աշխարհի :
24. Անոր անունը — դրէ՛ք :

Ծան. — Գիծերուն տեղ զրած բառերը կը կոչուին Ստորագի :

51. ՏՕՆ ՈՒ ՀԱՆԴԷՍ

Ամէն ազգեր մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն քաղաքական հանդէսներու: Մենք ալ՝ սուրբի, նահատակի յիշատակները տօնելու համար՝ եկեղեցական հանդէսներ կը կատարենք:

Բայց կան նաեւ ընտանեկան տօներ որ հրահանգիչ ու հրապուրիչ են, մանաւանդ իրենց բարոյական ներգործութեամբ: Իրաւի, ի՞նչ սիրուն ու սիրայօգ-գումարումներու առիթ կ'ըլլան այլ եւ այլ տէրունական տօներ՝ տարուան շրջանին մէջ: Ի՞նչ խնդութիւն ու եռանդ կը գրգռէ, տղոց մէջ, Կաղանդը որ սրտագին ուխտեր, մաղթանք ու պարգեւներ կը բերէ իր հետ, բանալով երախտապարտ սիրտերու դանձերը: Ի՞նչ սիրաշահ զգացումներ կը հրահրեն ծնունդն ու Զատիկը, երբ տղոց ծնողասէր ոգին կը յորդորէ զիրենք նաեւ սիրել ու պաշտել իրենց հայրերուն Աստուածը եւ ջերմագին կատարել կրօնային պարտականութիւնները: Իսկ երբ ծնունդի կամ անունի տարեդարձներ, ծնողքի ու զաւակներու տօները կը հասնին, բերկրութիւնը կը կրկնապատկեն, տունը հանդիսավայր մը կը դառնայ, կարծես թէ կը վերածնին տնեցիները ու կ'ողբերին իրենց շուրջը տեսնելով համակրութեան ու սիրոյ նշաններ, շնորհաւորական այցեր:

65. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանները գրեցիք, ետքը բերնուց ալ ըսիք (Ուղեցոյց, էջ 29):

1. Ի՞նչ է հոգեկան ախտը. (օրինակներ տուէք): 2. Երբ ու ի՞նչպէս կարելի է հոգեկան ախտերու առաջնել: 3. Առաքինի ըլլալ ի՞նչ օգուտ ունի հոգեւորապէս ու մարմնաւորապէս: 4. Մարմինն ի՞նչ հիւանդութիւններէ կըրնայ տառապիլ:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Այլ եւ այլ ազգեր ի՞նչ կ'ընեն: — Մենք ի՞նչ տեսակ հանդէսներ կը կատարենք: — Ի՞նչ ըսել է ընտանեկան հանդէս: — Ի՞նչ կը պատահի այլեւայլ տեսակ հանդէսներու մէջ՝ որոշեցիք: — Ի՞նչ օգուտներ կ'ընծայեն այդ հանդէսները:

52. ՉՈՒԹԱԿԸ

Պարոն մը կար որ ջութակ կ'ածէր:

Այս մարդը ունէր որդի մը, Կորիւն, որ շատ ուրախ, շատ երջանիկ կ'ըլլար, երբ հայրը իր զիտցած եղանակները կը նուագէր, ինչպէս՝ Առաւօտ շուտը, Ծիծեռնակ, Թմբուկիւն եւզը, Էայլն: Այն ատեն, Կորիւն կ'երգէր ու հայրը ջութակով անոր ձայնին կ'ընկերանար:

Շատ աղուոր բան էր եւ շատ ալ դիւրին կ'երեւար: Հայրիկը ջութակին փորի մասը կուրծքին կը կրթնցնէր, կոթը ձախ ձեռքին մէջ կ'առնէր, յետոյ աջ ձեռքով կը բռնէր կտնտոցը կամ աղեղը՝ ու վեր վար կը պտտցնէր լարերուն վրայ. ջութակը կ'երգէր բոլոր ուղած եղանակները: Այս բանս ա'յնքան պարզ ու դիւրին կը թուէր որ Կորիւն ուզեց ինք ալ ջութակ ածել:

66. ՀՐԱՀԱՆԳ

Բերանացի ու ցրաւոր պատասխանեցիք եւ ըսիք ի՞նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց, էջ 29):

1. Գործիք մը որով կրակ կը հրահրեն: 2. Գործիք մը որով ամառ ատեն կը չփարենք մեր դէմքը: 3. Երկաթէ զգեստը զոր կը կրէին նախնի մարտիկներ: 4. Կլոր գործիք մը որով կը պատսպարէին իրենց դէմքը: 5. Գործիք մը որով քար կը նետէին: 6. Գործիք մը որով նետ կ'արձակէին: 7. Պարզ մանակաւոր գլխարկը զոր կը կրէին զօրապետները:

— Տո՛ւր, հա՛յրիկ, ըսաւ անոր, տո՛ւր ջութակդ որ ես ալ ածեմ Ծիծեռնակն ու Խեղճիկն երգը :

Հայրը տուաւ ջութակը, եւ տղան ճիշդ հօրը նման տեղաւորեց կուրծքին վրայ, աջ ձեռքն առաւ կտնտոցը, եւ մէկ, երկուք՝ սկսաւ քսել . . . :

Բայց ի՞նչ տգեղ ու անախորժ ձայն մ'ելաւ . աղ- ուորիկ երգերուն տեղ, խառնակ, խռպոտ ձայն մը . . . որ սոսկում կը պատճառէր նոյն իսկ Կորիւնին : Իսկոյն տարաւ հօրը տուաւ ջութակն՝ քսելով .

« Հայրիկ, ի՞նչ ընելու եմ որ ջութակն աղուոր եւ զանակներ երգէ :

— Շատ պարզ բան է, տղա՛ս, պատասխանեց հայրը, պէտք է անոր երգելոյ տալ ստովիս : »

ՌԻՍԱՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Զուքակ, եղանիկ, եղանակ, նուագել, դիւրիմ, ձախ, կօնօն (նպոս կամ աղեղ), լաւ, պարզ, կը թուեր, ածել, ճիշտ, անախորժ, սոսկում, հաճոյք :

53. ՀԱՅՈՑ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՐԸ (*)

Յայտնի չէ թէ հայերէն գիրերն ե՛րբ հնարուած են, բայց Արաբացիներուն ու Եբրայեցիներուն գիրին

67. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հետեւեալ բառերը գրեցիք 7 սիւնակի մէջ, զանազանելով մենդատու, թելուտ, գունատու, իւղային, բուժիչ, խնկա- հոտ եւ թունաւոր տունիկերը (Ուղեցոյց, էջ 29) :

Գետնախնձոր, վուշ, աորոն, ձիթապտուղ, մեկոն, կի- նամոն, մուխինդ, բրինձ, բամպակ, քրքում, խաշխաշ, մոլոշ, թանթրուենի, մեխակ, ակոնիտոն, անանուխ, ոլոռ, կանեփ, սխտոր, նուշ, երիցուկ, պղպեղ, կոճապղպեղ, տուղտ, բաղրջուկ :

(*) Տես Նոր Դպրոց, 2. Պրակ, էջ 11, Դաս 1 եւ յաջորդներ :

պէս ձայնաւոր գիր չըլլալուն՝ Հայերը հետզհետէ մոռ- ցուած հին գիրերը կամ պատկերագիրները կարդա- լու դժուարութիւն կը կրէին, ուստի Պարսիկներու, Յոյներու, եւ Ասորիներու գիրերը կը գործածէին :

Այն ատենի Հայ տղաք մեծ ծախքերով ու հեռաւոր ճամբորդութիւններով նեղութիւններ կը կրէին օտար ազգերու դպրոցները երթալու համար :

Եկեղեցիին մէջ ամէն բան ասորերէն ու յունարէն լեզուով կը կարդային, ու ժողովուրդը անոնցմէ բան չէր հասկընար : Այս պատճառով Հայոց քրիստոնէական հաւատքն իսկ կը տկարանար :

Աստուած Հայոց այս գրական թշուառութեան վրայ գլխաւոր՝ օգնութեան հասաւ :

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒ ԳԻՒՏԸ

Սուրբ Մեսրոպ՝ տեսնելով հին պատկերագիրները կարդալու դժուարութիւնը եւ ասկէ ծագած փաստները՝ եռանդով լեցուեցաւ Հայերէն դիւրնթեռնի գիրեր հնարելու :

Ուստի Սուրբ Սահակին դիմեց, որ այն ատեն մեր ազգին Կաթողիկոսն էր, ու ժողով մ'ընել տուաւ որ այս բանիս մէկ հնարը գտնէ :

68. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ինչ կը կոչուի (Ուղեցոյց, էջ 30) :

1. Բար մը որ կրակ կամ կայծ կը հանէ երբ երկաթով զարնենք : 2. Գործիք մը որուն վրայ թել կը փաթթէ ու- տայնանիկ : 3. Զարակին այն մասը որուն վրայ կը դիզուի ուսայնանկին մանած թելը : 4. Փոքր գործիք մը որով կեր- պաս կը գործէ ուսայնանկը : 5. Երկու գործիք որոնք ան- հրաժեշտ են լպուտին :

Այս ժողովին ներկայ էր նաեւ պատկառելի անձ մը, Վռամչապուհ, որ իմացուց անոնց թէ ինքն ալ իր դիւանագրութիւնները հայերէն գրել տալու համար Միջագետք իջած ատենը, Հաբէլ անուն քահանայէ մը լսեց էր թէ Դանիէլ ասորի եպիսկոպոսին քով հայերէն նշանագիրեր կը գտնուին :

Հաբէլ քահանան Միջագետք զրկուեցաւ, ու Դանիէլ եպիսկոպոսէն հայերէն գիրերը սորվելով եկաւ : Բայց պատկերածեւ այն գիրերը ձայնաւորներէ զուրկ ըլլալուն՝ հեգելու բաւական չէին :

Շատ տեղեր պտրտեցաւ, շատ իմաստուններու խորհուրդ հարցուց, ու վերջապէս Աստուծոյ օգնութեամբ (*), յունարէն գիրերուն վրայ չափեց, ձեւեց մեր հիմակուան գործածած հայ տառերը որոնք շատ եղանակաւորումներ կրած են :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Որո՞նք էին Հայոց նախնական գիրերը : — Հայերը ո՞ր դպրոցներ կ'երթային : — Ո՞վ գտաւ Հայերեան տառերը : — Ի՞նչպէս գտաւ. պատմեցե՛ք :

69. ՀՐԱՀԱՆԳ

Գիծերուն տեղ պէտք եղած բառերը դրե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 30):

1. Հողագործը — կը հերկէ :
2. Ատաղձագործը — կը տաշէ :
3. Մսավաճառը — կը ծախէ :
4. Փայտահատը — կը ջարդէ :
5. Սուրհանդակը — կը տանի :
6. Երկրագործը — կը ցանէ :
7. Դատաւորը — կը դատէ :
8. Հիւանդը — կը խնդրէ :
9. Տղաք պարտին մեծարել իրենց — եւ — :
10. Խլուրդը — կը փորէ :
11. Թռչունը ծառին վրայ — կը շինէ :
12. Աղուէսը — կը խեղդէ :
13. Ժամացոյցը — նշանակէ :
14. Ձկնորսն իր — ծովը կը ձգէ :
15. Մեղունները — կը շինեն :
16. Արեւը — կը լուսաւորէ ու կը տաքցնէ :
17. Հովիւն իր — կ'արածէ :

(*) Պատմել նաեւ հրաշքի աւանդութիւնը, խորենացիին համեմատ :

54. ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ

Ջարմանալի է մարդկային մարմինին կազմակերպութիւնը, ամէնէն ճարտար եղանակով յորինուած մեքենաներէն աւելի գեղեցիկ են մանաւանդ ներքին մասերը որոնք հիւանալի ներդաշնակութեամբ մը գործելով ամէն մէկն իր պաշտօնը կատարելով՝ շարունակ կը նորոգեն կենսական ուժը : Ասոնց գլխաւորներն են .

1. Սիրտ որ երակներու միջոցաւ արիւնը մարմինին մէջ կը պտըտցընէ ու անդադար շարժումի մէջ կը պահէ մարմինը, մինչեւ որ մահը գայ եւ այդ շարժումը կասեցնէ :

2. Թոփեր որոնք շնչառութեան գլխաւոր գործաբաններն են. հոն մեր շնչած օդը՝ արիւնը մաքրելու համար երկու երեք րոպէ կենալէ յետոյ՝ կ'ապականի, արտաշնչութեամբ դուրս կ'ելլէ եւ անոր տեղ նոր ու մաքուր օդ կը մտնէ :

3. Ասամոխ որուն պաշտօնն է մարսել կերակուրները զորս կ'ուտենք՝ պահելու եւ վերանորոգելու համար կենդանութիւնը :

4. Լեարդ որ կ'արտադրէ մաղձը :

5. Փայծաղ որուն պաշտօնը գեռ յայտնի չէ :

70. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանները գրեցե՛ք եւ բերեալ աշ ըսե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 30):

1. Ի՞նչ բերքեր կ'ելլեն ծովէն :
2. Որո՞նք են սննդատու տուէկերը :
3. Թեղոս տուէկերը :
4. Գունատու տուէկերը :
5. Իւղային տուէկերը :
6. Բուծային տուէկերը :
7. Խնկանոս տուէկերը :
8. Թունաւոր տուէկերը :

Ասոնցմէ զատ, մեր մարմինն ունի ոսկորներ, երակներ, ջիղեր, մկաններ, եւ ասոնք ամէնը պատած է բարակ մաշկ մը որ ունի բիւրաւոր ծակտիք: Այս ծակտիքներու միջոցաւ ալ տեղի կ'ունենայ արտաշնչութիւն:

ՈՒՍԱՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Կազմակերպութիւն, մեքենայ, հիւանայի, ներդաւանակութիւն, անձնիւր, կենսական, երակ, կասեցնել, ապականել, արտաշնչութիւն, արտադրել, մաղծ, մկան, մաշկ:

55. ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆ ՊՏՈՒՂԸ

Ասկէ գրէթէ երկու հարիւր տարի առաջ, ռուս ազգը գեռ բարբարոսութեան մէջ կը գտնուէր:

Մեծն Պետրոս, Ռուսիոյ թագաւորը, Եւրոպայի արուեստներն իր երկրին մէջ մտցնելու եւ իր ժողովուրդը քաղաքակրթելու համար, ամէն աշխատութիւն յանձն առաւ: Իր գահն ու արքունիքը թողուց, Հոլանտա գնաց, եւ երկու տարի օգտակար արուեստներ սորվելու պարապեցաւ:

Դ 1. ՀԻՍՏԱՍՆԳ

Ի՞նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց, էջ 30):

1. Մարդոց թեւին այն մասը որ ուսին ներքեւ կը գտնուի: 2. Իսկ այն մասը որ դաստակին ու ձգիքին մէջտեղ կը գցուի: 3. Այն տեղն ուր երկու անդամ իրարու կապուած են: 4. Վիզին ետեւի կողմը. առջեւի կողմը: 5. Այն ներքին գործարանը որուն միջոցաւ շնչառութիւն կը կատարուի: 6. Այն գործարանը ուր մարսողութիւն տեղի կ'ունենայ: 7. Այն խողովակը որուն մէջ արիւնը շրջան կ'ընէ: 8. Ուղտին կրակային դուրս գցուած մասը: 9. Ոչխարին ետեւէն կախուած այն մասը որմէ իւղ կը հանեն:

Այս արուեստներուն մէջ ամէնէն երեւելին է նաւ շինելու արուեստը: Թագաւորը՝ գործաւորի զգեստ հագած՝ սղոց, մուրճ ու կարկին կը գործածէր ու նաւ շինողներուն հետ հաւասար կ'աշխատէր:

Գործաւորները իրենց մէջ թագաւոր մը տեսնելով՝ ի սկզբան կը շուարէին, բայց քիչ քիչ սորվելով՝ սկսան անոր հետ ընտելանալ:

Մեծն Պետրոս իր ձեռքով վաթսուն թնդանօթով նաւ մը շինեց:

Երկաթ ձուլելու արուեստն ալ սորված ըլլալով՝ իր երկիրը դառնալէն քանի մ'օր առաջ, երկաթէ ձողեր ձուլեց եւ իր նշանը անոր վրայ դրոշմեց:

Այս երկաթեայ ձողերը իրենց բուն արժէքով ձուլարանին տիրոջը ծախեց, եւ անոնց ստակով մուծակներ դնեց, զորս հագնելով կ'ըսէր. «Ահա այս մուծակներն իմ ճակտիս քրտինքով շահեցայ»:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ռուս ազգը ի՞նչ վիճակի մէջ եր ասկէ առաջ: — Ի՞նչ ըրաւ Մեծն Պետրոս: — Ի՞նչ կ'ընէին գործաւորները: — Ի՞նչ շինեց Մեծն Պետրոս: — Որո՞ւ ծախեց զանոնք: — Ի՞նչ կ'ըսէր:

Դ 2. ՀԻՍՏԱՍՆԳ

Ի՞նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց, էջ 30):

1. Կակուղ նիւթ մը որով բիծ, աղտ, մեղան, եւ այլն կը մաքրեն թուղթին վրայէն: 2. Գործիք մը որով շրջանակ կը գծեն: 3. Գործիք մը որով պատերը կը բռնեն կամ կը ծեփեն: 4. Գործիք մը որով խոտ կը հնձեն: 5. Գործիք մը որուն վրայ ասեղնագործութիւն կ'ընեն աղջիկները: 6. Տեղ մը՝ ուր կրակ կը վառեն երկաթը տաքցընելու համար:

56. Զ Կ Ն Ի Կ Ը

Վերտակի մը մէջ՝ ձկնիկ մը ուրախ՝
Վեր վար կը լողար անհոգ ու անվախ,
Երբեմն անիկա գլուխը կամացուկ
Զուրէն գուրս կը հանէր ու կ'որսար մթղուկ :

Երբոր կը տեսնէր ձկնորս կամ տըղաք,
Ճարպիկ շարժումով կ'իջնէր ջրին տակ .
Եւ հըպարտութեամբ կ'ըսէր ինքնիրեն
« Ես չեմ բռնուիր այդ ձկնորսներէն » :

Անգամ մը մօտի գեղէն մէկ տըղայ
Եկաւ նստեցաւ վրտակին վրայ
Եւ տուփին մէջէն առաւ որդ մը մեծ
Զայն կարթին անցուց ու ջուրը նետեց :

73. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Գիծերուն տեղ պէտք եղած բառը որե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 31)

1. Աստուած դրախտէն վաճեց — : 2. Մովսէս Եգիպտոսէն հանեց — : 3. Նոյ տնկեց — : 4. Աստուած ջրհեղեղով պատժեց — : 5. Յակոբին որդիները կ'ատէին — : 6. Անձրեւը կը զովացնէ — : 7. Ակռան կը մանրէ — : 8. Երաժշտութիւնը կը հմայէ — : 9. Կատուն կը լրտեսէ — : 10. Դարբինը կը չիւնէ — : 11. Հայրը կը սիրէ — : 12. Կրակը կը կարմրցընէ — : 13. Աս տղան շատ կը սիրէ — : 14. Հայրը կանչեց — : 15. Որսորդն սպաննեց — : 16. Աստուած անիծեց — : 17. Օձը խաբեց — : 18. Կառավարը կը լծէ — : 19. Զին կը ճանչնայ — : 20. Շունը կը պահպանէ — : 21. Կը սիրեմ — : 22. Հովիւը կ'արածէ — : 23. Բրիստափոր Բոլոմպոս գտաւ — : 24. Յուդա համբուրելով մատնեց — : 25. Նոյ յինեց — : 26. Յովսէփ մեկնեց Փարաւոնի — : 27. Միհրան պատուեց — Է աղտոտեց — : 28. Ս. Մեսրոպ գտաւ — : 29. Աստուած կ'օրհնէ — :

Մեծ ձուկ մը ըսաւ ձկնիկին . « Ե՛րբայր ,
Քեզ մահ կը սպասէ , որդին մի՛ երթար . »
Զկնիկն ալ ըսաւ . « Ատ գիտեմ արդէն ,
Ես չեմ բռնուիր անօրէն կարթէն : »

Կ'ուզեմ լոկ քննել թէ կարթին ծայրի
Որթը մեռած է եթէ ոչ կ'ապրի : »
Քննեց , հաւնեցաւ , կուռթ . . . կլլեց զանի՝
Զուկն որսացուած էր — յիմա՛ր կենդանի :

Մըտի՛կ ըրէ մեծի խըրատ
Որ չի հասնի փորձանք վըրադ :

57. Բ Ա Ր Ո Յ Ա Կ Ա Ն Ս Կ Ջ Բ Ո Ւ Ն Ք Ն Ե Ր

Եթէ ամէն օր մէկ քանի վայրկեան զոհէք ընթերցանութեան , առանց ձեր գործերէն ու զբօսանքէն ետ կենալու , տարուան վերջը ձեր յառաջդիմութեան վրայ պիտի հիանաք :

74. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բառերը 4 սիւնակի մէջ գրեցէք , զանազանելով կուտաւոր , թինաւոր , հատաւոր ու փեճեկաւոր պտուղները (Ուղեցոյց, էջ 31) :

Դեղձ , խնձոր , խաղող , նուշ , ծիրան , տանձ , հաղարջ , ընկոյզ , սալոր , զղեար , ելակ , շագանակ , կեռաս , կաղին :

Ընթերցումը կը վանէ ձանձրոյթը, կը սփոփէ վիշտերը, կը փարատէ նեղութիւնը:

Ախտերուն ամէնէն ատեղին եւ թերեւս ամէնէն վտանգաւորը հպարտութիւնն է:

Կ'ուզէ՞ք որ ձեր աղէկութեան վրայ խօսին, դուք մի՛ խօսիք անոր վրայ:

Իր վիճակէն գոհ ըլլալու է եւ կարելի եղածին չափ անկէ օգուտ քաղելու է: Զի կայ վիճակ մը այնչափ գէշ, ուր խելացի մարդը մխիթարութիւն չգտնէ:

Իր վիճակէն գոհ ըլլալ՝ հարուստ ըլլալ է:

Հաճոյքը, հարստութիւնը, արծաթի ու ոսկիի կոյտերը չեն բժշկեր ո՛չ մարմինին եւ ո՛չ հոգիին ցաւերը Բարկութիւնը յիմարութեան մերձեանքն է:

Երբ մէկն ինծի նախատինք մը կ'ընէ, կը ջանամ այնչափ բարձրացնել հոգիս՝ որ նոյն թշնամանքը մինչեւ ինծի չի հասնիր:

ՈՒՍՈՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Զոհել, զբօսանք, հիւանալ, վանել, ձանձրոյթ, սփոփել, փարատել, ախտ, ասելի, հպարտութիւն, մխիթարութիւն, կոյտ, յիմարութիւն, մերձեանալ, նախատինք:

Չ 5. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Դրով ու բերնուց ըսէ՛ քե ի՞նչ կ'ընէիր (Ուղեցոյց, էջ 31):

1. Եթէ աղքատ մը ձեր տունին դուռը զարնէր: 2. Եթէ փոքր տղայ մը փողոցէն անցած ատեն ոտքը սահելով իյնար: 3. Եթէ ճամբան քեզմէ տարեց անձի մը հանդիպէիր: 4. Եթէ փողոցը բան մը գտնէիր: 5. Եթէ մէկուն ոտքին վրայ կոխած ըլլայիր:

58. ԲԱՐԵՒԵԼՈՒ ԶԵՒԵՐ

Եւրոպացիները իրար բարեւելու համար գլխարկներն կը հանեն, գլուխնին և իրաննին քիչ մը կը ծռեն, իրարու աջ ձեռքը կը բռնեն ու կը թոթվեն:

Զինացիները, բարեւ տալու ատեն, կերպ կերպ շարժումներ կ'ընեն ու կը կոտորտուին. երկու ձեռքերնին կուրծքերնուն կը տանին ու գլուխնին կը ծռեն: Երկու բարեկամներ, երբ երկար ատենէ ի վեր իրար չեն տեսած, իրարու հանգիպած ատեն, ծնկան վրայ կուգան, գլուխնին մինչեւ գետինը կը ծռեն ու այսպէս երկու երեք անգամ կը կրկնեն:

Ճարոնցիները, բարեւելու համար, իրենց մուճակներէն մէկը կը հանեն:

Փիլիպպեան կղզիներուն բնակիչները, իրենց բարեկամը տեսած ատեն, իրենց ձեռքն երեսնին կը տանին եւ մէկ ոտքերնին վեր կը վերցնեն: Եթէ մէկը պատուել ուզեն, անոր ձեռքը կամ ոտքը կը բռնեն եւ իրենց երեսին կը քսեն:

Չ 6. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Ի՞նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց, էջ 32):

1. Այն մարդը որ ապագային մէջ պատահելիք բան մը կը գուշակէ: 2. Գործիք մը որով հեռաւոր առարկաները կը տեսնենք: 3. Գործիք մը որով կը տեսնենք շատ մանր (պարզ աչքով անտեսանելի) առարկաները: 4. Գործիք մը որ ջերմութեան աստիճանը կը ցուցնէ: 5. Շէնք մը՝ ուր կրակ կը վառեն, գիշեր ատեն, նաւերուն ճամբան ցոյց տալու եւ խարակներէ զգուշացնելու համար: 6. Գործիք մը որ շոգեհաւերուն հետեւելիք կողմը ցոյց կուտայ: 7. Գործիք մը որ շանթին ընթացքը կը կասեցնէ:

Գ. Վարժ. Գալեան

Հնդկաստանցի հեթանոսներ իրարու մօրուք բռնելով զիրար կը բարեւեն :

Ասիայի հարաւային շատ մը կղզիներուն մէջ եւ հիւսիսային բեւեռին մօտ բնակող ազգեր քիթ քիթի քսելով կը բարեւեն զիրար :

Այսինքն կոչուած ազգը բարեւ տուած մարդուն աւանջը կը փչէ :

Ափրիկէի Սօթօթօրա կղզիին բնակիչները իրարու ուս համբուրելով կը բարեւեն :

Հօն կղզիներուն բնակիչները փորի վրայ կը փրուռին. ա՛ս է իրենց բարեւելու եղանակը :

Իսկ Օսմանցիները աջ ձեռքերնին իրենց ճակատը բարձրացնելով կ'ողջունեն :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ինչպէս կը բարեւեն զիրար Եւրոպայի մեջ : — Զինացիները : — ձաբոցիները : — Փիլիպպեան կղզիներու բնակիչները : — Հնդկները, եւայլն :

59. ՖԻՕՐԷՆՑԱՅԻ ԱՌԻԻՄԸ

Իտալիայի Ֆիօրէնցա քաղաքին բնակիչները սովորութիւն ունէին զեղջիկական հանդէս կատարելու՝ տալին անգամ մը :

Շրջակայ դաշտերէն գեղացիներ կը հաւաքուին գար-

ԴԴ. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Ինչ կը կոչուի (Ուղեցոյց, էջ 32) :

1. Աշխարհիս չուրջը պատող օդը : 2. Քար մը որ երկինքէն կ'իջնայ : 3. Երեւոյթ մը որ օդին մէջ տեղի կ'ունենայ : 4. Աստղ մը որ կը թռչի : 5. Մոլորակի մը բոլոր տիքը շրջող երկնային մարմինը : 6. Գունաւոր կամարը որ անձրեւի ատեն կ'երեւայ : 7. Ի՞նչ ըսել է առանց, ծղխնի :

նան դալուստը ողջունելու, եւ ձմեռնային փակուած կեանքէն ետքը, դաշտային զորարձութիւն կատարելու : Մինչ ամէն մարդ խրախճանքի ու ուրախութեան մէջ էր, յանկարծ — սոսկալի՛ բան — անհաճ ձայն մը կը լսուի անտառներէն եւ անմիջապէս, Առիւծ մը, արիւնազանգ աշուրներով, երեւան կ'ելլէ : Ամէնքը խոյս կուտան : Այս անուշագոյի ու խառնաշփոթութեան մէջ, մայր մը՝ խելայեղ՝ կը վազէ, իր մանկիկը շարկած . . . : Բայց անա՛ մանուկը կը սպրդի կ'իյնայ գետին : Մայրը զայն վեր առնելու ժամանակ չունեցած՝ անարեւել ճիչ մը կ'արձակէ՝ տեսնելով որ Առիւծն արդէն մօտեցած էր խեղճ մանուկին :

Թշուառ կիներ կը դողայ, սարսափահար, եւ արձանացած կը մնայ ակնապիշ ու բազկաաւարած :

Բայց այս անղգայութեան, անհնարին տագնապի ու սոսկումի դերագոյն վայրկեանին՝ մայրական սէրը վսեմ՝ ճիգ մը կ'ընէ : Հէգ կիներ ծնրադիր կը դուլէ աղբ խարշ ձայնով. «Տո՛ւր, տո՛ւր դաւակ» : Եւ անա՛ այնքան կատաղի, այնքան անհաճ Առիւծը՝ այս աղերսագին ձայնէն ի գուժ շարժելով՝ կը դիտէ մայրը, կը կենայ, կը դիտէ դարձեալ եւ՝ կարծես հասկնալով թէ մայր մըն է որ կ'աղերսէ՝ հանդարտ ու քաղցր ակնարկ մը կը նետէ անոր վրայ, եւ սիրական մանկիկը մօրը ծունկերուն վրայ կը դնէ : Վերջին անգամ մըն ալ խան-

ԴԵ. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Հարցումներուն պատասխանեցիք (Ուղեցոյց, էջ 32) :

1. Ո՞ր պատուները կուտան կը կոչուին (օրինակներ տուէք), 2. որո՞նք քիմաւոր (օրինակ), 3. որո՞նք հասաւոր (օրինակ), 4. որո՞նք փնտկաւոր (օրինակ) : 5. Ի՞նչ ըսել է վայրի պտղ (օրինակ) :

դադառ նայուածք մը ուղղելով մանկիկին, որ խաղաղիկ կը ժպտէր, ետ կը դառնայ եւ կամայ կամայ կը քաշուի կ'երթայ անտառին խորը:

Մայրական անձնութիւնը անսահման է:

ՈՒՍԱՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Գեղջկական, քոշական, դաւսային խրախնամք, արիւնզագանգ, խելայեղ, սպրդիլ, անաբեկ, սաքսափահար, արձանացած, ակնապիւ, բազկասարած, անգգայութիւն, անհմարին, տագնապ, գերագոյն, վսեմ, աղեխաւ, աղերսագին, աղերսել, խանդաղաս, ժպիլ, անձնութիւն:

60. ԽՆԱՅԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Ժամանակը, ստակը եւ ամէն դոյք չափով գործածելն է բուն խնայասիրութիւնը կամ տնտեսութիւնը: Ընդհանրապէս մանկական յատկութիւն մը չէ խնայասիրութիւնը որ հեռատեսութիւն ու զոհողութիւն կը պահանջէ: Ստէպ տնտեսութեան դէմ կը վարուին փոքրիկ տղաք երբ անխնայ կը գործածեն, կը կտրեն, կը կոտրեն, կը թափեն ու կ'աւրեն շատ պիտանի իրեր, վասն

79. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Քերականութեան մեջ ի՞նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց էջ 32):

1. Այն բառը որ կիրք կը յայտնէ: 2. Այն՝ որ երկու համատեսակ բառ կամ խօսք իրարու կը կապէ: 3. Այն՝ որ գործողութիւն եւ վիճակ (ընել կամ ըլլալ) կը ցուցնէ: 4. Այն՝ որ Բային որպիսութիւնը կամ պարագաները կը ցուցնէ: 5. Այն՝ որ անձ, կենդանի եւ իր կը ցուցնէ: 6. Այն՝ որ գոյականին որպիսութիւնը կը ցուցնէ: 7. Այն ածականը՝ որ կարգ կամ դաս կը ցուցնէ:

զի չգիտեն անոնց բուն արժէքը, վասն զի չեն կրնար մտածել թէ ո՞րքան ճիշդերու ու աշխատութեան արդիւնք են անոնք: Տղաք սպառող են միայն: Իրենց ուտեստը, հագուստն ու ամէն պիտոյքը կը հոգացուին ծնողքներուն կողմէ, եւ ասոնք՝ ուրիշ փափաք, սիրփանք ու վարձք չունին, բայց միայն իրենց զաւկըններուն հանգիստը, քաջառողջութիւնը, մտաւոր ու բարոյական զարգացումը:

Սակայն կուգայ ժամանակ՝ երբ տղաք ալ մեծնալով կը խելամոխն ու կը սկսին զգալ եւ ապա խորհիլ թէ ծանր աշխատութեամբ ու տքնութեամբ կը ստացուին ամէն սպառելի բաներ. ուստի կը սկսին ո՛չ միայն շնորհապարտ ոգիով ու որդիական ջերմ սիրով գնահատել իրենց ծնողքին հոգասիրութիւնն, այլ եւ աստիճան մը թեթեւցնել անոնց աշխատութեան բեռը: Արդ, այս բեռը կրնայ թեթեւնալ, նախ՝ զաւակներու

80. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Հարցումներուն պատասխանելով՝ գտէ՛ք թե լոյն դիպեցր ՆՐԲ կը պատահին (Ուղեցոյց, էջ 33):

1. Ե՞րբ կը ծագի արեւը: 2. Ե՞րբ արեւու խաւարում կը պատահի: 3. Ե՞րբ լուսնի խաւարում կ'ըլլայ: 4. Ե՞րբ լուսինը մահիկի ձեւով կ'երեւայ: 5. Ե՞րբ փոթորիկ կը պատահի: 6. Ե՞րբ ձիւն կը տեղայ: 7. Ե՞րբ որոտութիւն մայն կը լսէք: 8. Ե՞րբ ծիծառնը կուգայ մեր երկիրը: 9. Տղայ մը ե՞րբ ուսման պարագելու եւ կրթուելու է: 10. Ե՞րբ կը հաղորդուիք: 11. Ե՞րբ զանգակ կը հնչէ եւ ինչո՞ւ: 12. Ե՞րբ գտնուեցան Հայերէն գիրքեր եւ ինչպէս (պատմեցէք): 13. Ե՞րբ կը փճանան հունձքերը: 14. Երկրագործն ե՞րբ վարուցան կ'ընէ: 15. Ե՞րբ կը սկսի երկարիլ գիշերը: 16. Ե՞րբ կը սկսի աշնան եղանակը:

մտային ու բարոյական զարգացումով, ապա՝ խնայ-
ասիրութեամբ, որովհետեւ խնայասէրը պարտի ըլլալ
պարզասէր, այսինքն իր չափէն ու աստիճանէն վեր
բաներու չտենչալ ու ծախք չընել. հեռասէս՝ այսինքն
միայն այսօրուանը չմտածել, այլ եւ վաղուան պէտքե-
րուն հոգը տանիլ. յախասէր՝ այսինքն հրապուրիչ,
բայց անտոյի բաներու վայելքն անգոռնել ու ներկայ վա-
ղանցիկ հաճոյքը ապագայ երջանկութեան զոհել:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ է խնայասիրութիւնը: — Որո՞նք
խնայասէր չեն ըլլար: — Ի՞նչ կ'ընեն: — Ի՞նչ է ծնողքնե-
րուն փափաքն ու վարձքը: — Տղաք մեծնալով հեշգհեհեք ի՞նչ
կը զգան ու կը խորհին: — Ծնողքի մը բեռը ի՞նչպէս կրնայ
թեթեւալ: — Ի՞նչ պէտք է ըլլայ խնայասէրը: — Ի՞նչ կ'ընէ
պարզասէրը, հեռասէսը, չափասէրը:

61. ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ

Հաւատքը կը մխիթարէ մարդը դժբաղդութեան
մէջ ու երկնային անուշութիւն մը կը խառնէ կեանքի
դառնութիւններուն հետ:

Աղօթքը հոգիին շնչառութիւնն է, ո՛վ որ չ'աղո-
թեր՝ չ'ապրիր:

ՏԷ. ՀՐԱ. ՀԱ. Ն. Գ.

Սա խօսքերն ամբողջացուր (Ուղեցոյց եջ 33):

1. ... կը հնձեն (ինչո՞վ): 2. ... կը քանդեն (ի՞նչո՞վ):
3. ... կը կարեն (ինչո՞վ): 4. ... կը գրեն: 5. ... երկաթը
կը ծեծեն: 6. ... կը կարեն: 7. ... կը տողեն: 8. ...
կը տաշեն: 9. ... հաց կը շինեն: 10. ... գինի կը շինեն:
11. ... ճրագը կը վառեն: 12. ... գլուխ կը սանտրեն:
13. ... պանիր կը շինեն: 14. ... կը փորեն: (Ըսէ՛ք՝ ինչո՞վ):

Ապրէ՛ ա՛յն կերպով որ եթէ յանկարծ մահը վրայ
հասնի, միշտ զքեզ պատրաստ գտնէ:

Ո՛վ որ իր պարտքերը լաւ կը կատարէ, ամէն օր
մահուան պատրաստ կը գտնուի եւ անոր դալը աներ-
կիւղ կրնայ տեսնել:

Մաքուր խիղճը կակուղ բարձ մըն է, որուն վրայ
բարի մարդը միայն կրնայ հանգչիլ:

Մաքո՛ւր եղիր գործերուդ ու խօսքերուդ մէջ, մա-
քո՛ւր եղիր նախ մտածումներուդ մէջ, այնպէս որ ե-
թէ մէկը յանկարծ հարցնէ թէ ի՛նչ կը խորհիս, կա-
րենաս միշտ՝ արագ ու անկեղծօրէն պատասխանել:

Պատուաւոր անձերու ընկերութիւնը գանձ մ'է:

Լաւ է առանձին ըլլալ քան չարերու հետ:

Ըսէ՛ ինծի թէ ո՛ւր կը յաճախես, այն ատեն կ'ը-
սեմ թէ ո՛վ ես դուն:

ՈՒՍԱՆԵԼԻ ՈՒ ՄԵԿՆԵԼԻ ԲԱՌԵՐ. — Հաւատք, դժբաղդու-
քիւն, դառնութիւն, խիղճ, արագ, գանձ, յաճախել: —
Ի՞նչ ըսել է բարոյական սկզբունք:

ՏԶ. ՀՐԱ. ՀԱ. Ն. Գ.

Ի՞նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց եջ 34):

1. Առուններէն կազմուած ջուրերու ընթացք մը որ կը
թափի ծովը: 2. Այն տեղն ուր երկու գետեր իրարու կը
խառնուին: 3. Այն տեղն ուր գետը կը թափի ծովուն մէջ:
4. Ցամաք մը որուն երեք կողմը ջուրով պատած է: 5. Զու-
րին այն մասը որ ցամաքին մէջ երկնցած է: 6. Ցամաքին
այն մասը որ ծովուն մէջ երկնցած է: 7. Փոքրիկ լեռ-
մը: 8. Լեռին բարձրագոյն ծայրը: 9. Լեռին վարի մասը:
10. Շատ մը կղզիներ որ իրարու մօտ են:

62. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Անցած ժամանակներու նշանաւոր դէպքերուն եւ անձերուն վրայ խօսող գիտութիւնը Պատմութիւնը կը կոչուի : Պատմութիւնը կարեւոր գիտութիւն մըն է . հայելի մ'է ան՝ որ կը ցուցնէ ազգերու անցեալը , եւ որմէ խրատ կ'առնեն մարդիկ իրենց ներկայ եւ ապագայ ընթացքը ուղղելու համար :

Պատմութենէն կը սորվինք թէ աշխարհս ե'րբ եւ ի'նչպէս ստեղծուեցաւ , անկէ ի վեր ինչե'ր պատահեցան , մարդիկ ի'նչ ըրին և ի'նչպէս ապրեցան , ազգերն ի'նչպէս կազմակերպուեցան եւ ի'նչ նշանաւոր մարդիկ եկան անցան մինչեւ մեր օրերը :

Աշխարհի վրայ հին ժամանակներէ ի վեր շատ մը ազգեր ապրեցան որոնցմէ ոմանք այսօր չկան , բայց ամէնքն ալ ունին իրենց պատմութիւնը : Այդ ազգերն են Երբայեցիները , Եգիպտացիները , Պարսիկները , Հայերը , Յոյները , Արաբացիները , Օսմանցիները , Ֆրանսացիները , Իտալացիները , Չինաստանցիները , Հնդկաստանցիները , եւայլն :

Պատմութիւնը կը սկսի մարդոց քաղաքակրթութենէն , այն է՝ մեզմէ 60 դար առաջ :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ . Ի՞նչ է պատմութիւնը եւ ի՞նչ կը սորվեցնէ : — Ո՞ր ազգեւ պարծեմ են հին դարերու մէջ : — Ո՞ր ժամանակէն կը սկսի Պատմութիւնը :

ՏՅ. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Հետեւեալ բառերը գրեցի'ք երկու սիւնակի մէջ՝ զանազաներով բնական եւ արուեստական առարկաները (Ուղ. էջ 34) :

Ձուար , ձագար , ձագար , քաքար , չաքար , լոյս , մոմ , ձէթ , փայտ , թուղթ , օղի , ձուկ , կոճակ , հող , պողպատ , խունկ , յարդ , վառօղ , կինամոն , սպունգ , կտաւ , գայլախաղ , ժամացոյց , ռսպ , հայլի , ռուփ , աւազ , սղ , մեղրամպ , ծաղիկ , արծաթ , բիւրեղ , ապակի :

63. ՊԱՀԱՊԱՆ ՇՐԵՇՏԱԿԻՍ

Ո՛վ պահապան իմ հըրեշտակ ,
Որ կը հըսկես գըլխուս վերեւ ,
Իս պահպանէ՛ քու թեւիդ տակ
Եւ շնորհէ՛ ինձ օր լ'արեւ :

Խաղաղ քունըս չխանգարի՛ ,
Քաղցր երազնե՛ր տեսնեմ միայն .
Մայրիկս անուշ , հայրըս բարի
Շա՛տ օրերով ապրած մընան :

Թող կազդուրուի միտքըս յոգնած ,
Եւ ըստանայ ուժ ու կորով .
Կանուխ ելլեմ ես առտըւանց
Սորվիմ համարս արթուն միտքով :

Քունը հանգիստ կուտայ մարդուն
Կ'ընէ առողջ , զըւարթ , արի՛ :
Ո՛վ իմ հըրեշտակ , հսկէ՛ արթուն ,
Քեզ կը մաղթեմ « Գիշեր բարի » :

(Բիւրակն , 1899 , էջ 145)

Ս. Գ.

ՏՅ. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Բերանացի ու գրաւոր պատասխանեցիք (Ուղեցոյց , էջ 34) :

1. Ո՞վ եղաւ առաջին մարդը : 2. Առաջին եղբայրսպանը : 3. Առաջին մարգարէն : 4. Առաջին սուրբը : 5. Առաջին առաքեալը : 6. Առաջին մարտիրոսը : 7. Իսրայէլի առաջին քաղաւորը : 8. Առաջին դասաւորը : 9. Յակոբ նահապետի առաջին որդին : 10. Օսմանեան առաջին քաղաւորը : 11. Մեր առաջին շուսաւորիչները : 12. Առաջին կաթողիկոսը : 13. Առաջին պատմագիրը , եւայլն :

64. ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄ, ԱՍՏՈՒԱՄ

Դաստիարակութեան նպատակը կամ վախճանն է մարդու մտաւոր կարողութիւնները զարգացնել, սիրաւը կրթել, ախտերէ ու մղութիւններէ հեռացնել. իմաստութիւնն ու առաքինութիւնը անոր սիրելի ընել. աստուածապաշտ մարդիկ եւ օգտակար քաղաքացիներ պատրաստել որ ճանչնան իրենց պարտքն առ Աստուած, առ երկիրն, առ ընկերն եւ առ անձն :

Ամէնքնիս ալ տգէտ եւ անուսում կը ծնինք : Աշխարհ եկած ժամանակնիս, ո՛չ խօսիլ գիտենք, ո՛չ կարդալ, ո՛չ գրել. եւ անբանի պէս պիտի մնայինք եթէ նախ ուրիշները մեզի բան սորվեցնել չճանային. եւ յետոյ մենք ջանք չլնէինք մեր բարոյական ու մտաւոր զարգացումին : Ինչպէս մարմինը ապրելու համար անհրաժեշտ պէտք ունի սնունդի՝ կերակուրի, այնպէս ալ հոգիին

§ 5. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Ի՞նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց, էջ 34) :

1. Այն ճառը զոր կը կարդան մեռելի մը վրայ : 2. Այն տաղերը զոր կ'երգեն եկեղեցին մէջ : 3. Այն պաշտօնը կամ աղօթքը զոր կը կատարէ քահանան՝ մեռելներուն հոգիին համար : 4. Այն շանդէսը որ կը կատարուի Տօնի մը նախորդ իրիկունը : 5. Այն խաչը կամ ուրիշ նուիրական առարկայ մը որ կը պարունակէ սուրբի մը նշխարը : 6. Այն խորհուրդը զոր կը կատարեն երախայ մը եկեղեցին անդամ ընելու համար : 7. Այն խորհուրդը զոր եկեղեցին կը կատարեն հարս ու փեսան իրարու անբաժան ընկեր ընելու համար : 8. Այն խորհուրդը զոր եպիսկոպոսը կը կատարէ աշխարհական մը քահանայ ընելու համար :

կենդանութեան հարկաւոր է ուսում եւ գիտութիւն : Ուրեմն, ուսումն է հոգեկան զարգացման համար պիտանի եղած սնունդը :

Իմաստութեան սկիզբն է երկիւղ Աստուծոյ :

Աստուած է մեր եւ ամէն բանի արարիչը : Նա կը տեսնէ ու կը քննէ մեր սիրտը, մեր միտքը եւ մեր ամէն գործերը :

Մեր առ Աստուած առաջին պարտքն է զինք ճանչնալ, սիրել եւ իր պատուիրանքին հնազանդիլ :

Մեր պարտքերը կատարելով՝ այս աշխարհի մէջ երջանիկ կ'ըլլանք եւ հանդերձեալ կեանքի համար ալ յաւիտենական երջանկութիւն կը պատրաստենք :

ՀԱՐՑՈՒՄԵՆԻ. — Դաստիարակութեան նպատակն ի՞նչ է : — Քանի՞ տեսակ պարսեք ունին գլխաւորապէս : — Ուսումն ի՞նչ է : — Ի՞նչ ըսել է բարոյական զարգացում, մտաւոր զարգացում, հոգիի կենդանութիւն : — Իմաստութեան սկիզբը ո՞րն է : — Ի՞նչ է Աստուած : — Ո՞րն է մեր առաջին պարսեքն առ Աստուած : — Ի՞նչ օգուտ կայ մեր պարսեքը կատարելէ : — Ի՞նչ է հանդերձեալ կեանք, յաւիտենական երջանկութիւն :

§ 6. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Դրեցե՛ք ու ըսե՛ք թե՛ (Ուղեցոյց, էջ 35) :

1. Ի՞նչն է ամենէն մեծ թոշուր : 2. Ամենէն մեծ ցանախային կենդանին : 3. Ամենէն մեծ ծովային կենդանին : 4. Աշխարհիս ամենէն մեծ գետը : 5. Լեռը : 6. Քաղաքը : 7. Ծովը : 8. Կղզին, եայլն : 9. Ո՞րն է ամենէն մեծ մոլորակը : 10. Առաքիւնութիւնը : 11. Հաճոյք : 12. Վիշտ : 13. Փախալը զոր կրնայ ունենալ մարդ :

65. ՅՈՒԹԱԿՆ ՈՒ ՓՈՔՐԻԿ ԳՈՂԸ

Ծեր որսապահ Մելքոն որոգայթով թուխակ մը բռնեց եւ քանի մը խօսք սորվեցուց անոր : Զոր օրինակ եթէ որսորդը հարցընէր . — Ո՞ւր ես, սիրելիս , թուխակը կը պատասխանէր . — « Հո՛ս եմ, տէ՛ր » :

Պզտիկ Գուրգէն մեծ հաճոյք կը զգար թուչունին խօսիլը լսելով եւ յաճախ կուգար մտիկ ընել :

Օր մը Մելքոն տունէն դուրս ելած էր : Գուրգէն սենեակը մտաւ , բռնեց թուխակը , գրպանը դրաւ եւ կծիկը դնելու վրայ էր :

Բայց նոյն միջոցին որսորդը դուռը բացաւ ու ներս մտաւ : Տեսնելով իր դրացիին տղան իր տան մէջ՝ ուզեց անոր հաճոյք առնել , եւ ըսաւ . « Ո՞ւր ես, սիրելիս » :

Ողորմելի թուչունը տղուն գրպանին մէջէն խղճուկ ձայնով մը պատասխանեց :

— Հո՛ս եմ, տէ՛ր :

§ 7. ՀՐԱՀԱՆԳ

Գիծերուն տեղ պէտք եղած բառերը դրե՛ք (Ուղ. , էջ 35) :

1. Սպասաւորը կը հնազանդի — :
2. Ցորեկը կը յաջորդէ — :
3. Բարձր լեռները ծածկուած են — :
4. Նախնի դարերու ասպետներ — պատած էին :
5. Արջը կը մագլցի — վրայ :
6. Երկիրը կը լուսաւորուի — :
7. Թուչունը կը սնանի — :
8. Փոքրիկ մանուկները կը մնուցուն — :
9. Յիսուս ներեց իր — :
10. Մայրը դիւրաւ կը ներէ — :
11. Տղան կը ժպտի — եւ մայրը կը գգուէ զայն :
12. Ծուլութիւնը կը տանի զմարդ — :
13. Քամ յանդիմանուեցաւ — :
14. Աղամ ու Եւա վռնաւեցան — :

Ծան. — Գիծերուն տեղ դրած բառերդ ի՞նչ տեսակ խնդիր կ'ըստին եւ ի՞նչ հոլով են :

Ի՛նչ ամօթ , ի՛նչ խայտառակութիւն : Գուրգէն փութաց թուչունը իր տիրոջ յանձնել եւ շուտ մը փախաւ :

ՀԱՐՑՈՒՄԵՆԸ. — Ի՛նչ ե քուսակը : — Ի՛նչ ըսել ե որսապահ , որոգայթ , յանախ : — Ի՛նչ ըրաւ որսապահ Մելքոն : — Ի՛նչ կ'ըմէր պզտիկ Գուրգէն : — Ի՛նչ եղաւ օր մը , պատմեցիք : — Բարոյական :

66. ԱՍՏՈՒԱԾ ՈՒ ԿՐՕՆՔ

Կրօնքը մեզի կը սորվեցնէ մեր պարտքը Աստուծոյ հանդէպ :

Կրօնքն է գիտութիւն եւ սէր Աստուծոյ որ ստեղծած է տիեզերքը , եւ մեզ պարգեւած է մեր կեանքը եւ անթիւ բարիք . ասոր համար պարտական ենք պաշտել ու սիրել զինքը , օրհնել իր սուրբ անունը , բարեք դործել , չարէն զգուշանալ եւ այսպէս հաճոյ ըլլալ իրեն :

Կրօնքը կը սորվեցնէ նաեւ մեր պարտքերը՝ մարդոց , մեր ծնողքներուն եւ մեր անձին հանդէպ :

Կրօնքին այս մասը կը կոչուի քառոյական :

Բարոյականի պատուէրները կրնան ամփոփուիլ սա երկու երկու առածին մէջ . « Մի՛ ըներ ուրիշին՝ ինչ որ չես ուզեր որ քեզի ընեն » , եւ « Սիրեցէք իրար » :

§ 8. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ի՛նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց , էջ 35) :

1. Տեղ մը՝ ուր ջուր չի կայ :
2. Այն ժամանակը երբ մնունդի հարկաւոր բաներ կը նուազին :
3. Այն ժամանակը երբ անձրեւ չի տեղար :
4. Հիւանդութիւն մը որ ամէն տեղ կը ճարակի :
5. Ծով մը որ ամէն տեղ կը տարածուի :
6. Աստղեր որոնք երկինքի վրայ խումբ մը կը կաղմեն :
7. Այն աստղերու խումբը որ երկինքը կ'երեւայ լայն պողոտայի մը պէս :
8. Այն անհուն միջոցը ուր կը թաւալին տիեզերքի մարմինները :

Ասոնք մեր տիրոջ՝ Յիսուսի Քրիստոսի աստուածային խրատներն են զորս մեզի կ'աւանդէ Ս. Աւետարանը: Եւ արդարեւ ասոնց մէջ կը կայանայ քրիստոնէական մեծագոյն սկզբունքը: Առաջինով կը սորվինք ուրիշին կեանքը, ստացուածքը ու համբաւը պատուել, խնամել. իսկ երկրորդով կը սորվինք թէ ամէնքս ալ սիրոյ սուրբ կապով մը պէտք է կապուինք իրրեւ եղբայր:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Կրօնքը ի՞նչ կը սորվեցնէ: — Ի՞նչ է կրօնքը: — Ուրիշ ի՞նչ է կը սորվեցնէ մեզի: — Բարոյակա՞նցի պատկերներէն զիստուրներ որո՞նք են: — Ասոնք ո՞վ կ'աւանդէ մեզի: — Ի՞նչ է Աւետարանը: — Ի՞նչ է այդ երկու առածներուն իմաստը:

67. Շ Ա Գ Ա Ն Ա Կ

Մատթէոս շատ որկրամոլ տղայ մըն էր: Օր մը տեսաւ շուկան աղուոր շագանակներ: Ամենեւին շագանակ կերած չլլալով՝ վաճառող կնոջ հարցոյց թէ այն թուխ միրգերը լա՞ւ էին արդեօք:

— Կարծեմ՝ թէ շատ լաւ են, ըսաւ կինը տղուն:

Տ Ծ. Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ.

Ի՞նչ կը կոչուի եւ ո՞րն է (Ուղեցոյց, էջ 35):

1. Այն նշանը որ կը դրուի հարցական բառերուն վրայ: 2. Այն նշանը զոր կը դնեն տողին ծայրը, երբ բառին մէկ մասը առդադարձ ընել հարկ ըլլայ: 3. Այն նշանը զոր կը դնեն ուրիշի մը խօսքը առաջ բերուած առեւն: 4. Այն նշանը որ բառի մը իբր յաւելուած կամ իբր մեկնութիւն դրուած ուրիշ բառեր զատելու կը ծառայէ: 5. Այն նշանը զոր կը դնեն հոգիի կիրք, զարմանք, եւայլն ցուցնող բառերուն վրայ: 6. Այն նշանը զոր կը դնեն հրամայական բառերուն վրայ: 7. Այն նշանը որ կը դրուի կրճատուած կամ յապաւուած գիրի մը տեղ:

Գնէ՛ որ տեսնես՝ ի՞նչ համեղ են, մանաւանդ երբ տաք մոխիրի մէջ եփես »:

Դժբախտաբար Մատթէոս արգէն իր ստակը վառնած էր ուրիշ անուշեղէններու: Սպասեց որ կինը կռնակը դարձնէ՝ եւ ձեռքը շագանակի կողովին մէջ մխեց, ափ մը լեցուն առաւ ու փախաւ:

Տուն դառնալով՝ գնաց խոհանոցը ուր մարդ չի կար, եւ շագանակները կրակարանին մոխիրին մէջ դրաւ: Կրակը շառաչել տուաւ զանոնք եւ Մատթէոս հաճութեամբ կը լսէր անոնց ձայնը:

Աւելի շուտ եփելու համար, վառուած քծուխներ դրաւ շագանակներուն վրայ եւ սկսաւ ուժով փչել: Յանկարծ շագանակներէն մէկը պոյթեցաւ եւ անխոհեմ՝ տղուն երեսն ի վեր ծովն ու մոխիր ժայթքեց:

Մատթէոս, շուարած, սկսաւ վաղել տան մէջ, կոյրի պէս, պուալով:

Պայթումին ձայնը եւ տղուն աղաղակը լսելով՝ ծընողքը եւ տան ծառաները սարսափած՝ վաղեցին: Այն ատեն պզտիկ գողին յանցանքը երեւան ելաւ: Շատ ցաւ քաշեց՝ մինչեւ որ աչուրները կատարեալ բժշկուեցան: Լաւ հասկցաւ թէ որկրամոլութիւնը գէշ ախտ մ'է որ մինչեւ գողութեան կը տանի:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ տղայ է Մատթէոս: — Ի՞նչ ըսել է որկրամոլ: — Ներհակը ի՞նչ է: — Պատկերէք այս առակը եւ բացատրեցէք բայտականը:

Ծ Ծ. Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ.

Աշակերտները քող տան (Ուղեցոյց, էջ 35):

1.	Հինգ զոյգ	Նմանաձայն կամ յարանուն բառեր:
2.	»	Համանիշ »
3.	»	Հականիշ »

68. ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ընթերցանութիւնը մասնաւոր արուեստ մըն է որուն պէտք է եւ կ'արժէ սւշադիր խնամ տանիլ և ջանալ որ ամէն մէկ խօսք, ամէն մէկ բառ, ամէն մէկ վանկ եւ տառ հնչուի իրեն յատուկ շեշտով: Առանց այս պայմանին, կարդացուածը կ'ըլլայ ցուրտ, ցամաք, միօրինակ եւ ձանձրացուցիչ: Գրուածքին իմաստը հասկնալէ եւ որոշ ու իմանալի ձայնով կարդալէ զատ, պէտք է, իմաստին համեմատ, ձայնը բարձրացնել կամ ցածցնել՝ մեղմ կամ ուժգին, տխուր կամ զուարթ շեշտ մը տալով անոր, եւ կանդ առնել՝ *ստորակէտէն* եւ *բարձրէն* վերջ մէկ բոլորէ, միջակէտէն վերջ՝ երկու բոլորէ և վերջապէս ետք՝ երեք չորս բոլորէ: Ուշ դնել զարմացական երկարներուն՝ զգացնելով թէ ո՛ր ձայնաւորի կը պատ-

91. ՀՐԱՀԱՆԳ

Գիծերուն տեղ պէտք եղած բառը դրեմ (Ուղեցոյց, էջ 36):

1. Աստուած չինեց մարդը — (ինչէն):
2. Ո՛վ որ կ'ողորմի —, փոխ կուտայ —:
3. Ըրէ՛ք — ինչ որ կ'ուզէք որ աւանդ ընեն —:
4. Լուսինը — կը ստանայ իր լոյսը:
5. Մանիշակը կը ծաղկի —:
6. Խաղողը կը քաղեն —:
7. Երբ արեւը ծագի, հօտերը կը ցրուին — մէջ:
8. Գինին — կը շինուի:
9. Եւա խարուեցաւ — եւ Ադամ —:
10. Աստուած ստեղծեց աշխարհը վեց — մէջ:
11. Երկրագործը իրիկունը կը դառնայ —:
12. Դասատուն դաս կուտայ իր —:
13. Երկաթագործը կը տաքցնէ — (խնձ) եւ — (ինչո՞վ) կը ծեծէ զայն:
14. — ով կը չինեն շապիկ: 15. — ով կը ճամփորդեն ծովու վրայ:
16. Մարդիկ՝ ապրելու համար պէտք ունին —:
17. Այս աղքատ ընտանիքը կ'ապրի (ինչպէս):
18. Անձրեւը, ձիւնը, կարկուտը կը տեղան — (ուրիշ):
19. Երկու աւազակներ խաչուեցան — հետ:
20. Մառերն ու ալիքները կը շարժին — էն:
21. Հացը կը չինեն — ով եւ — ով:

Վանին: շեշտերուն՝ որ եթէ պատկանեալ վանկին վրայ չգործունին, խօսքը կը կորսնցնէ իր ոյժը, կը նուաղի, «կ'իյնայ», ինչպէս կ'ըսեն սովորաբար: Ուշադրութիւն ընծայել մասնաւոր պարոյկ կամ ողորակ կոչուած հարցական նշանին, որ խօսքի մը իմաստին հետ ուղղակի առնչութիւն ունենալով՝ եթէ տարբեր բառի կամ վանկի վրայ շեշտուի, ըստ այնմ կ'այլալի նաեւ իմաստը, և երկդիմութիւն ու չփոթութիւն կը ծագի բնականաբար: Տեսէ՛ք պարոյկին կատարած դերը մի՛ եւ նոյն նախադասութեան այլ եւ այլ բառերուն վրայ:

Մշակէ՛ր երէկ կը հերկէին իրենց արտերը:

Մշակներն երէ՛կ կը հերկէին իրենց արտերը:

Մշակներն երէկ չէ՛ հերկէին իրենց արտերը:

Մշակներն երէկ կը հերկէին երէ՛ն արտերը:

Մշակներն երէկ կը հերկէին իրենց արտերը:

Լաւ կարդալու համար պէտք է նախ հասկնալ գրութեան իմաստը, եւ նիւթին, իմաստին ու պարագային համեմատ ելեւէջներով կարդալ՝ եւ ոչ թէ միօրինակ ու տաղտկալի կերպով: Բայց նաեւ զգուշանալու է որ, առանց հարկի, անբնական, անպատշաճ եւ յանկարծական փոփոխութեամբ՝ ձայնը անհաճոյ տպաւորութիւն չընէ ունկնդիրին վրայ:

92. ՀՐԱՀԱՆԳ

Դե՛հ եւ գրե՛հ թե (Ուղեցոյց, էջ 36):

1. Ի՞նչ ըսել է քուսկան:
2. Տօմար:
3. Հիմա քանի՞ տեսակ թուական կը գործածեն սովորաբար:
4. Ի՞նչ ըսել է Բրիտանի քուսկան:
5. Հիմարքի քուսկան:
6. Բրիտանի ո՞ր թուականին հնարուեցաւ տպագրութիւնն եւ ո՞վ հնարեց:
7. Ո՞ր թուականին գտնուեցաւ Ամերիկան եւ ո՞վ գտաւ:
8. Ո՞ր թուականին հնարուեցաւ օդապարիկը և ո՞վ հնարեց:
9. Ի՞նչ ըսել է հեռագիր, հեռագրաց:

Գ. Վարժ. Գալեան

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Որո՞նք են կէտադուրեանց Գեանները եւ որն է անոնց գործածութեան եղանակը :

69. ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴ

Երկու ճամբորդ, թովմաս եւ Յովհաննէս, սօնավաճառը կ'երթային : Անտառ մը հասան . թովմաս, որ առջեւէն կ'երթար, իր առջեւ ոսկիով լի քսակ մը կը տեսնէ եւ կը վերցնէ . « Ո՛հ, ի՞նչ աղուոր գիւտ մը ըրիմք », կը գոչէ Յովհաննէս զուարթագին . — « Մե՛նք, կը պատասխանէ թովմաս, ի՞նչ ըսել կ'ուզես, բարեկամ : Ըսէ՛ մանաւանդ ե՛ս : Ե՛ս զՏալ դրամը եւ ինծի համար կը պահեմ » : Յովհաննէս կը լռէ : Մտիկ կ'ընէ իր հարուստ ընկերին որ արդէն կը հաշուէ ինչ որ պիտի կրնայ գնել իր գտած դրամով : Յանկարծ երկու դող կ'երեւան անտառին մէջ : — Վա՛շ, կը գոչէ թովմաս սարսափահար, կորսուած եմք » : — « Մե՛նք, կը պատասխանէ յայնժամ Յովհաննէս, կը սխալիս, բարեկամս, ըսէ՛ մանաւանդ ես » : Աս ըսաւ ու սկսաւ փախչիլ : Իսկ թովմաս դրամին ծանրութեան պատճառով, չկրցաւ փախչիլ : Գողերը իր վրայ կը յարձակին, կը ծեծեն, կը կողոպտեն եւ իր գանձն ու հագուստը միանգամայն կը գողնան :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ բսել է սօնավանառ : — Երկու ցամբորդներուն առակէն ի՞նչ խոստ կը հետեւցնէք :

93. ՀՐԱՀԱՆԴ

Ի՞նչ կը կոչուի (Ուղեցոյց, 37) :

1. Աւաղուտ եւ անբեր դաշտ մը : 2. Հողի կտոր մը որ ցամաքէն դէպ ի ծով երկնցած է : 3. Տեղ մը ուր աղմուտ ու ապականեալ ջուր կայ ու սէզ բուսած է : 4. Անապատի մէջ գտնուող ջրարբի ու դալարատեւ կղզին : 5. Երկու լեռան մէջ գտնուող խորութիւնը : 6. Ծովու նեղիկի մաս մը որ երկու ցամաք կը միացնէ : 7. Գամաքի նեղ մաս մը որ երկու ցամաք կը միացնէ : 8. Տեղ մը ուր կը գահավիժի ջուրը :

70. ԽԱՂՈՂԸ

Տերեւներուն մէջէն բարակ,
Որք սընդուսի կը նըմանին,
Կուռ ողկոյղներ սեւ ու ճերմակ
Վար կը կախեն հատիկներին :

Ոմանք երկայն, ոմանք կըլոր,
Մանրիկ, փայլուն ու լուսանցիկ,
Տերեւներուն վըրայ խոշոր,
Կը կարծըին բանուած ծաղիկ :

Արցունք են թէ շաղի կաթիլ,
Ամպին ցանցէն ցօղուած չիթ չիթ,
Զըմբու՛կստ արդեօք, վա՛րդ նորածիլ
Կամ աստղերէ՛ն ինկած ժըպի՛տ :

Անոնք արցունք չեն, ո՛չ գոհար,
Ո՛չ ալ ծաղիկ, ո՛չ ալ կիտուած .
Անուշ խաղող են զովարար .
Միրգ, զոր միայն օրհնեց Աստուած :

94. ՀՐԱՀԱՆԴ

Բաղդասեղով ըսէ՛ք ի՞նչ կ'ընեն քաղաքավար տղայ մը եւ անքաղաքավար տղայ մը (Ուղեցոյց, էջ 37) :

1. Երբ իրենք կանչուին : 2. Երբ իրենց բան մը հարցուի : 3. Երբ բան մը հրամայուի : 4. Երբ բան մը խօսին : 5. Երբ փողոցի մէջ կամ ուրիշ տեղ տարէց կամ ակնածելի անձի մը պատահին : 6. Երբ սեղանի վրայ գտնուին : 7. Երբ մէկը, սխալմամբ եւ անգիտութեամբ, անպատշաճ կամ անկիրթ խօսք մը ըսէ : 8. Երբ իրենց առջեւ յանիրաւի բամբասեն ու զրպարտեն ուրիշը :

Ձայն շինեցին լոյս հրեշտակներ
Նուրբ մատներովն իրենց ճարտար ,
Այգիներուն աշնան նըւէր՝
Սիրո՛ւն տըղաք , ձեզի՛ համար :

71. ԳՈՂՑՈՒԱԾ ՆԱԻ

Իրիկուն մը , Պէադրիս՝ մինակ իր խուցը նստած՝ կը
մանէր : Դուռը բաց ձգած էր , եւ դրացիին հաւը յամ-
րաքայլ եւ զգուշութեամբ ներս մտաւ :

Պէադրիս մէկէն դուռը գոցեց ու հաւը բռնեց շտե-
մարան դրաւ :

— Հոս կը պահեմ զայն , մարդ չ'իմանար , եւ քիչ
ատենէն քանի մը տասնեակ հաւկիթ կ'առնեմ :

Իրօք , երկրորդ առտուն , հաւը հաւկիթ մ'ածեց :
Բայց Պէադրիս ամէն բան չէր մտածած . քանզի հազիւ
թէ հաւը զայն ածեց , սկսաւ կռկռալ . Պէադրիս վա-
զեց փութով զայն լռեցնելու , բայց ուշ մնացեր էր ,
դրացիին իր հաւուն ձայնը լսած էր . վաղեց շուտով ,
եղաւ շտեմարան , ուր Պէադրիսը տեսաւ , լաւ մը յան-
դիմանեց եւ իր հաւն առնելով զնաց :

95. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանեցիք քերականի ու գրաւոր . ըսեք թէ (Ուղ. հշ 38):

1. Արհեստներու , Արուեստներու եւ Դիտութեանց զա-
նազան ձեւերուն համար հաստատուած վարժարանները ո-
րոնք են : 2. Ինչ կ'աւանդուի Գեղարուեստներու վարժա-
րանին մէջ : 3. Բաղադրագիտական 4. Բաղաքային : 5.
Բժշկական : 6. Իրաւագիտական եւլն . վարժարաններու մէջ :

Մինչեւ այն օրը , գործաւորուհին իր դրացիին
գլխով՝ հաւկիթ , կարագ ու ալիւր տուած էր յաճախ
Այնուհետեւ բան չտուաւ եւ անոր անունը գող դրաւ :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ . — Ի՞նչ է հաւը , ուրիշ քոչուններ ալ ը-
րեք : — Ի՞նչ պատահեցաւ իրիկուն մը : — Ի՞նչ բրաւ Պէադ-
րիս : — Ի՞նչ քսել է յամրաքայլ եւ ի՞նչ տեսակ բաւ է (պարզ ,
քաղցր , թէ ածանցեալ) : — Պէադրիս ո՞ւր պահեց հաւը : —
Միւս առտու ի՞նչ պատահեցաւ , յետոյ . . . (շարունակեցիք) :

72. ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆ

Մաքրութիւնը առողջութեան համար էական պայ-
ման մըն է : Վտանգաւոր ու տարափոխիկ շատ մը հի-
ւանդութիւններու միակ պատճառը աղտոտութիւնն է :
Մաքուր ջուր , մաքուր օդ , արեգակի լոյս , եւ մաքուր
ու առողջարար սնունդ , մարդու համար բացարձակա-
պէս անհրաժեշտ չորս տարրեր են :

Մորթերնիդ մաքուր պահեցէք : Մարմինը փոքր
ծակոտիկներ ունի՝ որոնք արտաշնչութեամբ ու աղտոտ-

96. ՀՐԱՀԱՆԳ

Տառ մը փոխելով քառք փոխե՛ եւ նշանակութիւնը ստովե՛
(Ուղեցոյց , հշ 38) :

Գլուկ , ամանակ , բառարան , արարած , աւազան , կա-
պիկ , խայծ , պաճար , դունչ , ցուլ , ճեպել , ածու , վաթիլ ,
ցեխ , սուրճ , նրբութիւն , փաստ , կայթ , լուրջ , սունկ , լերկ ,
անտառակ , ճափակ , ամուլ , մամուռ , մատակ , չուշտակ ,
պտուկ , որր , բանդակ , մաճ , արօր , հունձ , կարթ , չուստ ,
կարիք , կամար , սնար , անոտի , մարագ , խարակ , զիստ ,
բուրդ , ոստ , զուտ , բորեան , աւազակ , դեգ , քող , սէջ ,
վտառ , մեզր , հունտ , կարճ , քիստ , խաղաղիկ , անպատ-
ճառ , զարգանալ :

ութեամբ դիւրաւ կը լեցուին ու կը գոցուին, այն ատեն, հիւանդութեան սնունդ ու ծագում կուտան : Ասոր համար, պէտք է խնամքով լուացուիլ, հագուստները շատ մաքուր պահել և յաճախակի բաղնիք երթալ :

Մորթի աղտոտութեան չափ վնասակար է նաեւ հագուստներու աղտոտութիւնը որ մարմինին տկարանալուն կը նպաստէ : Մորթը ծածկող ճերմակեղէններն ու հագուստները, վերմակները, սաւանները եւայլն՝ ամէն օր բաց օդին թօթուելու և յաճախ փոխելու է :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ է մաքուրքիւնը : — Աղտոտքեմէն ի՞նչ կրնայ առաջ գալ : — Ի՞նչ բաներ անհրաժեշտ են առողջութեան : — Ե՞րբ ջուր մաքուր է. իսկ օ՞ղը՝ ե՞րբ մաքուր եւ առողջաբար է : — Ի՞նչ բայ է արտաւանդակ : — Ի՞նչ է աւա բառին ներհակը : — Աղտոտ լաքեր հագնելու է : Ինչո՞ւ :

73. Շ Ո Ւ Ն

Շունը ընտանի կենդանի մըն է, ունի չորս գոգ, և ասոր համար կը կոչուի յորփոսանի : Շունը ունի իրան, պարանոց, գլուխ, ագի : Բերանը զինուած է խոշոր ակռաներով : Իր գլխաւոր ու եղական յատկութիւնն է հաւատարմութիւնը եւ սուր հոտառութիւնը : Շատ դիւրաւ կը կրթուի եւ կրնայ ծառայութիւններ մատու-

Պ Դ. Հ Ի Ա. Հ Ա Ն Գ

Հարցումներուն պատասխանեցիք (Ուղեցոյց, էջ 39) :

1. Որո՞նք են մարդկային կմախքին գլխաւոր մասերը :
2. Ոսկորներն ու մկանները (կամ դնդերը) ինչի՞ միջոցաւ կրնան շարժիլ :
3. Որո՞նք են ներքին գործարանները եւ ի՞նչ է անոնց պաշտօնը :

ցանել մարդու, մանաւանդ որսորդութեան ատեն : Շունը կը պահպանէ մեր տունը : Գիշեր ատեն, երբ գող գայ, հաշելով մեզի կ'իմացնէ : Ասկէ զատ, շունը մանաւանդ խոշոր տեսակը, որ զաւնիւ կը կոչուի, մեր հօտերը կը պահպանէ գողերէն ու գայլէն : Շունին ամենէն վտանգաւոր հիւանդութիւնն է կատաղութիւնը : Կատաղած շուն մը չի խնայեր ո՛չ փոքրիկ տղոց, որոնց շատ բարեկամ է, եւ ո՛չ ալ իր տիրոջ, որուն հարուածներուն շատ անգամ քծնելով կը պատասխանէ : Շունը մոակեր է, իր բնակարանը կը կոչուի իւշխի, էգը կը կոչուի յած, իսկ ձագը՝ յակոս :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ է շունը : — Ի՞նչ բայ է ընթանի : — Ներհակը : — Տեսած էք վայրի կենդանիներ : — Ի՞նչ բայ է չարփոսանի : — Երկու ոտ ունեցող կենդանիներն ի՞նչ կ'ըսուին : — Ո՞րն է շունին գլխաւոր յատկութիւնը : — Ի՞նչ ծառայութիւն կ'ընէ մեզի՝ քուեցիք : — Ի՞նչ է կատաղութիւնը : — Ասոր դարման գտնուած է, ո՞վ գտած է : — Ի՞նչ բայ է իւշխի, յած, յակոս :

Պ Ե. Հ Ի Ա. Հ Ա Ն Գ

Գրով ու քերտոց պատասխանելով ըսէ՛ք թե՛ ի՞նչ կերպով կրնան յարաբերութիւն ունենալ իրարեւ հետու ֆաղափներու մէջ գտնուող անձեր (Ուղեցոյց, էջ 39—40) :

1. Ուրեմն ի՞նչ է նամակ մը :
2. Ի՞նչ է նամակի մը թրւականը, վերնագիրը, վերջաւորութիւնը, ստորագրութիւնը, հասցեն :
3. Նամակը ինչի՞ մէջ կը ծրարեն :
4. Ո՞ւր կը յանձնեն :
5. Ի՞նչ կը փակցնեն վրան (պատմեցէ՛ք այսպէս թէ ի՞նչ կերպով կը ձամբորդէ նամակ մը եւ որո՞նց ձեռքէն կ'անցնի մինչեւ որ հասնի իր հասցէին) :

74. ՊԱՐՏՔԵՐ ԾՆՈՂՔԻՆ շԱՆԴԷՊ

Մեր ծնողքին ունեցած մեր գլխաւոր պարտքերն են մեծարանք, սէր, երախտագիտութիւն :

Մեծարանք՝ որովհետեւ իրենք մեզի կեանք տալով մեր առաջին մեծերն են : Ուստի պէտք է զիրենք պատուենք ու մեծարենք :

Սէր՝ որովհետեւ իրենք մեզ խնամեր են ու անկեղծ սիրտով սիրած ու մեր պէտքերն հոգացած են՝ նիւթապէս ու բարոյապէս . իրենք են որ զԱստուած ճանչնալ ու սիրել սորվեցուցած են մեզի . իրենք՝ Աստուծոյ պատկերն են աշխարհի վրայ :

Երախտագիտութիւն՝ որով պիտի ճանչնանք իրենց ամէն բարիքն ու երախտիքը . պիտի ջանանք անոնց փոխարէնն ընել, պաշտպանել, կարօտութեան մէջ իրենց օգնել, նեղութեան ատեն մխիթարել, ծերութեան ատեն խնամել, անոնց յիշատակը պատուել :

Մեր պարտքերն առ անձն (*) ասոնք են . զգուշանալ այն բաներէն որ մեր հոգիին կամ մարմինին կը վնասեն . մեղքերէ հեռու կենալ, որպէս զի Աստուծոյ բարկութիւնը մեր վրայ չհրաւիրենք, վայրկենական զուար-

99. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցիք (Ուղեցոյց, էջ 40) :

1. Ի՞նչ է գիւղը (գարիյէ), աւանը (նահիյէ), քաղաքը (շէհիր), գաւառակը (գազա), գաւառը (սանճագ), նահանգը (վիլայէթ) .

Ի՞նչ կ'ընէ գիւղապետը, աւանապետը կամ գիւղախումբապետը (միւսիր), քաղաքապետը (շէհիր էմիրի եւ պէշէքիէ-րէիսի), փոխ-կառավարիչը կամ տեղակալը (գայմագսաւ), կառավարիչը կամ գաւառապետը (միւրթէսարըֆ), նահանգապետը կամ կուսակալը (վալի) :

(*) Ի՞նչ ըսել է առ անձն, առ Աստուած, առ եղբայրն :

ճութիւններէ խոյս տալ եւ առաքինի կեանք ունենալ : Նոյնպէս, եթէ կը սիրենք մեր անձը, պէտք է պահպանենք ու խնամենք մեր մարմինն ալ որ հոգիին բնակարանն է :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ . — Որո՞նք են մեր պարտքերն առ ծնողս : — Ի՞նչ բրած են մեզի՝ մեր հայրն ու մայրը : — Մե՞նք ի՞նչ ընելու ենք անոնց : — Ի՞նչ պարտքեր ունինք մեր անձին :

75. ԳՐԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸ

Արմինէ գրավարժութեան դասին կը պատրաստուի, նախ գրչատուփը ձեռքը կ'առնէ, կը նայի թէ գրիչը լա՞ւ է :

Գրասեղանին մէջ տետրակը կը փնտռէ, եւ կը հանէ սեղանին վրայ կը դնէ :

Շիփ-չիտակ կը նստի : Չափ ձեռքը տետրակին վերի կողմը, աջ բազուկը տետրակին վրայ դրած : Արմինէ կուրծքը սեղանին չի կըթնցնէր, գրիչը առանց շատ սեղմելու, առաջին երեք մատներուն մէջ կը բռնէ, այնպէս որ գրչին ծայրը ճիշդ ու ճիշդ թուղթին վրայ դայ :

Յետոյ, Արմինէ կը սկսի գրել, ուշադրութեամբ օրինակին կը նայի եւ կըրցածին չափ կը նմանցնէ անոր : Առաջին տողերը շատ աղէկ չեն, բայց կամայ կամայ վայելուչ գրել կը վարժուի եւ տետրակին վարի տողե-

100. ՀՐԱՀԱՆԳ

Գրեցիք եւ քերևոց ըսէք թէ (Ուղեցոյց, էջ 41) :

Որո՞նք են Օսմ. Պետութեան գործերը վարող նախարարութիւններն ու Պաշտօնատունները, եւ ի՞նչ են անոնց պաշտօնները :

բուն, իր գիրը քիչ մը կը նմանի օրինակին : Արմինէ երբեք չ'աղտոտեր տետրակները : Ո՛չ մեղանի բիծ մը կայ անոնց մէջ, ո՛չ պատռած երես մը : Ասոր համար, երբ տետրակ մը աւարտէ, կը տանի ծնողքին կը ցուցնէ, Մայրը գրէթէ միշտ վարձատրութիւն կուտայ անոր :

Եթէ Արմինէ շարունակէ իր ջանքը, գրավարժութեան մէջ առաջին մրցանակ պիտի առնէ, տարեկան քննութեան ատեն :

Շատ աղջիկներ կը ճանչնամ որ անոր չեն նմանիր, կը գրեն . . . կատուի պէս՝ լորձած, խառնաշփոթ գիր մը :

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ կ'ընէ Արմինէ : — Ի՞նչպէս կը նստի գիր գրած ասեմը : — Ի՞նչպէս կը դնէ աջ ու ձախ ձեռքերը : — Ի՞նչպէս կը բռնէ գրիչը : — Ի՞նչ բսել է գիրի օրինակ : — Ո՞վ կուտայ զայն : — Ձեր տետրակներն ի՞նչպէս կը պահեմք : — Ո՞վ առաջին մրցանակ պիտի առնէ քննութեան ատեն :

76. ԱՐԻՒՆԻՆ ՇՐՋԱՆԸ

Մարդուն արիւնը կարմիր հեղուկ մըն է :

Մանրագէտը արիւնին մէջ երկու բան կը ցուցնէ, շիճուկ ու կարմիր գնդիկներ : Գնդիկներուն գոյնովը արիւնը կարմիր կը տեսնենք :

Արիւնը կը գտնուի սիրտին մէջ : Սիրտէն դուրս կ'ելլէ արիւնը, երակներուն միջոցաւ կը պտրտի մարմինին ամէն կողմերը, ու կը դառնայ դէպ ի սիրտ :

101. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 41) :

1. Ի՞նչ ըսել է վաճառչա՛ն քաղաք (օրինակներ տուէ՛ք) :
2. Ի՞նչ ըսել է ճարտարագործութիւն եւ ո՞ր քաղաքներ նշանաւոր են իրենց ճարտարագործական արտադրութեամբ : 3. Ի՞նչ ըսել է առեւտրական նաւահանգիստ (օրինակներ տուէ՛ք) :

Արիւնին պտտիլը, երթալ ու վերադառնալը կը կոչուի արիւնի շրջան : Սիրտն ու երակները արիւնի շրջանին գործարաններն են :

Սիրտը միսէ քսակ մըն է, վերէն վար երկու մասի բաժնուած է ներսէն, աջ կէսը կ'ըսուի աջ սիրտ, ձախ կէսը կ'ըսուի ձախ սիրտ : Ձախ սիրտը կարմիր արիւնին տեղն է, աջ սիրտը սեւ արիւնին տեղն է : Կարմիր արիւնը մաքուր կը համարուի ու օգտակար է, սեւ արիւնը ապականուած կը համարուի ու անօգուտ է, պէտք ունի մաքրուելու :

Սիրտը կուրծքին մէջ է, երկու թոքերուն մէջտեղը, ձախ ստիքին ետին :

Երակները նեղ խողովակներ են ու երկու տեսակ կ'ըլլան, շնչերակ ու սեւ երակ : Շնչերակներէն կարմիր արիւն կ'անցնի, սեւ երակներէն սեւ արիւն կ'անցնի :

77. Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ

Չորթան կը հարէ հարսնուկ խորոտիկ՝

Մինչ դուրսը կուգայ ձիւնն հատիկ հատիկ .

Քաղցր յիշատակներ անհուն խըռովքով .

Կուգան, կը շարունակ լուռ մունջ, քովէ քով :

102. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ըսե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 42) :

1. Որո՞նք են Ողնայարային կենդանիները :
2. Ի՞նչ հանգամանք ունին Ստնաւոր կամ Կաթնառ կենդանիները :
3. Իսկ թռչունները :
4. Սողունները :
5. Երկակենցաղները :
6. Ձուկները :
7. Ասոնց ամէն մէկին օրինակներ տուէ՛ք :

— « Տօ՛ն եկաւ , կ'ըսէ , կաքւու պէս ցնծուն ,
Ամէն տեղ խընդում , ամէն տեղ ձայն ձուն .
Զուլճակն իսկ թողեր մաքոք , հոր , ցից , հէնք ,
Խեւ-խընդում կ'ըլլայ մուցած իր խոնջէնք :

— Այխարհք ձայն կըտրեր՝ հարկ հարկինք անուշ ,
Բողոզ , հարանի , տաշօն , կոճն ու դուշ ,
Մէկէն կը թօթուեն սեւ սուգն ու փոշին ,
Լաճերն ալ չը պիտ' հալին ու մաշին :

— « Առտըւանց կ'եղեն հարսերն հոգեխառով .
Խըմուր կը թըրեն շարմըուն ալիւրով .
Քաղցկուն , կըսկուծ հաց՝ փողոցէ փողոց ,
Կը տրօփէ սիրտը մանտրրտիկ տղոց :

— Մինչեւ օրարձակ կը վառի թոնիր ,
Գաթա , փիիկ կ'եփեն ճերմակ ու կարմիր ,
Տաշտիկ , շօթ՝ վաւ վառ՝ կարագն ու կողին
Ի՛նչ նուրբ հեշտանքով կը լեցնեն հոգին :

103. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ըսե՛ք ու գրեցե՛ք թե՛

1. Ի՛նչ է դասակը կամ գումարտակը (պիտիկ) , եւ ո՞վ կը կառավարէ :
2. Ի՛նչ է վաշտը (քապուր) եւ ո՞վ կը կառավարէ :
3. Ի՛նչ է գունդը (աշայ) եւ ո՞վ կը կառավարէ :
4. Ի՛նչ կ'ընէ հրամանատարը (ors. աւ միշիրի) :
5. Զօրաբաժնի հրամանատարը (փերիգ) :
6. Գնդապետը (միւրաշայ) :
7. Հազարապետը (պիւն պաշը) :
8. Հարիւրապետը (եիւզ պաշը) :
9. Յիսնապետը (գօշ աղաւթ) :
10. Տասնապետը (օն պաշը) :
11. Սպայակոյտը (երֆանը հարպ) :

— « Ու երբ կը չալէ իրիկուան կոչնակ՝
Աւլած , ըստրկած՝ բուխերիկ , պատտակ ,
Շէն , ծիծաղերես հարսն ու տանտիկին ,
Կը տապկեն խթման ձուկը խընդագին :

— « Գիշերն ալ աստղը չըրըգած լուսին ,
Քունէն արթնցած ամէնք միասին՝
Կ'երթան ափ կ'առնեն խումբ խումբ ժամուն դուռ :
Մեծ հարսն ու միջնեկ , նունուկն ու կեսուր :

— « Հոն հալւոր պառաւ , ծերունին տարէց
Տան պղտիկներով կրտսեր ու երէց .
Մատղաշ հարսներու այն ի՛նչ խուռն երամ ,
Ի՛նչպէս փայլ կուտայ շնորհքն անթառամ :

— « Անտեղ ի՛նչ աղուոր կը հնչէ « Զարթի՛ք »
Ի՛նչ հընհընուքով մարդ կ'ընէ մշտիկ ,
Ու երբ կը սկըսին վեհ « Խորհուրդ խորին »
Ի՛նչ քաղցր արցունքներ դար վար կը ծորին :

— « Ա՛խ շարականներն այն հոգեհըմայ ,
Ի՛նչպէս կը խուովեն սրտիկս , հոս հի՛մայ ,
Այն ճոխ Գաւնձերուն աղու՜ր աննրման ,
Ղուրպան թող ըլլան սիրտս հոգիս լրման :

104. ՀՐԱՀԱՆԳ

Սորվեցե՛ք ու գրեցե՛ք թե՛ (Ուղեցոյց , էջ 24) (*) :

1. Որո՞նք են , Օսմ. Պետութեան մէջ , օրէնքին գործադիր իշխանութիւնները :
2. Ի՛նչ է այդ գաղափարներուն առնչուն եւ իւրաքանչիւրն ի՛նչ գործեր կը տնօրինէ :

(*) Տես նաեւ ՆՈՐ ԴՊՐՈՅ. է. Պրակ. էջ 6, եւ այլն :

— « Սուրբ պատարագին այն ահեղ տեսիլ,
Ուր կ'երթայ մարդուս միտքն ամբողջ սուզիլ,
Այն ի՞նչ մղձուկներ կուտան հեշտ, սիրուն՝
Արթընած ձայներն տիրացուներուն :

— « Հապա ժամէ՞ն ետք . . Զըրօրհնեաց թափօ՛ր . . »
Այս երազներով՝ ցընցող, հեշտօրօր՝
Զորթան կը հարէ աղջիկ խորոտիկ
Մինչ դուրսը կուգայ ձիւնն հատիկ հատիկ :

Մ. Թ.

(Բիւրակն, Բ. Շրջան, Թիւ 1-2)

78. ՊՁՏԻԿ ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՇԵՏԵԱՆՔՆԵՐԸ

Տղա՛ք, մտիկ ըրէք, ձեզի պատմութիւն մը պիտի
պատմեմ, որ պիտի ցուցնէ թէ, պղտիկ ստախօսու-
թիւն մը ի՞նչ սոսկալի հետեւանքներ կրնայ ունենալ :

Արդէն շատ տարիներ անցած է որ աս դէպքը ձեր
տարիքը ունեցող փոքրիկ տղու մը գլխուն եկած է :

Աս տղան հիմա մարդ եղած է, գրեթէ ծերու-
նի մը, բայց ան երբեք չէ մոռցած աս եղելութիւնը
և բնաւ ալ չպիտի մոռնայ մինչև որ մեռնի :

Յովհաննէսին ծնողքը (որովհետեւ աս էր անոր անու-

105. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Ի՞նչ ըսել է (Ուղեցոյց, էջ 43) :

1. Բեւեռ, հասարակած, միջօրէական, լայնութեան գիծ,
երկայնութեան գիծ, առանցք : 2. Մոլորակ, արբանեակ, գիւ-
աւոր, խաւարում, օդերեւոյթ, օդաքար, մթնոլորտ, փե-
զերք, համաստեղութիւն :

նը) զինք մինակ ձգած էին տունը, իր դաստիարա-
կուհիին հետ մէկտեղ, որ իրմէ մեծ՝ խեղճ և որբ
մնացած աղջիկ մըն էր, և շատ ատենէ ի վեր իրենց
տունը պաշտօն կը վարէր :

Յովհաննէս, որ մայրիկին խօսք տուած էր աւելի
խելօք կենալու, անոր սենեակը դացած՝ կամացուկ կա-
մացուկ կը խաղար . — խաղացած ատենը վառարանին
վրայ տեսաւ ոսկի դրամ մը : Առաւ անիկա, անհոգ,
առանց մտքէն գէշ բան մը անցնելու, և կ'զբօսէր՝
զարմայած անոր վրայ, որ այնքան գեղեցիկ կը ցոլանար :

Անոր աւելի աղէկ փայլիլը տեսնելու համար, բաց
պատուհանին առջեւ դնաց ու արեւին ճառագայթ-
ներուն դէմ բռնեց : Այս կերպով մատուրներուն մէջ
այնչափ դարձնելով խաղաց՝ որ յանկարծ ձեռքէն
թռաւ, ինկաւ պարտէզին մէջ :

Յովհաննէս շատ մը սանդուխներէն վար վազելով
պարտէզ իջաւ ու պատուհանին առջեւ, պատին տա-
կերը շատ մը փնտռեց, բայց չգտաւ՝ ինչու որ բարձր
խոտերուն մէջ չէր տեսնուեր :

Բոլորովին տրտմած՝ նորէն ներս մտաւ : Բայց ասոր
վրայ սրտին մէջ ձայն մը կը լսէր որ իրեն կ'ըսէր .
« Յանցաւոր ես, ինչո՞ւ խաղացիր ոսկիին հետ, աղէկ

106. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Ի՞նչ բաներ կը կոչուին (Ուղեցոյց, էջ 44) :

1. Մեքենական արտադրութիւն (օրինակներ տուէք) : 2.
Ձեռարուեստական արտադրութիւն (օրինակ) : 3. Հողագոր-
ծական արտադրութիւն (օրինակ) : 4. Արուեստական ջերմու-
թիւն (օրինակ) : 5. Ուրկից կը բղխի բնական ջերմութիւնը :
6. Շփումով ի՞նչ կը գոյանայ :

գիտես թէ, երբ ծնողքդ քովդ գտնուէին, թող չպիտի տային որ անոր հետ խաղաս:»

«Պա՛հ, կ'ըսէր ինք իրեն, մայրիկիս մտքէն շատոնց ելած է, անիկա չպիտի գիտնայ թէ ոսկին կորսուած է, և մէկուն բան մ'ալ չպիտի ըսեմ, ո՛վ պիտի գիտնայ:»

Երբ Յովհաննէսին մայրիկը տուն եկաւ, շիտակ վառարանին գով դնաց ու ըսաւ. «Յովհաննէ՛ս, մեր հոս չեղած ժամուն, աս տեղ խաղացած ատենդ, դեղին աղւուր դրամ մը տեսա՞ր:»

Պզտիկ տղան մէկէն ի մէկ կարմրեցաւ, ներսէն ձայն մը կ'ըսէր իրեն, «Յանցանքդ խոստովանէ՛. պատմէ՛ եղածը, և չպիտի պատժուիս:»

Ա՛հ, երանի՛ թէ Յովհաննէս մտիկ ըրած ըլլար աս ձայնին: Բայց խեղճ տղան աս ձայնին դէմ գոցեց իր սիրտը, ու սուտ խօսեցաւ:

«Ձէ՛, մա՛յրի՛կ, ըսաւ, չէ՛, ես բան մը չտեսայ հոգ:»

Ետքը, յանցանքը փոքրիկ դաստիարակուհիին վրան ինկաւ: Զինքը կանչել տալով՝ հարցուցին թէ ան տեղէն ո՞վ առեր է ոսկին: Խեղճ աղջիկը «Ես չ'առի» ըսելով սկսաւ լալ:

Նորէն Յովհաննէսին հարցուեցաւ: Ա՛հ, այս անգամ պիտի խոստովանէր ըրածը, բայց վախցաւ պատժուելէն, չըսաւ. այս անգամ ալ իր վախկոտութիւնը զըղ-

107. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ

Բերնոց ու գրով պատասխանեցիք (Ուղեցոյց, էջ 44):

1. Ինչ բսել է աւելորդապաշտութիւն, (օրինակներ տըւէք):
2. Ինչ բսել է ուղղամտութիւն, (օրինակներ տուէք):
3. Ինչ բսել է հաւատարմութիւն: 4. Ժուժկալութիւն: 5. Ողջախոհութիւն: 6. Յոռեմտեալութիւն:

Յումէն աւելի զօրաւոր եղաւ, նորէն սուտ խօսեցաւ, ու խեղճ աղջիկը պարզապէս իբրեւ գող վճնտուեցաւ:

Յովհաննէս գիշերը չէր կրնար քնանալ: Իր միտքին առջեւէն չէր կրնար հեռացնել դաստիարակուհիին յուսահատ և արցունքներով թրջած խեղճուկ դէմքը:

«Անիկա անմե՛ղ է, կ'ըսէր միտքին մէջ, և իմ տեղս ինք կը պատժուի: Պէտք է որ յանցանքս խոստովանիմ: Վաղը ամէնն ալ պիտի ըսեմ. այո՛, վաղը պիտի երթամ մայրիկիս ծունկերուն վրայ ինամ եւ պիտի աղաչեմ որ զիս չծեծէ ու իմ փոքրիկ դաստիարակուհիս անիրաւ տեղը տունէն չվճնտուի:»

Ափսո՛ս, վաղը ա՛լ ժամանակն անցած էր, ամէն ինչ ընցած էր: Խեղճ աղջիկը, ինքզինքը անիրաւ կերպով՝ գողութեամբ զրպարտուած տեսնելով, գլուխն առած գացած էր, կէս գիշերին: Առտուն, անոր մարմինը գեղացիները մեռած բերեր էին: Մութ գիշերին մէջ խեղճը գետն ինկած էր ու խեղդուած:

Անկէ ետքը Յովհաննէս ամէն ինչ պատմեց: Բայց, ո՛չ իր հայրիկը եւ ո՛չ մայրը զինքը չծեծեցին, ինչու որ խիղճին խայթը եւ յուսահատութիւնը զինք հիւանդ անկողին ձգեցին: Շատ օրեր, շատ գիշերներ իր պզտիկ անկողինին վրայ պառկած մնաց Յովհաննէս, եւ միշտ սոսկալի երազի մը մէջ կը տեսնէր խեղճ աղջիկին տըժ-

108. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ

Ինչ բսելի կը գործածուի (Ուղեցոյց, էջ 45):

1. Սոսկնճը: 2. Բրբուճը: 3. Սանդը: 4. Սնդուճը: 5. Սունկը: 6. Խէժը: 7. Զգախէժը: 8. Սուտակը: 9. Սպունգը: 10. Վարսակը: 11. Բեհեղը: 12. Տրմուխը: 13. Տոսախը: 14. Բարիւղը: 15. Կինամոնը: 16. Քչիրը: 17. Օճաուը: 18. Շոնը (Քոչա): 19. Մոպը: 20. Կղմինտը:

Գ. Վարժ. Դասնէն

գոյն դէմքը որուն մեռնելուն՝ իր մէկ ստախոսութիւնը պատճառ եղած էր :

Վերջապէս շատ օրերէ ետքը, ա'լ պզտիկ Յովհաննէս առողջացած էր իր հիւանդութենէն՝ միտքը դնելով այլ եւս երբեք սուտ չխօսիլ :

Այն սոսկալի օրէն ետքը, իր շրթունքները երբեք չեն ստած : Բայց անկէ ետքը բնաւ գտած չէ առաջուան ուրախ-զուարթութիւնը : Եւ այսօր, այնքան տարիներ անցնելէ ետքը, իր ըրած չարիքին յիշատակը դեռ ծանր բեռի մը պէս կը ճնշէ իր սիրտին վրայ :

Տղա՛ք, եթէ փորձուիք ստել՝ յանցանքնիդ ծածկելու համար, միտքերնի՛դ բերէք այս պատմութիւնը զոր հիմա պատմեցի ձեզի՝ մտածելով որ մէկ հատիկ ստախոսութիւն մը կրնայ անդարմանելի վիշտի մը պատճառ ըլլալ :

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Կատուին դունչը միսի կտորին որ չհասաւ՝ « Այսօր Ուրբաթ է » ըսաւ :

109. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Չանագանեցե՛ք վայրի ծառերն ու պտղատու ծառերը (Ուղեցոյց, էջ 46) :

Կաղնի, թթենի, մրտենի, դափնի, նռնենի, սոճ, թզենի, տանձենի, կաղամախի, չագանակի, նոճի, հացի, սալորենի, զկեռի, բարաի, ցարասի, արմաւենի, դժնիկ, դղբի, խնձորենի, եղեւին, կնձնի, մրտենի, նշենի, սերկելի, թըմբենի, հալուէ, ծիրանի, ճագոմ, ընկուզենի, շոճի, սօսի, դեղձի, բալի, տօսախ, յունապի, բռնչի, կեռասենի, հաղարջենի, պիստակենի, մորմենի :

ԳԼՈՒԽ Բ.

1. ՍԻՐԱՄԱՐԳ

Սիրամարգը գեղեցիկ թռչուն մ'է . իր տեսքը, կազմուածքին համաչափութիւնը, հիւանալի ու նազելաշուք քալուածքը կը զմայլեցնեն մարդը . ինքն ալ, կարծես, կը սքանչանայ իր գեղեցկութեան վրայ : Սիրամարգին գոյնզդոյն փետուրները, որոնք գեղատեսիլ ծաղիկներէն գերազանց փայլ մ'ունին, ամէն տարի գոյն կը փոխեն ու կը թափին : Անախորժ ձայն մը ունի, և դժուար կը թռչի : Քնանալու համար ծառի վրայ կը թառի կամ տանիքի վրայ կը կծկտի : Հաւնոյնները շատ անգամ տակնուվրայ կ'ընէ, եւ պարտէզներն անապատ կը դարձնէ : Էդը չունի արուին զմայլելի տեսքը, մանաւանդ երկայն ու չողջողուն տառնը :

1. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Հետեւեալ քառերուն սկիզբը դրե՛ք ան, ապ. տ, չ, դժ կամ տժ ժխտական մասնիկներէն մեկը (Ուղեցոյց էջ 46) :

1. Աօթ, առակ, բան, բարբառ, գործ, գին :
2. Երախտիք, երասան, չնորհք, ուշ, օրէն :
3. Գէտ, գեղ, կար, մարդ :
4. Գոյ, տես, քահանայ :
5. Գոհ, բախտ, կամակ :

Հարց. — Ի՞նչ իմաստ կուտան նախադաս մասնիկները . ան, ապ, տ, չ, դժ :

Նուազը աւարտեցաւ. ճարտար արուեստագէտը աղեղն ու ջութակը տեղաւորեց տուփին մէջ և փակեց զայն : Երկու պարծենկոտները լռութեան մատնուեցան ու վիճաբանութիւնը վերջացաւ :

Այսարհիս մ'չ կան մարգիկ ա'յնքան տխմար՝ որ իրենց վերագրելով՝ կը պարծին ուրիշին արժանիքովը :

4. ԱՐՁՆ ՈՒ ԹՈԺԻՒՆԸ

Արջ մը փոքրիկ թոփիւն մը ծնաւ, ա'յնքան տգեղ որ բնաւ կենդանիի կերպարանք չունէր. այլանդակ ու սոսկալի զանգուած մ'էր : Արջը՝ այսպիսի ձագ մը ունենալուն վրայ ամօթահար՝ կ'երթայ իր դրացի Որին կը դանէ. « Ի՞նչ պիտի ընեմ, սանամայր, կ'ըսէ անոր, ի՞նչ պիտի ընեմ այս հրէշը : Խեղդե՛լս կուգայ : »

— Զրլլա՛յ որ ատանկ բան ընես, ըսաւ անոր՝ շաղակրատ թռչունը, ուրիշ արջեր ալ տեսած եմ միեւնոյն մտահոգութեան մէջ. դնա՛, կամաց կամաց լզե՛՛ ձագուկդ. քիչ օրէն սիրուն ու աղուոր պիտի երեւի աչքիդ, եւ անով երջանիկ պիտի ըլլաս : » Մայքը դիւրաւ հաւատաց, ընդ երկար լզեց ձագը որ վերջ ի վերջոյ աղուորնալ սկսաւ : Արջը դնաց շնորհակալութիւն յայտ-

4. ՀՐԱՀԱՆԳ

(Ուղեցոյց, էջ 48) :

7. Եայ մասնիկով (*). — Ադամանդ, բէհզ, փղոսկր, արծաթ, կապար, շղարշ, ծովեղերք, մաշկ, պղինձ :

8. Եան մասնիկով. — Արեւել, Բաբելոն, Ներսէս, Կորդ, Մեսրոպ, Վենետիկ :

9. Այի մասնիկով. — Շնորհ, ցաւ, ողբ, զարման, տաղտուկ, գիրգ, անձուկ, ցանկութիւն, պանծ, կսկիծ :

(*) Եայ մասնիկին տ'ղ կը գործածուի նաև է. (Աղամանդէ, ոսկիէ, արծաթէ, փայտէ, քարէ, կաշի) :

նել Որինն. « Եթէ համբերելու խորհուրդ չտայիք, ըսաւ, անգլթօրէն յօշոտած պիտի ըլլայի ձագուկս, որ այժմ կեանքիս բոլոր հաճոյքն է : »

5. « Ա Յ Ո՛ »

(ՀԼՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Երեք գիրէ բաղկացեալ կարճ բառ մը կայ, զոր տղաք պարտին սիրել ու յաճախակի գործածել :

Այս բառն է . . . « Ա Յ Ո՛ » :

Հլու և հնազանդ տղոց բառն է ան :

Հակառակն է այն տգեղ « Ո՛ Զ » բառին, զոր խեղ ու անհնազանդ տղաք կը գործածեն :

Մտի՛կ ըրէք Մարթան, երբ մօրը հետ կը խօսի, եւ օրինա՛կ առէք անկէ :

« Մարթա՛, ժամը եօթն է, ելի՛ր : »

— Այո՛, մայրիկ, ա՛նմիջապէս :

« Մարթա՛, եկո՛ւր նախաճաշդ ըրէ՛ : »

— Այո՛, մայրիկ, հի՛մա, շուտո՛վ :

5. ՀՐԱՀԱՆԳ

(Ուղեցոյց, էջ 48) :

10. Ելի մասնիկով. — Սէր, ներում, պաշտում, գովութիւն, փափաք, աւաղ, խոտ, խունկ, երկրպագութիւն, նախանձ :

11. Եղ մասնիկով. — Ահ, զօր, համ, հիւթ, մազ, ուժ, հանճար, անձն, գոյն, ինչ, մարմին, չուք, թեկն :

12. Եղին մասնիկով. — Ասր, արծաթ, բոց, բանջար, հող, քար, միրգ, ոսկի, թուղթ, ապակի, բուրդ, հուր, լոյս :

«Մարթա՛, դասդ սերտէ՛ ։»

— Այո՛, մայրիկ, գիրքս ձեռք կ'առնեմ կոր ։

«Մարթա՛, դպրոց գնա ։

— Այո՛, մայրիկ, կ'երթամ կոր ։

Ձեզի՛ հարցնեմ, աղէկ չէ՞ աս ։

Կարճ բառով մը տղաք սիրելի կ'ըլլան եւ պատ-
ժուելէ վախ չեն ունենար ։

Անոնց տեղ եթէ ես ըլլայի միշտ պիտի ըսէի. «Այո՛,
այո՛ ։ Կանուխէն սորվեցէք յօժարութեամբ հնազանդիլ .
հլուծիւնը ամենաթանկագին յատկութիւններէ մէկն է ։

6. ԱՐԵՒՆ ՈՒ ԼՈՒՍԻՆԸ

Արեւն ու լուսինը երկու փայլուն աստղեր են որոնք
կարծես աշխարհի շուրջը կը դառնան եւ փոխն ի փոխ
կ'երեւան ու կը կորսուին ։ Արեւն ալ, լուսինն ալ կրնան
անտես ըլլալ՝ ամպերէն ծածկուելով ու խաւարելով ։

Արեւը աւելի փայլուն է քան լուսինը . լոյսի ու
ջերմութեան հնոց մ'է ան . իր արձակած լոյսը իրեն
յատուկ է, եւ այդ լոյսով կը գոյանայ աշխարհի վրայ
ցորեկ ։ Արեգակն է միշտ բոլորակ ։

6. ՀՐԱՀԱՆԳ

(Ուղեցոյց, էջ 48-49)

13. Ենի մասնիկով . — Հայր, մայր, խոզ, վարդ, խըն-
ձոր, թուփ, խունկ, ձէթ, նուշ, մոր, վայր, քաղաք, այծ ։

14. Ի մասնիկով . — Դեղձ, ծիրան, բալ, սերկելիլ, կա-
ղին, խոզկաղին, աղ, արժան, վայր, հաց ։

15. Իկ մասնիկով . — Փոքր, հայր, մայր, մասն, անա-
սուն, թռչուն, ձուկ, մուկ, թուշ, նուշ, փուշ, փոր, խուց ։

Լուսինը նուազ լուսաւոր է, լոյս կուտայ առանց
ջերմութեան . իր լոյսը արեւուն ցոլացումն է ։ Լուսինը
այլ եւ այլ ձեւեր կ'առնէ . շատ անգամ մահիկի ձեւով
կ'երեւայ ։

7. ՍՏԱԽՕՍԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

Փոքրիկ հովիւ մըն էր Միհրան,
Որ ամէն օր դաշտին վրան
Արածելու կ'երթար սուտուն
Հօտն իր գեղին ոչխարներուն ։

Օր մը նեղուած հոն մինաւոր՝
Ըսաւ . « Խաղ մը խաղանք աղուոր . »
Եւ ըսկըսաւ պոռալ ուժով .
« Գա՛յլ կայ, գա՛յլ կայ, հասէ՛ք շուտով ։ »

Գեղացիներ եկան հասան,
Ո՛չ գայլ գրտան, ո՛չ ալ գազան .
Քահ քահ խնդաց լաճն աներես
Ըսաւ անոնց . « Խաբեցի՛ ձեզ ։ »

7. ՀՐԱՀԱՆԳ

(Ուղեցոյց, էջ 49) ։

16. Ակ մասնիկով . — Գետ, լեզու, լիճ, ծով նաւ, ծի-
ծեռն, դաշն, որդի (*) . հոգի, աղաւնի, պատանի, հիւղ,
ձոր, դաստ, դաս ։

17. Ուկ մասնիկով . — Տաք, պաղ, եռ, պատատ, ըն-
նորհ, անմեղ, աչ, գառն, հորթ, ձագ, հարսն, կարմիր, ճեր-
մակ, սեւ, խեւ ։

18. Իկ մասնիկով . — Գիր, բիր, նեղ, երգ, ցոյց, կա-
քաւ, խափան, սուրբ, կափար ։

(*) Բարդուեան մէջ ի գիրք է կ'ըլլայ ։

Օր մ'ալ գայրեր եկան իրաւ .
Մարդ իր ձայնին մօտիկ չըրաւ ,
Մէկը չեկաւ օգնել անոր ,
Հովին եղաւ կտոր կտոր :

8. ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՈՒՄ (Շար.)

Պակաս չեն մարդիկ որ կը հաւատան թէ ոգիներ ու ճիւղներ կան , եւ երբ գիշերը մութ տեղ մը գտնուին , կը դողան՝ վախնալով որ ոգին կամ ճիւղը իրենց չերեւի : Խեղճ Օհան կը հաւատայ այս բաներուն : Անգամ մը քնանալու ատեն յանկարծ արթնցաւ եւ սկսաւ պօռալ : Ի՞նչ կար : Երազին մէջ տեսած էր որ ճիւղներն եկեր՝ քովը նստեր են եղեր : Խեղճը չէր գիտեր թէ այդ ստուերը կամ ուրուականները անտի բաներ են՝ իր երեւակայութեան մէջ հնարուած : Կ'երեւի թէ շատ կերակուր կերած էր , եւ անմարտողութենէն անհանգիստ քուն մը ունեցեր ու այլանդակ բաներ երեւակայեր էր : Արդէն երազներն ի՞նչ են , եթէ ոչ՝ անորոշ ու չփոթ մտածումներ : Երբեմն երազատեսներ զանոնք կը մեկնեն՝ միամիտները խաբելու եւ ստակ առնելու համար :

8. ՀՐԱՀԱՆԳ

(Ուղեցոյց , էջ 49—50) :

19. Ող մասնիկով . — Սէր (*), չէն , տունկ , շահ , բեր , ճին , կատար , տես , քնին :
20. Ած մասնիկով . — Գութ , ողորմ , ցաւ , մաշիլ , գիր , անց , խորշոմ , կատար , հան , ման , կար , շահ , աղ :
21. Ոյք մասնիկով . — Ծածուկ , բուն , սովոր , ձանձիր , հաս , երեկ , հաւաք , տես :

(*) Ուշադրութիւն՝ գիրերու փոփոխման :

Կիներ կան որ քողոյր կը բաւան , բակիայ կը նե-
սեն , եայլն՝ ասոր անոր փափաքը գիտնալու եւ բախ-
տը գուշակելու համար . վիռկներ կամ կախարդներ՝
որոնք այլ եւ այլ հմայեկներ կ'ընեն , մարդ կը կապեն եւ
այսպիսի հազար տեսակ խաբեայութիւններ կ'ընեն :
Կը գտնուին նաեւ մարդիկ որ հիւանդ բժշկելու համար
գիրքեր կը կարդան եւ որոնք բժշկելու տեղ կը սպաննեն :
Աններեկ յանցանք է՝ այսպիսի խաբեաներու
հաւատալ : Խելացի ու կրթեալ մարդը կը զգուշանայ
նախապաշարումներէ :

9. ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՅԱՆԱԿՍ

Որքա՞ն դողացի առաջին մրցանակի մը համար : Ա-
հա ստացայ զայն , ծնողքս դո՛հ եւ ուրախ են , եւ ես եր-
ջանիկ եմ վասն զի կը վայելեմ քրտինքիս պտուղը : Լաւ
հոգ պիտի տանիմ , մաքուր պիտի պահեմ մրցանակս :
Խաւաքարտէ կողք մը կայ վրան , հաստատուն ու փայ-
լուն՝ ոսկեզօծ նկարներով : Մէջը 200 էջ կայ , ճիշդ ու
ճիշդ գիրք մը , աղուոր ու օգտակար գիրք մը , կ'ուզեմ
կարդալ անոր մէջի պատմութիւնները . պիտի ջանամ

9. ՀՐԱՀԱՆԳ

(Ուղեցոյց , էջ 50)

22. Ուն մասնիկով . — Եռանդ , երեք , սող , շարժ , խօս , շող , հաս , կանգ , թոխ , հաստատ , պարար :
23. Ուս մասնիկով . — Ապառաժ , աւազ , թաւ , յորձան , ոսկր , ջիղ , քար , տիղմ , ժայռ , վէմ , եղէգն , վախ , խախ-
տել , մացառ :
24. Ոս մասնիկով . — Արիւն , բոր , քոս , եռանդ , ժանգ ,
կասկած , խոց , փոթ , ոջիլ , միս , վաւաշ , լակ :

հասկնալ թէ ի՞նչ կը ներկայացընեն այն պատկերները որ գրեթէ ամէն էջի վրայ կը տեսնուին : Պիտի հասկընամ ու քրոջս ալ պիտի հասկցնեմ : Եւ երբ լաւ մը հասկնամ, իրիկունները անոր մէջէն դեղեցկագոյն հաւուածները պիտի կարդամ հօրս ու մօրս : Ասով թէ՛ անոնք եւ թէ՛ ես հաճոյք պիտի զգանք : Իրաւ որ շատ հաճելի բան է մրցանակ առնել, պիտի ջանամ գալ տարի ալ մրցանակներ չահիլ :

10. ՅՈՌԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Զատիկի տօնին առթիւ, բարեկամի մը տուն շնորհաւորութեան գացած ըլլալով՝ տեսայ չարագործ մանկիկ մը, որուն չարութեան պատճառ՝ բո՛ւն իսկ իր հայրն ու մայրն էին : Երբ ան իր մամիկին մազերը քաշէր, կը քաջալէրէին զինք՝ ըսելով. «Բաշէ՛, քաշէ՛, մանկիկս :» Երբ կատուն ձեռքին մէջ առած կը չարչարէր, հաճոյք կը զգային ու կ'ըսէին. «Ոտքէ՛ն քաշէ, մա՛նկիկ, ականջէ՛ն, պոչէ՛ն քաշէ :» Այսպէս չարութեան վարժեցուցին զայն իր մատաղ հասակէն : Երբ իր թոթով լեզուով հայհոյանքներ ու հաճելի խօսքեր կ'ընէր, կ'ուրախանային, կը խնդային ու կը փափաքէին որ նորէն կրկնէ : Երբ իր

10. ՀԻՍ. ՀՍ. Ն. Գ.

(Ուղեցոյց, էջ 50) :

25. Կոճ մասնիկով. — վախ, նուաղ, ամենալ, խպնիլ, մոռացում, մսիլ, դեղեւիլ, դանդաղ, պարծենալ :

26. Ուրդ մասնիկով. — Նախ, ձախ, սալ, ժառանգ, նաւ, կաճառ, յաճախ, առաջին, քանի, հանապազ, անց, որս, լուծ :

27. Ուրդ մասնիկով. — Խորհիլ, յագ, նուաղ, աճիլ, պարապ, արձակ :

կամքը կատարել ուզէր, կը կատարէին, ասով զօրացուցին զայն յամառութեան մէջ : Երբ մանուկը վեց տարեկան եղաւ, ծնողքը ա՛լ չէին համբերեր՝ անոր ծայրայեղ ու անտանելի վարմունքին. զինքը վախցնելու եւ հանդարտեցնելու համար կ'ըսէին. «Ահա պայիկն եկաւ՝ քեզ պիտի տանի. ահա շունն ալ եկաւ՝ քեզ պիտի խածնէ. ահա՛ մուրիկն եկաւ՝ քեզ պիտի առնէ. ահա՛ կայծակը զարկաւ՝ քեզ պիտի այրէ. ահա՛ մութը հասաւ՝ քեզ պիտի գողնայ : Այս ու այսպիսի խօսքեր տղուն մատաղ սիրտին վրայ ա՛յնքան գէշ ու ծանր տպաւորութիւն ըրին, որ ամէն անգամուն, երբ շունը հաշէր կամ կայծակը զարնէր, սաստիկ կը վախնար, եւ այդ վախովն էր որ խեղճ տղան մեռաւ :

Ամէն հաջան շուն խածան չէ :
Լայնին ճար կայ, նեղին ճար չկայ :
Խօսքը մեծին՝ ջուրը պղտիկին :

11. ՀԻՍ. ՀՍ. Ն. Գ.

(Ուղեցոյց, էջ 51) :

28. Ոց մասնիկով. — Դպիր, խտիր, գործ, ամուր, խարտել, հովանի, մատն, ձեռն, փող, դարբին, փուք, հալիլ, քամիլ, ակն :

29. Անոց մասնիկով. — Ամառ, ձմեռ, որբ, աղքատ, հիւանդ, յիմար, ծեր, արուեստ, հիւր, մթեր, օտար, վաճառ, խոհ, գիշեր :

30. Արան մասնիկով. — Կրակ, վառ, հիւանդ, հանգիստ, վարժ, նաւ, բնակ, տաղ, երգ, խօս, նիստ, գործ, տիպ, դաս, լուաց :

11. ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԴԱՍ ԿԸ ՍՈՐՎԻՆ

Վարժուհին առակ մը տուած է սորվելու՝ իր] փոքրիկ աշակերտուհիներուն :

Առակին վերնագիրն է Գայլն ու Դառնուկը :

Գիտէ՞ք թէ ի՞նչ պատահած է : Աւա՛ղ, չար Գայլը լափած է խեղճ Դառնուկը :

Թագուհի գիրքը ձեռք կ'առնէ եւ որոշեալ երեսը կը բանայ, շատ անգամներ ետեւէ ետեւ կը կարգադատալին երեք տողերը, եւ յետոյ ցած ձայնով կ'արտասանէ, առանց գիրքին նայելու :

Երբ աղէկ մը սորվի, ուրիշ երեք տող ալ կը կարգայ, զանոնք ալ կը կրկնէ մինչեւ որ գոց սորվի : Այն ատեն՝ առաջին տողերը նորէն ձեռք կ'առնէ եւ վերջիններուն հետ կ'արտասանէ :

Այս կերպով մինչեւ առակին վերջը կը շարունակէ, եւ երբ վարժուհին դասը ըսել կուտայ, Թագուհի անսխալ գիտէ եւ բարենիշ կը շահի :

Դժուար բան մը չէ դասը գոց սորվիլը, միայն ուշադրութիւն ու յօժարութիւն պէտք է :

Տղայ մը որ դասերը չի գիտեր կամ քիչ գիտէ, միշտ տգէտ պիտի մնայ :

12. ՀՐԱՀԱՆԳ

(Ուղեցոյց, էջ 51) :

31. Աստան մասնիկով. — Ծառ, միրգ, անդ, Ռուս, Պարսիկ, Բաբել, Մարք, Վիրք, Հնդկ, Հապէշ :

32. Ապան մասնիկով. — Պահ, դուռն, բար, ուղտ, էշ, ձի, ախոռ, փուռ : — Պարտէզ, այգի, ջրի, ջուր :

33. Յի մասնիկով. — Անգղիա, Զմիւռնիա, Ռուսիա, Ֆրանսա, Ամասիա, Ասիա, Եւրոպա, լեռն, Բերա, Սամաթիա, Գաղաթիա, Երուսաղէմ, Ակն :

12. ԳԱՅԼՆ ՈՒ ՈՋԻԱՐԸ

Ոչխարները ապահով տեղ մը մակաղած էին, շուները կը քնանային և հովիւը, մեծ կնձնիի մը շուքին տակ, սրինգ կ'ածէր դրացի հովիւներու հետ : Անոթի գայլ մը ցանկէն ներս մտաւ գաղտագողի՝ հօտին վիճակը զննելու համար : Փոքրիկ, անփորձ ոչխար մը խօսքի սկսաւ անոր հետ. « Ի՞նչ կը փնտռես հոս, ըսաւ որկորածէտին : — Փափուկ ու դալար խոտ, պատասխանեց գայլը : Գիտէք թէ չկայ աւելի քաղցր բան մը՝ քան ճարակիլ ծաղկաւետ արօտավայր մը՝ իր անօթութիւնը յագեցնելու համար, և վճիտ առուակէ մը ջուր խմել ծարաւն անցնելու համար. հոս երկուքն ալ դտայ ա'լ ի՞նչ պէտք է ինծի. կը սիրեմ այն փիլիսոփայութիւնը որ կ'ուսուցանէ քիչով դոհանալ : — Իրա՞ւ, հարցուց մատղաշ ոչխարը, իրա՞ւ կենդանիներուն միսը չես ուտեր դուն, եւ քիչ մը խոտով կը բաւականաս : Եթէ այդպէս է, եկո՛ւր եղբօր պէս ապրինք եւ միասին ճարակենք » :

Իսկոյն ոչխարը փարախէն դուրս ելաւ. սակաւապետ փիլիսոփան յօշոտեց ու կերաւ զայն :

13. ՀՐԱՀԱՆԳ

(Ուղեցոյց, էջ 52) :

34. Եցի մասնիկով. — Պոլիս, Կարին, Վան, Բաղէշ, Ակն, Աշտարակ, Թաղ, ձոր, Մուշ :

35. Ացի մասնիկով. — Նարեկ, Բիւզանդ, Բաբելոն, խել, միտ, գեղ, քաղաք, Եգիպտոս, Խորէն, Լամբոն :

36. Յու մասնիկով. — Տէր, քահանայ, վարդապետ, հարսն, փեսայ, մահ, չապիկ, ձաւար, ապրիլ, կերակուր :

Ձգուշացէ՛ք իրենց առաքինութեամբ պարծենցող մարդոց խօսքերէն : Աւելի՛ անոնց գործերո՛ւն հաւատք ընծայեցէ՛ք՝ քան թէ խօսքերուն :

13. ՅՈՐԵԿ ՈՒ ԳԻՇԵՐ

Յորեկն ու գիշերը ժամանակի բաժանումներ են՝ գրէթէ հաւասար տեւողութեամբ . իրարու կը յաջորդեն քսան եւ չորս ժամուան մէջ, առտունէ մինչեւ միւս առտու :

Յորեկը պայծառ է, արեւէն կը լուսաւորուի . արթնութեան, աշխատութեան, շարժումի ու աղմուկի՝ վերջապէս գործի ու կենդանութեան ժամանակ է :

Գիշերը մութ է, միայն լուսինն ու աստղերը կը փայլին : Տուներուն մէջ ճրագ կը վառուի : Քունի, հանգիստի եւ լուութեան ժամանակն է ան :

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Լաւ տանձը արջը կ'ուտէ :

14. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ

(Ուղեցոյց, էջ 52) :

37. Աս մասնիկով . — Պոչ, ունչք, լեզու, ձեռն, ճիւղ, հուր, քուն :

38. Ունի մասնիկով . — Կոմս, քուրմ, ընկեր, դրացի, Հելլեն, աշակերտ, գեղջուկ, դեսպան, Հայ :

39. Անոյշ մասնիկով . — Վարդ, քուրմ, սէր :

40. Դուխս մասնիկով . — Խոսքով, Զարման, Շահան,

Սան :

Գիս. — Ունի, անոյշ, դուխս մասնիկները իզական ա՛նուն կը շինեն :

14. ՏՂՈՒ ՀԱՐՑՈՒՄ

Հայրի՛կ, ո՞վ կ'անցնի ամէնէն արագ,
Հովե՛րը արդեօք, դե՞տը սրնթայ,
Արդեօք ասո՞ւպն որ կ'իյնայ վայրահակ
Առկայծ ակօսով՝ բոցի պէս վառուած :

— Արդեօք ամպե՛րը, ծո՛ւխն եթերային,
Եւ կամ օդապար ծիծե՛ւն ուղեւոր,
Բոցածաւալ փո՛ւնջն արդեօք հրթիռին,
Երկինքին շա՛նթը թէ փայլա՛կն անոր :

— Աւա՛ղը՝ խրլուած եղբրէն ծովուն,
Ճերմակ օճառին պղզպղջա՛կն ոսին,
Օդապարի՞կը, տերեւն աղաղուն,
Երա՛ղը, արդեօք դերձա՞նը կոյսին :

15. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ

Սա արևս բառերով բարդութիւններ կազմեցիք : (Ուղեցոյց, էջ 52-53) :

Դիր գրող, Աստուած սիրող, ծնողքը սիրող, ոսկիով օծուած (զօծ), արծաթ պաշտող, միտքը ուղիղ, բարի կամեցող, սիրտը բարի, հոգի զմայլեցնող, ոգիով լեցուած, միշտ դաւար, ձայնը քաղցր, աղքատ սիրող, ուսմունք սիրող, ջանք սիրող, մարմինը մարդող, ծաղիկով զարդարուած, հոգիի գալուստ, Աստուած ծնող, սիրտը մեծ, միտքը մեծ, որդին կորսնցնող, աղիք խաբող, մեղրի համով, լեզուն քաղցր, ճակատի գիր, արեւէն այրած (կէզ), աղերսի գիր, դպիրի պետ, ոսկիով ձուլուած, լուսով փայլող, լուսով չողացող, գետի բերան, լեռան շղթայ, սիրտը խիստ, աղօթք սիրող, միտքը թանձր, դէմքը գեղեցիկ, արագ հոսող, խիտ ոստով :

Գ. Վարդ. Դասնեան

— Իցի՛ւ թէ անդէ՛տ մընաս միշտ, ո՛րդեակ,
Անուշ ու տխուր սա փորձառութեան
Թէ ի՛նչ որ կ'անցնի ամէնէն արագ՝
Մեր երջանկութեան օրերն են միայն :

15. ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ժամանակով, Լիգուրկոս անունով մարդ մը կար որ
իր երկրին օրէնքներ դրաւ : Այս մարդը, օր մը, միեւնոյն
ցեղէ երկու շուն առաւ ու զանոնք տարբեր կերպով
մեծցուց : Մէկը փափկութեան վարժեցուց ու համեղ
կերակուրներով սնցուց, իսկ միւսը որսորդութեան վար-
ժեցուց : Երբ մեծցան ու զօրացան մարմինով ու բնու-
թեամբ, Լիգուրկոս զանոնք տարաւ հրապարակ մը,
անոնց առջև ակորթաճամ կերակուրներ դնել տուաւ եւ
ապա նապաստակ մը արձակեց : Իսկոյն, շուներէն մէկը

16. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հետեւեալ արտաս բառերով բարդութիւններ կազմեցիք եւ
սուիք անոնց նշանակութիւնը (Ուղեցոյց, էջ 53) :

Գանձի պետ, գետի եզր, ծովի եզր, գիրք ծախող, սախք
տուող, լոյս մտնելու տեղ, խաչի փայտ, խունկի աման, հար-
տի եզրայր, հողի բլուր, ձիւնի ծաղիկ, նամակի տուփ, նա-
մակի տուն, նաւի խումբ, վանքի հայր, որթի տունկ, գանձը
մեծ, տունը մեծ, ձայնը մեծ, բաղուկը երկայն, հասակը
բարձր, մազը սեւ, շուրթը լայն, մարդը բազում, համը
քաղցր, ոտքը արագ, լեզուն թանձր, ոտքը մաշկով, բեռը
ծանր, քալուածքը թեթեւ, հաւատքը թերի, մորթը թոյլ,
գլուխը կոր, թելը ոսկի, պատիւը հաւասար, սիրտը նեղ,
փետուրը նոր, միտքը նուրբ, ձեռքը ունայն, միտքը թե-
թեւ, անունը մեծ, փորը մեծ :

Վաղեց իր սովորական կերակուրներուն քով, եւ միւսը՝
այխոյժով՝ նապաստակին ետեւէն, եւ բռնեց : Ժողո-
վուրդը կը ծափահարէր անոր վարժ յաջողակութեան :
Այն ատեն, իմաստուն Լիգուրկոս ժողովուրդին դառ-
նալով ըսաւ . «Երկու շուներն ալ մի եւ նոյն ցեղէ են .
սակայն տեսէ՛ք ի՛նչ տարբերութիւն դրած է անոնց մէջ
դաստիարակութիւնը : _____

16. ՇԵՐԱՍ

Շերամը միջատ մ'է թրթուրներու խումբէն : Ու-
րեմն միջատին կազմութիւնն ունի, անոր պէս թեւա-
ւոր է : Շերամը կերպարանափոխութիւն կը կրէ . նախ
թրթուր մ'է, երբ հաւկիթէն դուրս գայ . այն ատեն
ճերմակ թուղթի տերեւներ ուտելով շուտ շուտ կ'աճի :

17. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հետեւեալ խօսքերով բարդ բառեր կազմե (Ուղեց. էջ 53-54) :

Բեռը կրող, երկինքը բնակող, լեռը բնակող, պտուղ
բերող, անձրեւ բերող, հուր բղխող, անտառը բնակող, ձեռքի
գործ, անձն գոլող, այգի գործող, երկիրը գործող, եղեռն
գործող, հողը գործող, նաւ չինող, պղինձը գործող, չար
գործող, բարի գործող, ոճիր գործող, երդումը զանց ընող,
օրէնքը զանց ընող, աստղով զարդարուած, նետ ձգող (նե-
տող), քար ձգող, սովէ լլկուած, ծաղիկով լեցուն, պտղով
լեցուն, դիակ (գէշ) ուտող (կեր), չորս ոտք ունեցող, երկու
ոտքով, երեք ոտքով, վրէժ խնդրող, նախանձով խնդրող,
բարի խօսող, չար խօսող, առակ խօսող, որովայնէն խօսող,
երկրէ ծնած, չար կամեցող, ալիքներով կոծուած, վիշա կրող,
միտքը մեծ, կէս մեռած, վաղ (կանուխ) մեռած, նոր ծնած,
սաստիկ փչող (շնչող), ուղիղ խօսող, ունայն խօսող, սիրտը
խիստ, երախտիք գիտցող :

օր մ'ալ իր վրայ կը շինէ մետաքսէ պատեան մը ու
բուն մէջ կը բանտարկուի : Մետաքսէ պատեանը խո-
զակ կը կոչուի . անկէ կը քակեն մետաքսի թելը որ
հիւսելի նիւթ մը կ'ըլլայ : Թրթուրը իր բերնին մօտ
դառնուող երկու մանր ծակերէ դուրս կը հանէ մետաք-
սը : Խողակին մէջ քանի մը օրեր մնալէ ետք, շերամը կը
ծակէ զայն ու թիթեռնիկ եղած՝ դուրս կուգայ . անկէ
ետքը կը սկսի շատ մը հաւկիթներ ածել, եւ քանի մը օր
վերջը կը մեռնի :

Յաջորդ գարնան, այդ հաւկիթներէն նոր թրթուր-
ներ կ'ելլեն :

Մետաքսը քակելու համար, տակաւին կենդանին
դուրս չելած՝ խողակը կը ձգեն տաք ջուրի մէջ . այն
ատեն մետաքսը կը կակղանայ ու դիւրաւ կը քակուի :
Քակուած թելը կը մանեն, այսինքն մէկ քանին մէկանց

18. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հետեւեալներով բարդ բառեր կազմեցե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 54) :

Եռանդով լեցուած, ժիր ջանքով, սիրտ մաշող, պատկեր
հանող, թեւէ զրկուած, խաղ սիրող, պարգեւ տուող, յոյսը
հատած, քունը հատած, սրինգ հարկանող (զարնող), փող
հարկանող, դեւէ հարեալ (զարնուած), շանթէ հարեալ, ար-
ծաթէ ձուլուած, երկաթով կռուած (ծեծուած), խորը մխուղ,
մէջը մխուղ, տուն շինող, աշխարհ շինող, ծուխ շնչող,
բոց շնչող, մահ շնչող, Աստուծոյ շնչուած, խոտ ուտող, կուռք
բոց շնչող, արծաթ պաշտող, ընտանիքը սիրող, բութ մատ,
պաշտող, արծաթ պաշտող, ընտանիքը սիրող, ձի վարժող,
ցորեն վաճառող, կառք վարող, նաւ վարող, ձի վարժող,
մանուկ վարժող, ուղի ցուցնող, տօն ցուցնող, օր ցուցը-
նող, արծաթով օծուած, ննջելու սենեակ, հիւրերը մեծարող,
զէնք կրող, վարժելու տուն, միտքը սուր, մեծ համբաւ
ունեցող, երկար պատմող, միտքը չար, փոշիով լեցուն :

զատելով՝ հաստ թելերու կը վերածեն, յետոյ կը ներ-
կեն ու կերպասներ կը հիւսեն :

17. ԱՆՄԵՂ ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կոյր ծերունի մը և իր թոռնիկը միս մինակ մնացած
էին աշխարհիս վրայ : Ծերունին չէր կրնար աշխատիլ
ու ապրուստ ճարել, վասն զի կոյր էր . իսկ մանկիկը դեռ
շատ փոքր էր ու ծանր աշխատութեան տոկալու ան-
կարող : Միասին կը թափառէին դուռէ դուռ եւ կը
մուրային :

Օր մը, յոգնած, նստան ճամբու մը եզրը : « Անօթի
եմ, որդեա՛կ, ըսաւ ծերունին, հաց ուտե՛նք : — Այո՛,
սիրելի պապս, ուտե՛նք : » Եւ թոռնիկը հանեց պայու-
սակէն՝ ինչ որ կար մէջը . — աւա՛ղ, միայն պատառ մը
չոր հաց : Մանկիկը, ինք ալ, շատ անօթի էր, սակայն
ամբողջ հացի պատառը ծերունիին ավին մէջ դրաւ :

— « Դուն ալ բաժինդ առի՞ր, հարցուց ծերը :

— Այո՛, սիրելի՛ պապս, ատ քու բաժինդ է : »

Եւ ծերունին կերաւ՝ անկասկած այդ անմեղ ստա-
խօսութենէն :

19. ՀՐԱՀԱՆԳ

Սա արմատ բառերէն ի՛նչ բառեր կրնան ծագիլ (Ուղեցոյց,
էջ 54-55) :

Ծեր, սառ, կաղմ, մայր, պտուղ, վախ, լոյս, փառք,
բախտ, Աստուած, բարի, ուսմունք, խելք, արեւ, շէն, երգ,
սէր, սուրբ, շող, առողջ, կարծր, փորձ, լուր, հոտ, համբե-
րութիւն, արի, ազնիւ, զոյգ, կանոն, քար, սուտ, երախտիք :
ՕՐԻՆԱԿ. — Ծեր, ծերունի, ծերութիւն, ծերանալ, ծե-
տակոյց, եւ այլն :

Ճամբան ամայի էր. ո՛չ որ տեսաւ մանուկին ըրած զոհոգութիւնը, բայց սիրտին մէջ ձայն մը լսեց, շատ քաղցր ձայն մը որ կ'ըսէր.

« Ապրի՛ս, տղաս, շա՛տ լաւ ըրիր » :

18. ԵՐԿԱՅ ՈՒ ԱՐԾԱՅ

Երկուքն ալ մետաղ են՝ հողին տակէն հանուած ու մարդուն աշխատութեամբ պատրաստուած. անոնցմով կը շինուին գործիքներ ու տեսակ տեսակ առարկաներ:

Երկաթը աւելի շատ է բնութեան մէջ, աւելի կարծր ու աւելի թեթեւ քան արծաթը. սեւ է ու հաստատուն, եւ կոշտ գործիքներ շինելու կը գործածուի:

Արծաթը երկաթէն աւելի հազուադիւս է, ճերմակ է. եւ՝ որովհետեւ քիչ կը գտնուի ու աչքի հաճելի է՝ անով զարդեր ալ կը շինեն:

Ա. Ռ. Ս. Ծ

Մարդուն փողն որ աւելնայ, տանը սիւնը ծուռ կ'երեւայ:

Խենթը քար մը նետեց հորը, հազար խելօք չկրցան հանել:

20. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ

Խնչ բառեր կրնա՞ շինել սա արմատ բառերով (Ուղեցոյց, էջ 56):

Պատիւ, ուղի, ուղիղ, միտք, խորհուրդ, բարձր, մարդ, բաժին, մասն, պատիժ, պաշտպան, դէմ, անուն, կենդանի, տաք, զով, վատահ, երջանիկ:

Ծան. — Այս վարժութիւնները յոյժ հրահանգի կ'ըլլան ուսանողին համար՝ ածանցմանց ու բարդութեանց մասին անոր հետաքրքրութիւնը շարժելով. Դասատուն կուտայ մէկ մի բառի մեկնութիւնը կամ սահմանը և ըստ այնմ կը պահանջէ տրուած արմատէն ծագող բառերը (ածական, զոյական, բայ, մակբայ և ժխտական), ի հարկին օգնելով անոր:

19. ԱԶԱՏԱՐԱՐ ՇՈՒՆԵՐ

Այո՛, տղաքս, շուներն ալ ազատարարի պաշտօն կը կատարեն զարմանալի ուշիմութեամբ: Եւրոպայի մէջ կայ Սէն Պէրնար անուն բարձրաբերձ լեռը որ շարունակ ձիւնով պատած է; փոթորիկ ու բուք անպակաս են հոն, և ձմրան եղանակին մէջ մեծամեծ վտանգներու ենթակայ են ուղեւորները: Շատեր կը մնան ահապահին հիւսերու տակ, որոնք լեռան գագաթէն կը գլորին կամ կը կորսնցնեն իրենց ճամբան, և կամ սաստիկ ցուրտին ու բուքին չկրնալով տոկալ՝ կը սառնին կը մնան ձիւներուն մէջտեղ:

Բայց լեռան վրայ կը գտնուի վանք մը՝ ուր կրօնաւորներ կը բնակին՝ յատկապէս օգնութեան հասնելու համար այդ մոլորած կամ սառած ճամբորդներուն: Իսկ այս փրկարար գործին գլխաւոր օժանդակներն են խումբ մը շուներ որոնք մեծ համբերութեամբ ու վարժութեամբ պատրաստուած են իրենց պաշտօնին: Աւտոնք կը պտըտին լեռան այլ և այլ կողմերը, և եթէ պատահին մարդկային էակի մը որ օգնութեան կը կարօտի,

21. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ

Տրուած արմատէն ծագող բառերը գտնել եւ տալ անոնց նշանակութիւնը (Ուղեցոյց, էջ 57-58):

Քուն, արդար, բախտ, մեղք, պարտք, փայլ, սուտ, իշխան, հոտ, ազգ, հայր, թերի, շող, թիւ, ջուր, կնիք, պատմութիւն, ճոխ, զարմանք, փառք, զարդ, կեանք, վարժ, միտք, ներում, կարգ, նշան, դատ, ճառ:

որ սառելու վրայ է կամ ձիւներուն մէջ թաղուած՝ իսկոյն կը գտնեն զայն՝ իրենց սուր հոտառութեան շնորհիւ, կը սկսին փորել ձիւնը իրենց հուժկու թաթերով, իրենց շունչով ու մարմնով կը տաքցընեն հէգ ուղեւորը և կուտան անոր ջեւուցիչ ըմպելիէն, որ իրենց վիզէն կախուած է տակառած և ամանով մը:

Նոյն իսկ, ուտելիք ու հագուստ կը կրեն իրենց հետ որպէսզի անսուղ ուղեւորը, ըմպելիքով քիչ մը ուշաբերելէ ետքը, կարենայ սնունդ ալ առնել, կազդուրիլ և՛ հագուստով պատսպարուելով ցուրտէն՝ երթալ մինչեւ վանքը:

Շատ անգամ, երբ ուղեւորը անկարող է շարունակել իր ընթացքը, այդ խելացի շուները կա՛մ կուգան իմացնել վանականներուն եւ կ'առաջնորդեն անոնց մինչեւ արկածեալ ճամբորդին քով, եւ կա՛մ երկու երեքը միանալով՝ կը բռնեն կը տանին զայն դէպի վանքը:

Որքա՛ն ճամբորդներ առ յաւէտ պիտի կորսուէին, եթէ այս ազատարար շուները չհասնէին անոնց օգնութեան:

Ա. Ռ. Ա. Կ

Մէկ ծաղիկով գարուն չի գար:

22. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Ի՞նչ բառեր կրնաս կազմել սա արմատներով (Ուղեցոյց, էջ 58):
 Խօսք, խոստում, բան, գիր, դաս, միտք, ճառ, ծուխ, աէր, տես, լուր, լոյս, ուղի, սկիզբ, պատիւ, շնորհ, թիւ, առակ, մշակ, բերք, ելք, տունկ, բոյս, ծառ, արծաթ:

20. ՄԱՐՄԻՆԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՎԷՃԸ

Օր մը մարդուն անդամները իրարու ծառայելէ ձանձրանալով՝ ա՛լ իրենց պաշտօնը կատարել չուղեցին:

Ոտուրները կ'ըսէին. — «Ինչո՞ւ միայն մենք պիտի կրենք ուրիշներուն բեռը. ձեզի համար ոտուրներ գտէ՛ք, եթէ քալել կ'ուզէք»:

Ձեռուները կ'ըսէին. — «Ինչո՞ւ ուրիշներուն համար միայն մենք աշխատինք. եթէ ձեզի ձեռք պէտք է, դուք ձեզի ձեռք չինեցէք»:

Բերանը մրմուռաց. — «Իրաւ, ես շատ խենդ եմ եղեր որ ստամոքսին համար սնունդ կը ծամեմ, որպէս զի հանգիստ հանգիստ մարսէ, այն որ բերանի պէտք ունի, թող բերան գտնէ»:

Աչուրներն ալ չուղեցին ամբողջ մարմինին վրայ հսկել: Միւս անդամներն ալ այսպէս խօսեցան եւ ա՛լ իրենց պաշտօնը չկատարեցին:

Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը:

Ամբողջ մարմինը հետզհետէ սկսաւ տկարանալ մաշիլ:

Անդամները, տեսնելով որ իրենց կորուստը մօտ է, յանցանքնին ճանչցան եւ առաջուան պէս իրարու ծառայել սկսան:

Ման. — Բացառեցէք մարմինի անդամներուն պաշտօնը:

23. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Ի՞նչ բառեր կրնաս կազմել սա արմատներով (Ուղեցոյց, էջ 59-60):

Արար, կից, առ, բեր, բուլի, գործ, հար, գոչ, ձայն, չէն, ընթացք, աղաց, սէր, կեաց, բնակ, գլուխ, պահ, պետ, կեր:

(*) Օրինակ. — Գէնարար, ժամարար, խոհարար, կայն:

21. «ՀԱՅՐ ՄԵՐ»

«Հայր մերն, ըսած չե՞մ որ ամէն ատեն
Ծայրէ ծայր ու շուտ կ'ըսեն, կ'աւարտեն .
ինչո՞ւ կ'ընդհատես զայն, փո'քր անըզգամ,
Ըսկսէ՛ տեսնենք, մի'տ դիր այս անգամ . . . »

— Հա՛յր մեր, որ յերկինս ես, որպէս յերկրի,
Սուրբ եղիցի միշտ անուն քո բարի,
Արքայութիւն քո եկեացէ . քո կամք
Եղիցին յերկինս եւ յերկրի ուր կանք :
Տո՛ւր մեզ այսօր . . . »

— Տո՛ւր մեզ այսօր ըզհաց . . .

— Ըզհաց . . . »

— Բայց ինչո՞ւ մըռլտաւ կամաց :
Ճիշտ մէջտեղն ինչո՞ւ կանգ կ'առնես նորէն,
Բան չե՞մ հասկընար ես այդ բառերէն :

— Մա՛յր, մի' բարկանար : Հացն որ ամէն օր
Աստուած կուտայ մեզ՝ է ցամաք ու չոր .

. . . Երբ «Հայր մեր» կ'ըսեմ՝ կը խնդրեմ արագ
Որ մեզ՝ հացին հետ՝ տայ քիչ մ'ալ . . . կարագ » :

24. ՀՐԱՀԱՆԴ

Դեհք եւ գրեցեք (Ուղեցոյց, էջ 60) :

1. Պոչ կամ ծայր ցուցնող բառեր :

2. Բարձրութիւն » »

3. Ուրախութիւն » »

4. Մարդկային բարոյական յատկութիւններ ցուցնող բառեր

5. » » քերութիւններ » »

6. Մրցակցութիւն ցուցնող բառեր (ինչպէս պայքար, կագ, քնքշամարտ, Լայլն) :

22. ԼՈՅՍԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդուն պէտք եղած բանը միայն ազատ ու մաշ-
քուր օդ չէ : Ան՝ ինչպէս որ տունկն ալ՝ պէտք ունի՝
նաեւ արեւուն լոյսին, որ կեանք կուտայ : Թէ՛ մարդը,
թէ՛ բոյսը՝ արեւէն զրկուելով՝ մի եւ նոյն հիւանդու-
թեամբ կը տառապին, կը գունատին, կը ծիւրին : Բոյսը
անպտուղ կ'ըլլայ, իր երփներանգ գոյնը, ձեւը կը
կորսնցնէ, կը ծիւրի կը ծնդի : Դրէ՛ք զայն մութ տեղ
մը, որուն մէջ լուսաւոր ճառագայթ մը միայն թա-
փանցէ, եւ ահա նոյն բոյսը, տեսակ մը բնազդումով,
դէպ ի այն նեղ բացուածքը կ'ուղղուի, ճիշտ այնպէս,
ինչպէս որ բանտարկեալ մը իր բանտին վանդակներէն
կը կախուի, գաղտուկ դիտելու համար Արարչութեան
սոյն առաջին սքանչելիքը, լոյսը, առանց որու բնաւ
ո՛չ մէկ կենսաւոր պիտի կրնար ապրիլ :

25. ՀՐԱՀԱՆԴ

Հետեւեալ մասնիկներով վերջացող երկերկու բառ գտեք (Ու-
ղեցոյց, էջ 60—61) :

Եղի, ին, ալի, ծու, նակ, անի, ոտի, ու, ուկ,
որակ, ունի, ուլի, ունակ, ուց, ուք, չէք կամ չեայ, ածք,
ացք, անք, ան, ուստ :

Ծան. — Աւասիկ նոյն մասնիկներով վերջացող բառերն մէյմէկ օրինակ. —
Աղսեղի, խորին, Եփեսակի, Ելմառ, Կոչնակ, հովանի, մեռելոտի, ամառկ-
ու, գեղջուկ, քիւրակ, ծերունի, ազգութի, Եմոհունակ, սելուց, Եստուք,
կաղանդէք, նաւորեայ, խնդրուածք, լաղացք, մաղրանք, իւրան,
ապրուստ :

23. ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Երբ դպրոց երթալու ժամը կը հնչէ, Սօֆի իր սեն-
ճակը կ'ելլէ։ Հոն, առանց դժուարութեան կը գտնէ
կանոնաւորապէս շարուած ու իրիկուրնէ պատրաս-
տուած իր գիրքերը։ Սենեակը մաքուր ու կոկիկ է, այն
աստիճան որ տեսնելն անգամ հաճոյք կ'ազդէ։ — ամէն
բան իր տեղն է, և խնամոտ ձեռք մը զանոնք միշտ
կարգի կանոնի մէջ կը պահէ։ Սօֆի հանգարտիկ կ'իջ-
նէ վար, մօրը ձեռքը կը պագնէ և կ'երթայ։ Ժամա-
նակին կը հասնի դպրոց եւ երբեք բան մը մոռցած չէ։

Երբ Հրանտ դպրոց երթալու կը պատրաստուի, ա-
մէն բան տակնուվրայ կ'ըլլայ։ «Մայրիկ, Աշխարհա-
գրութիւնս տեսա՞ր։» Աշխարհագրութիւնը գետինն է,
անկիւն մը ձգուած։ «Հապա Գերականութիւնս։ Հա՛,
կարծեմ սենեակս է։» Եւ Հրանտ վերի յարկը կ'ելլէ։
«Ո՛ւշ, ո՛ւշ, Գերականութիւնս վարը՝ ճաշարանն ըլլալու
է։» Հրանտ նորէն վար կ'իջնէ։ «Վա՛յ չարածճի, գըլ-
խա՛րկս հապա, գլխա՛րկս ուր դրեր էք։ Հա՛ կարծեմ
պարտէզն եմ մոռցեր իրիկունը։» Գլխարկը գիշերուան
ցօղէն թրջեր է։ Հրանտ կ'երթայ կ'առնէ։ Վազելով
հեւալով դպրոց կ'երթայ, առանց մօրը ձեռքը համ-
բուրելու, վասն զի ուշ մնացեր է։ Ուշ մնալուն համար
կը պատժուի, եւ գիրի դասը սկսած ատեն, կը տեսնէ
որ գրիչին կոթը տունը մոռցեր է։

Ամէն բանի համար տեղ մը որոշեցէք եւ ամէն բան
իր տեղը դրէք։

26. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Հարցումներուն պատասխանելով ըսէ՛ք (Ուղեցոյց, էջ 61)։
Ի՞նչ համեմներ և ի՞նչ ոգելից ըմպելիներ կը ձանձնաք։

24. ԽՆՁՈՐՆ ՈՒ ՏԱՆՁԸ

Խնձորն ու տանձը կուտաւոր պտուղներ են. անոնց
ձեւը գրէթէ կլոր է. երբ խակ են, կանաչ գոյն ունին,
կեղեւ ու միս ունին. աշունը կը հասունանան։ Շատ համեղ
են եւ տանտիկինը զանոնք չորցնելով կը պահէ՝ ձմեռը
ուտելու կամ կերակուր ու անուշեղեն շինելու համար։

Խնձորը բոլորչի է, շատ անգամ կարմրագոյն. իր
կուտը թուխ է, համը՝ աւելի թթու։

Տանձը աւելի երկայն է, յաճախ դեղին ու կանաչ
գոյն ունի, կուտը սեւ է, աւելի անուշ համ ունի։

25. ՕԴԸ ԱՇԽԱՐՀ ԿԸ ՊԱՏԵ

Օդ տեսա՞ծ ես դու։ Միշտ մօտդ է ան, եւ դու
չես տեսներ։ Բայց կարելի է ըսել թէ ի՞նչպէս ձայն
կը հանէ։ Տեսնե՛նք. ահա քամին կը ջնչէ խողովակնե-
րու մէջ, եւ սուլելով ներս կը մտնէ տունին բացուած ք-
ներէն։ Պատուհաններն ու դռները կը դղրդէ եւ սաս-
տիկ փոշի կ'ընէ ճամբուն վրայ։ Բայց քամի՞ն ինչ է։
Օդն է որ կը շարժի, տեղէ մը ուրիշ տեղ կը փախչի,
Օդն է որ կը շարժի, տեղէ մը ուրիշ տեղ կը փախչի,
փախած ատեն առարկայի մը կը զարնուի, եւ կը լսուի
աղաղակ ու սուլմունք։ Երբ փող հնչեցնես կամ մարակ
շառաջեցընես, ձայն կը լսուի. այնպէս չէ՞։ Այդ ձայնն
է օդը։ Փորձի համար թուղթէ պարկ մը չինէ և փոքրիկ

27. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Հարցումներուն պատասխանելով (Ուղեցոյց, էջ 61)։
Ի՞նչ ըսել է մոլորակ. — Որո՞նք են արեւին շուրջը
դարձող երկնային մարմինները (մոլորակ)։

Ֆակ մը թողելով՝ փչէ՝, ուռեցողը զայն. յետոյ ափովդ խփէ՝ այդ փչած պարկդ. սաստիկ ճայթիւն կը հանէ եւ կը պատռի: Այդ ճայթիւնը օ՞ղն է որ պարկին ծակէն դուրս կը ժայթքէ: Վաղած ատենդ կը զգաս թէ ի՞նչպէս օդը երեսիդ կը զարնուի:

Կը նշանակէ թէ միշտ քեզի հետ է ան, եւ դուն ա՜նով շունչ կ'առնես: Առանց օդի, ըսպէ մը անգամ ապրիլ կարելի չէ: Երբ ջուրին տակը կը լողաս, ջուրը չորս կողմէ կը պատէ: Օդն ալ այսպէս կը շրջապատէ զքեզ ցամաքին վրայ, և դուն զայն չես տեսներ, սա պատճառով որ շատ նուրբ ու թափանցիկ է ան: Օդը մինչեւ անգամ քու ներսդ կը մտնէ:

26. ԹԱԳԱՒՈՐՆ ՈՒ ՊԱՆԴՈԿԱՊԵՏԸ

Թագաւոր մը, որ կառքով ճամբորդութիւն կ'ընէր, գիւղի մը մէջ կանգ առաւ՝ ձիերը փոխելու համար: Մինչդեռ կայարանին մարդիկը ձիերը փոխելու ետեւէ էին, նորին Վեհափառութիւնը պանդոկ մտաւ եւ՝ շուտ մը երկու հաւկիթ բերել տալով՝ կերաւ: Մեկնելու վրայ էին, երբ մանկուսիկ մը, խռովայոյզ երեւոյթով, եւ կաւ դռնակին առջեւ. « Տէ՛ր իմ, սա անպիտան պանդոկապետը քսան ոսկի կ'ուղէ երկու հաւկիթին համար զորս պատիւ ունեցաւ Ձեր Վեհափառութեան հրամայը»:

28. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 61—62):
Որո՞նք են մշակութեան գործիքները — Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կ'ընենք նոյն գործիքներով:

նելու: — Հո՛ս կանչէ այդ չարաճճին, ըսաւ Թագաւորը:» Պանդոկապետը կուգայ, գլխարկը ձեռքը եւ խոնարհ դիրքով: «Պարոն պանդոկապետ, կ'ըսէ թագաւորը, կ'երեւի թէ հաւկիթը հազուագիւտ բան մ'է ձեր գիւղին մէջ, քանի որ այդչափ սուղ կը ծախէք: — Ո՛չ, Վեհափառ Տէ՛ր, կ'ըսէ պանդոկապետը զուարթ գէւքով մը, ընդհակառակն հաւկիթը առատ է, բայց թագաւորներն հազուագիւտ են. ուստի, երբ բարեպատեհ դէպքն հոս բերէ Ձեզ նման թագաւոր մը, հարկ է որ առիթէն օգուտ քաղենք»: Թագաւորը ժպտելով՝ հրամայեց որ քսան ոսկի տրուի:

26. ՍՈՂՈՄՈՆ ԻՄԱՍՏՈՒՆ

Տասներկու տարեկան էր ան երբ գահն ելաւ: Գաւառն դնաց, ուր Վկայութեան Խորանը կը գտնուէր, Աստուծոյ ողջակէզ բրաւ, եւ փառաւոր իշխանութիւն մը վարեց: Աստուծոյ իմաստութիւն խնդրեց, ստացաւ եւ ասոր նշանը ցուցուց զարմանալի դատաստան մը ընելով երկու մայրերու միջեւ: Երկուքն ալ մի եւ նոյն սենեակը կը բնակէին, երկուքն ալ մէկ մէկ ծծկեր եւ թախաներ ունէին. մէկուն որդին կը մեռնի գիշերանց եւ միւսինը առնելով՝ դիակը անոր տեղ կը դնէ: Երբ մայրը կ'արթննայ, կը դիտէ որ մեռած մանկիկը իրենը չէ եւ փոփոխութիւն եղած է: Կը բողբոքէ թագաւորը:

29. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 62):
Ի՞նչ ըսել է Համաստեղութիւն և որո՞նք են կենդանակամարի տասներկու համաստեղութիւնները:

ւորին, մինչդեռ, միւսը կը պնդէ թէ կենդանի մանկիկը
ի՛րն է : Սողոմոն հրաման կ'ընէ որ մանկիկը երկու կտոր
ընեն, եւ երկու մայրերու միջեւ բաժնեն : Այն ատեն
ճշմարիտ մայրը կը գոչէ . — « Տէ՛ր արքայ, տուէ՛ք
մանկիկն ամբողջ այս չար կնիկին : Աւելի լաւ կը համա-
րիմ թողել զայն, քան թէ անոր մահը տեսնել : »

Վարժ. — Բացատրել. — Ո՞վ է Սողոմոն, ի՞նչ է Գարուոն, Վկայութեան
Խորան, ողջակէզ . — Պատմեցէր Սողոմոնի Դատաստանը :

28. ՄԱՅՐԻԿ ՄԱՅՐԻԿ . . .

Յոյսերըս մարեց կեանքի մրրիկը,
Օտա՛ր են մարդիկ, բոլո՛րը օտար :
Սիրելի՛ մայրիկ, ո՛ւր է քու գիրկը,
Ա՛խ, ես յոգնած եմ, մա՛յր, եկո՛ւր իս տա՛ր . . . :

Մըտերիմ չունիմ, մինա՛կ եմ դարձեալ,
Իս կեանքէն խըրեց հըզօր ալիքը,
Այս յոգնած գլխուս կ'ուզեմ հանգիստ տալ,
Ա՛խ, մայրի՛կ, մայրի՛կ, ո՛ւր է քու գիրկը . . . :

Ո՛հ, լուռ է չուրջս, հեռո՛ւ է ինձմէն՝
Մայրիկըս՝ հեռո՛ւ . . . խուլ է տընակը . . .
Մէկըն ալ չիկայ որ յոյս տայ նորէն,
Ա՛խ, անդի՛ն մայրիկ, ո՛ւր է քու գիրկը . . . :

Աղբիւր, 1899

Մ. ՄԻՍԱԲԵԱՆՅ

30. ՀՐԱՀԱՆԳ

(Ուղեցայց, էջ 62—63) :

Գրեցե՛ք այլ եւ այլ ուսումներու, գիտութիւններու անունը :

29. ԱԴԱՄԱՆԴ

Ադամանդը մարութ՝ բիւրեղացած ածուխ է . առէն
մարմիններէ աւելի կարծր է, իր փոշիով միայն կը
մաշուի : Կոշտ ագամանդը կը տաշեն փոշիովը եւ անոր
այլ եւ այլ երեսներ կուտան : Ադամանդը սովորաբար
գոյն չունի, բայց սեւ, դեղին, կանաչ ու վարդագոյն
քարեր ալ կը գտնուին ու շատ յարգի են : Ադամանդը
մեծ արժէք կ'ունենայ երբոր մէջը բիծ չունի, մարութ
է եւ պայծառ ցոլքերով :

Ադամանդը Հնդկաստանի քանի մը գետերուն մէջ
կը գտնուի : Նոյնպէս Ուրալ լեռներն ու Պրէզիլ : Միշտ
հողով ծածկուած է եւ գայլախաղէ տարբերութիւն
չունի : Գետին շուրը կը դարձընեն, աւաղը կը հանեն եւ
փայտէ ակօսաւոր տախտակներու կամ մազոտ կաշինե-
լու մէջ կը լուան : Ադամանդները ակօսներուն կամ
մազերուն մէջ կը մնան եւ ապա մարդիկ առնելով՝ ա-
նոնց հողը կը հանեն : Ադամանդը կերատով կը ծախեն
երբ ադամանդ մը 7 էն մինչեւ 8 կերատ ծանր է, զինք
սահման չունի :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ . — Ի՞նչ է ադամանդը : — Ի՞նչով կը կտրեն
ապակին : — Ի՞նչ բաներու կը գործածեն ադամանդը : — Ու-
րի՞օ քանկագին բարեւ ալ գիտե՛ք : — Ի՞նչ է բիւրեղը, եւ
ի՞նչ բաներ բիւրեղէ կը շինուին : — Նկեղեցիին ջահերը ին-

31. ՀՐԱՀԱՆԳ

Էսե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 63) :

1. Կենդանային մարմիններու անուններ : 2. Բուսային
մարմիններու : 3. Հանքային մարմիններու :

Այս երեք դասակարգերուն տարբերութիւնը ի՞նչ է :
Գ. Վարժ. Գաբէ-ն

չո՞վ շինուած են : — Ո՛ր կը գտնուի ադամանդը : — Իսկ մարգարի՞քը : — Աւխարհագրական քարտէսին վրայ ցոյց տուե՛ք Հնդկաստանը, Ուրալ լեռը, Պրագիլը : — Ո՞վ կը ծախէ ադամանդը :

30. ՁԵՌՔ ՈՒ ՈՏՔ

Մարդը ունի երկու ձեռք եւ երկու ոտք . ասոնք մարմինին մասերն են , երկուքն ալ բունին կցուած , եւ իբր գործիք կը ծառայեն մարդուն : Այս երկու գործիքը հինգական մատերու բաժնուած են որոնց ծայրն եւ զունգ կը բուննի : Երբ մանուկը դեռ ոտք ելած չէ , ձեռքերն ալ կը գործածէ քալելու :

Ձեռքը ունի բութամատ մը որ միւս մատերուն դէմ կը գտնուի եւ անոնց հետ միանալով՝ բան մը բռնելու կը ծառայէ : Ձեռքի մատերը երկայն են ու ճապուկ , անով մարդ շատ փափուկ շարժումներ կ'ընէ եւ ամէնէն նուրբ գործերը կրնայ կատարել :

Ոտքի մատերը մէկ կարգի վրայ շարուած են և անոնցմով բան մը բռնել կարելի չէ . միայն անկարեւոր շարժումներ կրնան ընել և չեն կրնար ո՛ր և է գործ կատարել , ինչպէս են գիր գրել , կար կարել , եւն . եւն . :

ՀԱՐՅ. — Ի՞նչ կը կոչուին ձեռքին հինգ մասերը :

32. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցե՛ք (Ուղեցոյց , էջ 63—64) :

1. Ի՞նչ է առակ մը : 2. Մեր ազգին մէջ որո՞նք են ծանօթ առակախօսները (հին թէ նոր) : 3. Գրեցե՛ք նաեւ ուրիշ ազգերու առակախօսներուն անունը :

31. ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Կը ճանչնամ պղտիկ աղուոր տղայ մը՝ խնձոր երեսներով ու կրակոտ՝ անուշ աշուրներով :

Անցեալ օր զինքը տեսայ երբ իր քրոջը կը բարկանար , ինչու որ ան չէր ուզեր՝ իր դասը չսորված՝ խաղալ իրեն հետ : Բարկութիւնը ա՛յնքան տգեղցուցած էր զինքը՝ որ հաղիւ կրցայ ճանչնալ :

Իր աշուրները , որ միշտ այնքան անուշ էին , կրակներ կը ցատքեցնէին : Իր վարդագոյն երեսները դեղնած էին : Ճակատը փոթ փոթ եղած ու յօնքերը կծկուած , ջրթուրները դողդոջուն , կատաղի դաղանի մը կեր չրթուրները դողդոջուն , կատաղի դաղանի մը կեր անգամ մը կարող ըլլար նայիլ հայելիին մէջ , ի՛նք ալ իր դէմքէն պիտի սոսկար :

Գիտէ՞ք , բարկութիւնը ո՛րքան կը տգեղցնէ : Անիկայ սիրտը քէնով , չարութիւնով ու անգթութիւնով կը լեցնէ , սոսկալի զգացումներ կը նկարուին իր դէմքին վրայ : Փախէ՛ք բարկութենէն , սիրելի տղաք : Ան կը տգեղցնէ ձեր պղտիկ սիրտերը , ինչպէս ձեր դէմքերը : Ան ախրութեամբ կը լեցնէ ձեր ծնողքները , և սոսկում կ'ազդէ ամէն ձեզ մօտեցողներուն :

Ամէնուն հետ քաղցրութեամբ վարուեցէ՛ք : Թէ որ քաղցր ու բարի ըլլաք , պիտի սիրուիք ամէնէն ու երջանիկ պիտի ըլլաք :

33. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցե՛ք (Ուղեցոյց , էջ 64) :

Որո՞նք են գլխաւոր արհեստները , արուեստները և գեղարուեստները :

32. ՇՓԱՑԱԾ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐ

Հարուստ մարդ մը, իր մահուան ժամանակ, կը թո-
ղու իր ընտանիքին՝ մեծագումար ստացուածք։ Երէց
որդին, որ իր հօրը գործակից եղած էր, փորձառաբար
գիտէ ստակին արժէքը, և իր ժառանգութիւնը ի-
մաստութեամբ գործածելով՝ կ'աւելցնէ։ Փոքրիկ եղ-
բայրներուն ինկած մասը տոկոսի կը դրուի, և իրենց
կը սիրուին ու կը փայփայուին։ օրը տասն անգամ կը
կրկնուի։ « Դուն հարուստ ես, դուն բնաւ պիտի չաշ-
խատիս, ինչ որ ուզես կրնաս ունենալ, դուն բերանդ
ոսկի դգալով ծնած ես։ Պատանի ժառանգորդը շու-
տով կը հասկընայ այս տեսակ խօսքերու նշանակու-
թիւնը։ Կ'ուզէ և կ'ունենայ գեղեցիկ ու ոսկեճամուկ
հանգերձներ, խաղալիկ, ևայլն։ Շաքարեղէններ կու-
կորդն ի վար կը լեցուին, եւ դուրգուրանքով կը սպան-
նուի։ Կ'անցնի մէկ դպրոցէն միւսը, միշտ շողորո-
թութեամբ ու փայփայուելով, որով կ'ըլլայ դուռը ու
ամբարտաւան։ Կ'արհամարհէ իր ուսուցիչները, ամէն
բանի մէջ իր կամբը կը կատարէ, երբեմն բռնութեամբ,
երբեմն առատաձեռնութեամբ։ Ստակը ինք. վաստկած
չըլլալով՝ անոր իսկական արժէքը չի գիտեր։ Բոլոր
գիտցածը իր բերնին ոսկի դգալն է։

Այն երիտասարդներ որոնց գրպանը ուրիշին չա-
հած դրամով լեցուած է, գրէթէ ստոյգ է որ բոլոր
ունեցածնին կը կորսնցընեն եւ փոխարէն կը ստանան
յոռի ունակութիւններ, որոնք իրենց առողջութիւնն
ու պատիւը միանգամայն կը սպառեն։

34. ՀՐԱՀԱՆԳ.

Պատասխանելով ըսեմ (Ուղեցոյց, էջ 65)։

Բանի մասէ կը բաղկանայ մարտողութեան գործարանը ր
այսինքն անունդ մը ո՞ր գործարաններէ անցնելու է։

33. ՓՈՔՐԻԿ ՄՈՒՐԱՑԻԿԸ

Կիրակի օր մը, շատ պզտիկ աղջիկներ կը խա-
ղային հրապարակին վրայ, ծառերուն շուքին տակ։
Ոմանք չուան կը ցատէին, ոմանք ժուռ կուգային,
ուրիշներ շրջանակ կը դարձընէին։

Յանկարծ, հին լաթերով տխրադէմ աղջիկ մը խա-
ղացողներուն մօտեցաւ։ Շատերը նայեցան, արհամար-
հոտ շարժումներ ըրին ու ըսին. « Մուրացկան է։ »

— Աւա՛ղ, ճշմարիտ է, ըսաւ հէգ աղջիկը, մուրա-
լու ստիպուած եմ. մենք աղքատ ենք, և մայրս հիւանդ
է. բայց մի՛ մեղադրէք զիս, օրիորդներ. եթէ ստակ
կ'ուզեմ, հաց գնելու համար է։ Հա՛ց գնելու։ Որկրա-
մով չեմ։ Ա՛խ, մի՛ մերժէք, անօթի եմ։ »

Եւ այս խօսքերը արտասանելով՝ խեղճ աղջիկը կուլար։
Պզտիկ աղջիկները յուզուեցան ու շրջապատեցին զայն։

Հարուստները արծաթ դրամներ տուին, ուրիշներ
ալ տասնոցներ։ Շատերն ալ, որ ստակ չունէին, անոր
մխիթարական խօսքեր ըրին։ — Ասիկա ալ ողորմի՛լ է,
սրտին ողորմութիւնն է։

Մատաղ մուրացիկը հեռացաւ ուրախ զուարթ։
Ամբողջ շաբաթը հաց գնելու ստակ ունէր. մխիթար-
ուած էր։

Ողորմութիւն տուող աղջիկները երբեք այնքան հա-
ճոյքով խաղացած չէին, որքան այս բարի գործէն ետքը։
Երբ մարդ բարեք գործէ, սիրտը զուարթ կ'ըլլայ։

35. ՀՐԱՀԱՆԳ.

Հարցումներուն պատասխանեցի՛ք (Ուղեցոյց, էջ 65)։

1. Ի՞նչ ըսել է բանաստեղծութիւն։ 2. Ի՞նչ ըսել է ար-
ձակ։ 3. Որտե՞տե՞ր։ 4. Որո՞նք են քեզի ծանօթ հայ բա-
նաստեղծները։

34. ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մարմինները ունին զորութիւն մը որով ուրիշ թեթեւ մարմինները իրենց կը քաշեն, լոյս կ'արձակեն ու կենդանիներուն մէջ ջղային ցնցում կը պատճառեն : Այդ զորութիւնը կը կոչուի ելեկտրականութիւն :

Բրիստոսէ 700 տարի առաջ կ'ապրէր Թադէս փիլիսոփան : Ան դտաւ մարմինին այդ զորութիւնը՝ սաթի միջոցաւ (տարոյն) :

Շփումը ելեկտրականութիւն առաջ կը բերէ : Ինչպէս՝ մութ սենեակի մը մէջ՝ երբ կատուին կունակը չփենք, խկոյն կը նշմարուին փոքրիկ կայծեր . ա'ս է ելեկտրականութիւնը ,

Կնքամոմով չուխայի վրայ չփելէ ետքը , երբ չիւղի մը մօտեցնենք , կնքամոմը զայն իրեն կը բաշէ :

Նոյնպէս մագնիսն ու սաթը չփուելով՝ փոքրիկ շիւղեր , ասեղներ , եայլն իրենց կրնան քաշել , վասն զի ելեկտրական զորութիւն կը պարունակեն :

35. ԼԵԻՈՆԻՍ

Աչքն է սեւուկ , դէմքը սիրուն
Դեռափրթիթ իմ Լեւոնիս ,
Փափկիկ ու վարդ իր այտերուն
Ձեռ գիմանար թէ սիրտ ունիս :

36. ՀՐԱ.ՀԱ.ՆԳ

Պատասխանեցի՜ գրտոր ու բերանացի (Ուղեցոյց , էջ 66) :
1. Քերականութեան մէջ թիւը քանի՜ է : 2. Հոլովը . 3. Մասն բանին : 4. Դոյականը քանի՜ տեսակ է : 5. Ածականը : 6. Բայը : 7. Շաղկապը : 8. Դերբայը : 9. Մակբայը : 10. Միջարկութիւնը :

(Տե՛ս Նոր Քերականութիւն Դասթեան) :

Շուշան մարմինն ամբողջ ճապուկ
Բոյնն է անուշ համբոյրներու .
Ծիծաղներուն ձայնը փափուկ
Կը ցրուեն ցաւն հոգւոյդ հեռու :

Ճերմակ թեւերն երբ կը բացուին ,
Կարծես հրեշտակ մ'է մարմնացեալ ,
Մազերն ոսկի թոյլ թոյլ հովին՝
Որ կ'ուզէ վեր թռչիլ դարձեալ :

Թարմ ու ժպտուն ինչպէս մայիս ,
Հոտն անուշիկ , գոյնը կաթի ,
Երբ աչքերուն մէջ կը նայիս
Հոգին հոգւոյդ մէջ կը կաթի :

Արցունքներու մարգրիտ հատեր
Երբ թարթիչներն իր կ'ողողեն
Դուն կը կարծես վարդի թերթեր
Թրջած այգուն ոսկի ցօղէն :

Ան ի՞նչ չընորհ , ան ի՞նչ հրապոյր ,
Կը լեցուն աչքդ արցունքներով ,
Երբ իր բոյնին մէջ բաղցրաբոյր
Կը դիտես քունն իր անխըռով :

37. ՀՐԱ.ՀԱ.ՆԳ

Պատասխանելով ըսեք (Ուղեցոյց , էջ 66) :
Ի՞նչ ոսկորներ կը պարունակէ մարդկային կմախքը :

Ա՛լ մի՛ նայիր դուն վարդերուն ,
 Սմբողջ հրեշտակ , ամբողջ հոգի ,
 Ամենապահն վարդը ցօղուն ,
 Հոն , օրրոցին մէջ կը պառկի :

(Բիւրակն , 1899)

Գ. Ո.

36. ԽՈՇԱՆՈՅ ՈՒ ՄԱՌԱՆ

Խոհանոցն ու մառանը , երկուքն ալ , տան մասեր են . հաստ պատեր , դուռ ու պատուհան ունին : Երկուքն ալ տան ետեւի կամ տակի կողմը կը շինուին սենեակներէն հեռու :

Խոհանոցը աւելի լուսաւոր կ'ըլլայ . հոն կը գտնուի ծխան ուր կրակ կը վառեն կերակուր եփելու համար : Հոն կը պահուին ամաններ ու զանազան առարկաներ . հոն կրնայ գտնուիլ նաեւ լուսացարան , ինչպէս և փայտանոց եւ ածխանոց :

Մառանը մութ կ'ըլլայ , հոն կրակ չի վառուիր եւ անոր օդը յաճախ փոխելու պէտք չիկայ . հոն կը պահուին սնունդներ՝ միս , գինի ու ընդեղէններ , զատ զատ կարասներու մէջ : Մառանին մօտ կ'ըլլայ նաեւ շտեմարան մը :

ՀԱՐՑՈՒՄԵՐ . — Որո՞նք են խոհանոցի առարկաները : — Ի՞նչ կրնայ գտնուիլ մառանի մը մէջ :

38. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պատասխանելով ըսէ՛ք (Ուղեցոյց , էջ 66.67) :

1. Ի՞նչ գիտէ՞ք Շերամին վրայ . — 2. Ըսէ՛ք ի՞նչ կերպարանափոխութիւններ կը կրէ , ի՞նչով կը սնանի , ի՞նչ օգուտ ունի , և այլն :

37. ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿՐԹԱՆՔ ՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Մարդկային մեքենային ամէն մէկ շարժումը զօրութիւն կը պահանջէ : Արդ՝ այդ զօրութիւնը նոյն մեքենային և ո՛չ մէկ տեղը բոլորովին պատրաստ կը գտնուի . պէտք է մե՛նք արտադրենք զայն , այսինքն մեքենային մէջ բան մը գործածենք : Շոգեշարժ մեքենային մէջ ածուխ կը վառենք , որուն այրումը մեքենական զօրութեան կը փոխուի : Լաւ կազմակերպուած մեքենայի մը մէջ ստացուած զօրութիւնը՝ գործածուած այրելի նիւթին ծանրութեան հետ համեմատական է : Մարդկային մեքենային մէջ ալ զօրութեան արտադրութիւնը այրելուն հետեւանքն է , բայց սա՝ տարբերութեամբ որ հոս՝ այրելի նիւթը մարդկային մեքենային մարմնոր հոս՝ այրելի նիւթը մարդկային մեքենային ամէն մէկ նին կը խառնուի , այնպէս որ , մեր մարմինին ամէն մէկ մասին մէջ , գործիքն է որ իր գործելուն չափով կը մաշի . բայց այս գործիքը , արհեստանոցներու գործիքներուն պէս , միայն երեսէն չի մաշիր . անոր ամբողջ գոյութիւնը , զանգուածը կը քայքայի՝ կ'այրի :

Մարդկային մարմինն մէջը , աշխատութենէ առաջ եկած այս մաշումը ուրիշ բան չէ , բայց եթէ նոյն իսկ իր գոյութեան ժամանակ մաշումը : Արդէն գիտենք իր գոյութեան ժամանակ մաշուիլ է . իսկ աշխատելը , մարմնութէ ապրելը մաշիլ , այրիլ է . իսկ աշխատելը , մարմնին գործարանները կրթելը՝ աւելի ուժգնութեամբ ապրիլ , աւելի շուտ մաշիլ , աւելի փութով այրիլ է :

39. ՀՐԱՀԱՆԳ

Բերնուց ու գիրով պատասխանեցէ՛ք (Ուղեցոյց , էջ 67—68) : Ի՞նչ առածներ գիտէ՞ք , գրեցէ՛ք և տուէ՛ք անոնց բացատրութիւնը :

38. ԻՆՉՈՒ ԿԸ ՍԻՐԵՍ ԳԵՂՍ

Մեր գեղը գեղեցիկ չէ. գրէթէ բոլոր տուները աշիւսէ, յարդէ ու հողէ շինուած են, հազիւ քանի մը տուներու ճակատը քարաշէն է: Փողոցները սալարկուած ու մաքուր չեն. պարզ ճամբաներ են ուր, անձրեւոտ օրեր, ցեխէն անցուդարձն անգամ կը դժուարանայ: Եւ սակայն կը սիրեմ մեր գեղը: Կը սիրեմ՝ վասն զի ես հոն ծնած եմ, վասն զի կեանքիս առաջին օրերը հոն անցուցած եմ, ծնողքիս քովիկը, բարի ընկերներու՝ ծանօթ, սրտակից, սիրելի էակներու հետ: Մեր գեղը միշտ քաղցր յիշատակներ կ'արթնցընէ միտքիս մէջ: Գուցէ օր մը ստիպուիմ անկէ հեռանալ, օտար երկիր երթալ՝ ապրուստ ճարելու համար, վասնզի մեր գեղին մէջ ապրուստ ճարելու միջոցներ կը պակսին: Հեռու տեղեր կան, ուր մարդ կրնայ գործ գտնել, ստակ չահիլ: Կ'ըսեն նաեւ թէ ճամբորդութիւնը շատ բան կը սորվեցընէ: Աղէկ է որ սորվինք թէ ուրիշ տեղեր ի՞նչ կ'ընեն եւ ի՞նչպէս կ'ընեն, որպէս զի անոնց օրինակին հետեւինք: Բայց երբ գեղէս հեռու ալ գտնուիմ, միշտ պիտի յիշեմ զայն: Անոր սէրն ու կարօտը միշտ պիտի տածեմ եւ հոն պիտի դառնամ նորէն, կեանքիս վերջին օրերն անցընելու համար: Կ'ուզեմ հոն մեռնիլ եւ թաղուիլ այն անշուք գերեզմանատան մէջ ուր կը հանգչին նախահայրերուս ոսկորները:

40. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարցումներուն պատասխանեցի՜ (Ուղեցոյց, էջ 68):
Որո՞նք են առողջապահութեան գլխաւոր պայմանները:

39. ԱՆՏԱՌ

Անտառը ընդարձակ տեղ մ'է ուր խիտ առ խիտ կ'աճին ու կը բազմանան վայրի ծառեր ու մացառներ: Հոն կը գտնուին նաեւ շատ տեսակ որսի չորքոտանիներ ու թռչուններ:

Անտառին բարձր ծառերը կը կտրենք սղոցներով՝ փայտէ գերաններ ու տախտակներ շինելու համար: Անտառի ծառերէն կը հանենք նաեւ վառելու փայտ ու կը շինենք ածուխ:

Ածխագործը կը մանրէ փայտերը, կը շարէ գետնի վրայ ու դէզ մը կը կազմէ: Այս դէզը կը ծածկէ հողով. գազաթէն ծակ մը կը բանայ եւ անկէ ներս կը նետէ վառած փայտեր ու կրակ՝ դէզը բռնկեցնելու համար: Երբ դէզին գազաթէն միտլը դադրի, կը մարի կրակը, երբ դէզին գազաթէն միտլը դադրի, կը հանէ՝ ածուխ եղած փայտերը կը զտէ ու ծախու կը հանէ:

Որսորդները կը զբաղին անտառին մէջ որսի կենդանիներ բռնելով, ինչպէս են եղջերու, այծեամ, նապաստակ, լորամարդ, կաքաւ: Որսորդը բռնած որսերը կը ծախէ, որովհետեւ այս կենդանիներուն միսը կ'ուտուի:

Ա.Ռ.Ա.Ն

Մարդուն փորը հորի նման է, որչափ ուտէ՝ չ'երեւար: Փորձուած սատանան անփորձ հրեշտակէն լաւ է:

41. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ըսե՛ք եւ գրեցե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 68—69):

Ի՞նչ առակներ գոց սորված էք, գրեցե՛ք խորագիրները եւ նոյն առակներէն բղխող բարոյական խրատը:

40. ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԱԾ ՊԱՐԿԵՇՏՈՒԹԻՒՆ

Հարուստ կալուածատէր մը ընկերներու հետ որսի ելած ըլլալով՝ իր վարձակալներէ մէկուն արտը կոխուտած ու աւրշտկած էր։ Ագարակապանը եկաւ այս ֆնասին համար գանգատեցաւ։ « Ո՞րչափի կը հասնի քեզի պատճառած ֆնասս, հարցուց կալուածատէրը։ — Առնուաղն քսան ոսկիի։ — Ա՛ռ ահա քսան ոսկի։ Անիւրաւութիւն մ'է որ ես ու մարդիկս, զուարճութեան համար, քեզ ֆնասի ենթարկենք։ Արդ՝ հունձքի եղանակը դեռ չէր անցած, որով կոխոտուած ցորենը նորէն բուսաւ, այնպէս որ արտհունձի ատեն բնաւ յայտնի չէր կոխոտուած ըլլալը։ Նոյն իսկ ուրիշ արտերէ աւելի ցորեն տուաւ։ Արդարութիւն չէ, մտածեց ագարակապանը, որ պահեմ ինծի տրուած դումարը, քանի որ հունձքերս կոխոտուելէ չֆնասուեցան։ » Եւ տարաւ քսան ոսկին ետ տալու։ Այսքան պարկեշտութեան համար, կալուածատէրը զգածուելով՝ ուղեց վարձատրել ագարակապանը։ « Աղնիւ և ուղղամիտ մարդ մ'ես, ըսաւ անոր. այդ քսան ոսկին քեզի՝ թող ըլլայ, ասկէ զատ քսան ոսկի ալ կուտամ արդարասիրութեանդ համար. աս քառասուն ոսկին իմ կողմէս տո՛ւր զաւակիդ որ քիչ օրէն պիտի ամուսնանայ, հարսնիքի նուէրս է ան, բայց ըսէ՛ զաւակիդ թէ հօրը պարկեշտութեամբ կը շահի զայն։ »

42. ՀՐԱՆԱՅԻՆ

Հարցումներուն պատասխանեցիք (Ուղեցոյց, էջ 69—70)

1. Ի՞նչ է ջերմաչափը և ինչէ՞ն կազմուած է։ 2. Ի՞նչ է օդապարիկը և ո՞վ է հնարիչը։

41. ԱՊԱԿԻ

Ապակիէն կը շինեն տեսակ տեսակ շիշեր, ջուրի գաւաթներ, ապակեփեղկեր ու հայելիներ։ Շիշերու եւ գաւաթներու ապակին դիւրաւ մաքրուելու խիստ յարմար նիւթ մ'է, իր մէջ դրուած հեղուկները կը պահպանէ՝ առանց փոխելու անոնց համը։

Ապակափեղկերուն մէջէն լոյսն ու տաքութիւնը կրնան թափանցել, անոնք են որ մեղ կը պահպանեն ցուրտէն, հովէն ու անձրեւէն։

Հայելին մէջ ցոլացած կը տեսնենք մեր պատկերը. մեր արդուզարդն ըրած ատեն՝ անոր մէջ կը նայինք, տեսնելու համար թէ պէտք եղածին պէս մաքուր է մեր վրան գլուխը։ Եթէ սենեակի մը մէջ՝ վառարանին կամ սեղանին վրայ՝ խոշոր հայելի մը դառնուի, սենեակը աւելի մեծ ու աւելի զուարթ կ'երեւայ։

Ժամացոյցներու ապակին թոյլ չիտար որ անոնց մէջ փոշի մտնէ ու կասեցնէ անոնց ընթացքը։ Ապակին թափանցիկ ըլլալով՝ կրնանք նաեւ տեսնել թէ ժամը քանի՛ն է։

Պատկերներու վրայ ալ ապակիի կտոր մը կը դնենք որպէս զի փոշիէ ու խոնաւութենէ չֆնասուին ու ճանճերը չկրնան արատաւորել զանոնք։

43. ՀՐԱՆԱՅԻՆ

Հարցումներուն պատասխանեցիք (Ուղեցոյց, էջ 70—71)։

1. Որո՞նք են ժխտական շինող նախադաս մասնիկները։ օրինակներ տուէ՛ք։ 2. Ի՞նչ ըսել է ածանցական մասնիկ. օրինակներ։ 3. Ի՞նչ ըսել է բարդ ու ածանցակա բառ։ 4. Քանի տեսակ և որո՞նք են յետադաս ածանցական մասնիկները։

42. ՈՐԲՈՒՀԻՆ

Պզտիկ աղջիկ, աղու՛ր աղջիկ,
Ինչո՞ւ երեսդ այսպէս կախեր,
Կը մամբռաս, տխուր լռիկ՝
Գետինն յառած քու աչուկներ

Որոնք փափաք ունին, կարծես,
Արցունք՝ արցունք միշտ թափելու,
Գու փոքրը սիրտդ ի՞նչ վիշտ՝ այդպէս
Կը կրծէ, ի՞նչ վիշտ մահացու :

Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, երեսն ի վար
Ի՞նչպէս մազերը ցիրուցան,
Զը սանտրուած, անցած իրար՝
Թափթըփեր են ուսերուն վրան :

Անզարդ, պզտիկ ու շատ բարակ
Խեղճ շրջազգեստ մ'է նա հագեր
Որ ո՛չ փայլուն ունի կոճակ
Ո՛չ գոյնզգոյն ժապաւէններ :

Վիզն ու թեւերն ամբողջ մերկ են,
Ո՛չ մանեակ կայ, ո՛չ ապրանջան,
Ո՛չ մազերուն վրայ ժապաւէն
Եւ ո՛չ մատնի մատերուն վրան :

Եւ ո՞վ գիտէ, ո՞վ է տըւեր
Ո՞րն իր բուխ—սիրտ դրացիներէն,
Այն նոր կօշիկն ու գուլպաներ
Որ իր ոտքերը կը ծածկեն :

Իր պղտըտիկ թաթիկներով
Բռներ է կարժ մ'ահա երկայն
Զոր կը փաթթէ՝ նստած իր քով՝
Խոշոր կընիկ մ'աչքով դաժան :

Գիտէ՛ք, այդ կինն ո՞վ է, գիտէ՛ք,
Հարցուցէ՛ք այդ փոքր աղջկան,
Եւ հառաչով մը որբը հէք
Պիտի ձեզի տայ պատասխան :

Տեսէ՛ք, յօնքերն է պըռքստեր,
Երեսն է կոշտ ինչպէս կաշի,
Սըրածայր քիթ, ցըրուած այտեր՝
Զարութիւնը դէմքէն կաթի :

Փաթթէ փաթթէ կարժն անհատում,
Կըծիկը միշտ կ'երթայ կուգայ,
Եւ աղջիկը՝ տըխուր տրտում՝
Նայի գետինն ու մամբռայ :

Վըրան ա՛լ ուժ չէ մընացեր,
Բարակ մատներն ալ դողդըղան՝
Ա՛լ յոգնեցան խեղճին թեւեր
Վըտիտ ծունկերն ալ կոտրեցան :

Ուրախ զըւարթ խաղի ձայներ
Երբեմն երբեմն կուգան դրսէն,
Փողոցներու մէջ վար ու վեր
Պզտիկ տղաք կը վազվռտեն :

Վանդակի մէջ բանտարկւած
Անբաղդ թռչնիկ՝ միմիայն ինք

Այդ խաղերէն է զրկուած
Խամբի իր տան մէջ միայնիկ :

Եւ այդ տըղոց ճիշերէն վերջ
Անցեալէն ալ կուգան ձայներ ,
Եւ կ'արթնան իր միտքին մէջ
Անուշ անուշ յիշատակներ :

Այն երջանիկ անցած օրերն
Յիշէ՛ երբ ցաւ դեռ չէր զգացած ,
Եւ իր մարկան քաղցըր պատկեր ,
Աչքին առջեւ կուգայ յանկարծ :

Եւ մտմտայ միշտ , մտմտայ
Տարաբախտիկ այն Որբունհին
Մութ քօղ մ'իշնէ դէմքին վըրայ
Սեւ աշուկները կը լեցունին :

Լա՛ւ կ'ուզէ , յորդ թափել արցունք ,
Այլ չէ կարող , զի այն ատեն
Կամիթ , կըռուփ , հայհոյութիւն
Եւ ապտաղներ սպառնան իրեն :

Այսպէս կ'անցնի իր կեանքն ահա
Դըժոխք մ'է տունն իրեն համար ,
Մօր մ'անունով մէկ սատանայ
Կը կեղեքէ զինքն անդադար :

Ա՛լ մի՛ երեսդ այդպէս կախեր ,
Աղուօ՛ր աղջիկ , պզտի՛կ աղջիկ ,
Կ'ուզե՞ս անցնին այս սեւ օրեր ,
Կ'ուզե՞ս ըլլալ դուն երջանիկ :

Աղօթք ըրէ ամէն ատեն
Քու Պահապան Հըրեշտակիդ
Որ քեզ առնէ այն աշխարհէն . . .
Տանի անուշ քու մայրիկիդ . . . :

12. Հ Ր Ս Հ Ա Ն Գ

Եզակիի փոխեցե՛ք հետեւեալ խօսքերը (Ուղեցոյց , հջ 77) :

Գործաւորները կը սրեն իրենց գործիքները : — Աքաղաղ-
ները կը խօսին : — Սպասուհիները կտարեցին պնակները : —
Խոհարարները կը համսմեն աղցանները : — Մոյլ աշակերտ-
ները կը սիրեն խաղը եւ կ'ատեն ուսումը : — Կը սիրենք
ու կը մշակենք ծաղիկները : — Սիրուն՝ փոքրի՛կ ծաղիկներ ,
ի՞նչ ալ անուշ կը բուրէք : — Այս շուները զձեզ կը սի-
րեն և դուք կը ծեծէք զանոնք : — Տղա՛քս , օ՞ն , խաղա-
ցէ՛ք , վազեցէ՛ք , բայց շատ աղմուկ մի՛ հանէք : — Մարդիկ
կը կտրեն , կը տաշեն , կ'աղան , կը թրեն , կ'եփեն , բայց
չեն ստեղծեր ու բնաւ չպիտի ստեղծեն . ամէնէն մեծ հան-
ճարները ճանճ մը անգամ չեն կրնար ստեղծել : — Մի՛ վըս-
տահիր անոնց որոնք չեն վստահիր մարդու :

Ա Ռ Ո Ւ Ա Կ Ը

(Մ Ա Ն Կ Ա Կ Ա Ն Ո Տ Ա Ն Ա Ռ Ր)

Գըլգըլ գըլգըլ սահելով՝
Առուակը հեզեկ ,
Դալարաւե՛ս ափն ի վար
Մըդէ իր ալիք :

Մաղկին , խոտին՝ համբոյրներ
Կուսայ ռսապով ,
Անու՛զ գեղգեղ կը լքուի
Իր ափերուն հով :

Գըլգըլ գըլգըլ կը սուրայ
Ջուրը պաղպաջուն ,
Եզերհե՛րուն խոտին վրայ
Տղաք կը զբոսնուն :

Խիս ոստերն եմ ծառերուն
Անոնց հովանի,
Եւ ձայնակից երգերուն՝
Ձովառունց քամի :

Ձունին անոնք ո՛չ նախանձ,
Ո՛չ հոգք կեանքին,
Վայրկեանները ոսկեզոծ
Ձրւարք կը սահին :

Ջինջ վրսակին ակիքներ
Անոնց կեանքին հետ,
Արագ արագ կը փախչին
Ու չեն դառնար ետ :

Ջրւարք ու խօ՛լ բրբիջներ
Տըղոց եմ բաժին,
Եւ մըմունջներ հեղասահ՝
Երգն եմ առուակին :

Մին կը վազէ դեպ ի ծով
Անե՛զր, անսահման,
Օր մ'ալ թի գայ որ դադրին
Երգերը մանկան :

(Թխւրակն, 1898 շրջան, էջ 147)

19. Գ.

17. ԳԻՐՔԵՐԸ

Այսօր ամէն դպրոցական գիրքեր ունի եւ կրնայ քիչ մը ստակով իրեն պէտք եղած գիրքերը գնել . բայց ժամանակով այսպէս չէր . գիրքերը ձեռքով կը գրուէին, եւ ասոր համար շա՛տ քիչ կը գտնուէին եւ շա՛տ ալ սուղ էին : Միայն հաւուստները կրնային ձեռագիր գնել, եւ կրթութիւնը ոմանց առանձնաշնորհումն էր պարգայէս : Տասնըինգերորդ դարուն էր որ Յովհաննէս Կիւթէնպէրկ, Մայանս քաղաքէն, հնարեց տպագրութիւնը . նախ՝ այս երեսներուն մեծութեամբ տօսախ փայտի վրայ փորագրեց գիրերը եւ ասոր վրայ բաղմամբիւ օրինակներ տպեց, յետոյ շարժական (հատիկ հատիկ ալ թ գ և այլն) տառերը հնարեց, զորս սկսաւ շարել հիմակուան դրութեամբ : Այս գիրերը սեղանի մը վրայ շարեց, այնպէս որ բառեր ու խօսքեր կազմեն, իւղոտ մեղան քսեց ու թեթեւապէս թռչած թուղթ մը տարածեց վրան . յետոյ այս ամէնը ուժով մը սեղմեց . այն ատեն գիրերը արտաապուեցան թուղթին վրայ : Տպագրութիւնը հնաոուած էր :

13. ՀՐԱՆԱՆԳ

Հետեւեալ խօսքերն ամբողջացուր առաջինին համեմատ (Ուղեցոյց, էջ 77—78) :

1. Մարդ կը քալէ, կը վազէ, կ'ելլէ, կ'իջնէ, կը մագըլթի, կը սահի, կը սողայ, կը լողայ, կը խոյանայ, կ'ուտէ, կը խմէ, կ'երթայ, կուգայ, կ'աղբի, կը մեռնի :

2. Ո՛վ մարդ, դուն միշտ քալած ես...

3. » » » » պիտի քալես...

4. Սկիզբէն ի վեր քալեցիր...

5. Ո՛վ մարդ, քալէ՛...

6. Ո՛վ չի գիտեր թէ ես պիտի քալեմ...

18. ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒՆ ԳԱՆԿԸ

Իր գեղեցկութեան, աղնականութեան և հարստութեան վրայ հպարտ եղող իշխան մը, օր մը, առանձին գաւառ մը որսի գնաց։ Հոն, լեռներուն մէջ, ձգնաւոր մը տեսաւ որ իր խցիկին առջեւ նստած՝ ուշի ուշով կը զննէր մեռելի մը գանկը։ Իշխանը՝ պատկառելի ծերին մօտենալով՝ ծաղրելու կերպով մը ըսաւ. «Բարեմի՛տ մարդ, ինչո՞ւ այնչափ ուշադրութեամբ կը զննես այդ գանկը, ի՞նչ գտնել կ'ուզես»։ Ճգնաւորը ծանրութեամբ անոր նայելով՝ պատասխանեց. «Կ'ուզէի գիտնալ թէ ասիկա իշխանի՞ մը գանկ է թէ մուրացկանի մը. բայց անհար կ'ըլլայ ինձ հասկնալ»։

14. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ինչ կ'ընեն հետեւեալ առարկաներով (Ուղեցոյց, էջ 78)։
Գրիչ, դմելին, մատիտ, դանակ, ասեղ, խթան, մուրճ, լողարան (ձուկի թեւ), սալակ, բանալի, կանգուն, կշիռ, երկանաքար, սանդուխ, ունելի, փքոց, հողմահար, ջահրակ, իլ, նազուկ, ձգախէտ, բահ, բրիչ, մանգաղ, մկրատ, պատառքաղ, դգալ, չերեփ, դերձան, բուրդ, դոյլ, ցնցուղ։
ՕՐԻՆԱԿ. — Մուրճով երկաթ կը ծեծեն։

19. ԸՆՏԱՆԻՔ

Թէև պատմութիւնը չ'ըսեր մեզի թէ մարդկային ընկերութիւնները ի՞նչպէս կազմաւորեր են կամ ի՞նչպէս ժողովուրդները առաջ եկեր են, այլ կը խօսի արդէն կազմուած ժողովուրդներու վրայ, բայց՝ մարդու բնութիւնը քննելով դիւրին է հետեւցնել մարդկային ընկերութեան կազմակերպութիւնը։

Արդ՝ մարդիկ ընկերական կը ծնին, այսինքն, վայրի կենդանիներու պէս չեն կրնար երկրի վրայ ջոկ ջոկ և առանձին ապրիլ։ Մեղուին, մրջնակին պէս՝ մարդիկ ալ միաւորուելու,

աջակցելու պէտքը բնականէ՛ն կը զգան։ Ուրեմն բնազդովը, համակրութիւնը, նիւթական ու բարոյական պիտոյքը կը դրդեն մարդն իր նմանին հետ ապրելու, զրպէս զի այս հաղորդակցութեամբ զարգանայ, իրեւ բանաւոր ու բարոյական էակ։

Մարդուն առաջին ընկերներն են իր ծնողքը, որով կը կազմուի Ընտանիքը։ Հին ատեն, հիմակ ալ արեւելքի մէջ շատ տեղեր, այլևայլ համատեղ ընտանիքներ միասին կը բնակէին։ Խերունի հայրը իր օսն բնական տեղէն էր, իր զաւակներուն Խերունի հայրը իր օսն բնական տեղէն էր։ Ան կը խրաու թոռներուն նահապետը, աւագ գլուխն էր։ Ան կը խրաու տէր, կը վարէր, կը դատէր ու կը պատժէր իր ընդոժինները, որոնք հլութեամբ կը հպատակէին, ու նահապետին տանտիրակէն իշխանութիւնը կը մեծարէին։

15. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հետեւեալ խօսքերը ժխտականի փոխէ (Ուղեցոյց, էջ 79)։

Ո՞վ կը տեսնէ զիս, — Նշան կը լսէ քու ձայնդ։ — Ո՞րչափ կ'ուտես, — Այսօր զուրթ կը տեսնեմ զեղ։ — Խաղացէ՛ք շարունակ։ — Դասատուն ձեզ կանչեց։ — Շուտ ըրէ։ — Ասեղով փայտ կը կտրե՞ն։ — Ո՞վ է կերեր։ — Այդ ըրէ։ — Ես ըրի։ — Ծովը կը փրփրի։ — Մերթ կ'որոտաս, բանը ե՛ս ըրի։ — Ծովը կը փրփրի։ — Մերթ կը տեղատ մերթ կ'ամպես, մերթ կը մթնես մռայլ, մերթ կը տեղատ անձրեւ։ — Բժիշկը հիմայ կուգայ։ — Տա՛ր մեզ փորձու։ — Կե՛ր, լսէ՛, թեան։ — Անպատու՛մ վիշտ մը կը զգամ։ — Կե՛ր, լսէ՛, պատուէ՛, քաղցէ՛ք, աւէ՛ք, ողբացէ՛ք, եղի՛ր, բե՛ր, տա՛ր, քալէ՛, տեսած եմ, թո՛ղ, բրդէ՛, կը զարնէ, մեռած է։

20. ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

Ես կը ցանեմ, ո՛վ իմ Ասուած,
Դուն անձրեւ տուր առաւ առաւ,
Չոր հասիկներ ծրլին հողին,
Պննեն արհեստ կանաչ կանաչ,
Եւ ուռնանան, հասկեր կապեն
Ասո՛ք ցորենը կարմրահաս։

Խնդրեմ, ո՛վ Տե՛ր, տո՛ւր մեկին տեղ
Յիսուսն, վաքսուսն մինչեւ հարիւր,
Որ տամ նախ ես՝ իմ տեղութեան
Տասանորդի տուրք արդար,
Եւ ապա տամ պարտասիրոջ
Տոկոսիքները ծանր ու ծանր,
Ապա գեղի եկեղեցուն,
Աղհասներուն ալ բաժին տամ.
Եւ ի՛նչ մնայ՝ ա՛յն է միայն
Բնասանիքիս հաց ու նարակ:
Եւ տաս հիւրեր գան ու զընամ
Ուտեն տանին ձրի մեր հաց.
Ա՛յս է օրհնի մեր աշխարհին
Մեր նահապետ ջոջ պապերէն,
Շինականին տունիկն է բաց,
Հացն ու սեղանն են միտ պատրաս:

Խ. Զ.

21. ԳԱՆՁԱՆԱԿԸ

Փոքրիկ Գէորգ բարի ու աշխատասէր տղայ մ'էր. դպրոցին մէջ, դասերուն հոգ կը տանէր, եւ հայրը շատ զո՛ւ էր իրմէ: Ասոր համար, ամէն շաբաթ քառասուն փարա կուտար անոր, երբ շաբաթական վիճակացոյցը լաւ նիշեր պարունակէր դասերուն ու բարի վարքին համար: Ուրիշ տղաք գուցէ այս քառասուն փարան բանի տեղ չդնելով՝ ուտելիքի եւ այլ սնունդի բաներու ծախսէին, բայց Գէորգ այդպէս չէր մտածեր. գիտէր որ իր ծնողքը հարուստ չէին, եւ թէ՛ տարիին մէջ շատ շաբաթներ կան. — շաբաթական քառասուն փարա խնայելով՝ տարի մը ետքը բաւական մեծ գումար մը պիտի ունենար: Իր ծնողքին հաւանութեամբ, գանձանակ մը առաւ որուն մէջ կը ձգէր իր շաբաթականը: Տարեգլխուն՝ բացաւ գանձանակը, եւ

որովհետեւ ամէն շաբաթ անխափան դանեկան մը ձգած էր հոն, կը մտածէր որ մէջէն յիսուն երկու դանեկան պիտի ելլէ: Բայց — զարմանալի՛ բան — գանձանակին մէջ հարիւր՝ ճիշտ հարիւր հատ մէճիտիչի քառասունոցներ գտաւ: Մինչ Գէորգ աչքերուն չհաւատալով՝ կրկին կրկին կը համրէր, հայրը ըսաւ. — անոր. «Այդ քառասուն եւ ութ դանեկանը զո՞ւ աւելի կը գտնես, քու ստակիդ տոկոսն է: Մայրդ, մեծ հայրդ ու ես ձգած ենք գանձանակիդ մէջ, տեսնելով որ լաւ հոգ կը տանիս շաբաթականներդ խնայելու:» Գէորգ շատ ուրախացաւ: Այն հարիւր դանեկանով՝ գիրքեր, դասական պէտքեր, պատկերներ, կարկինի տուփ մը, ներկ, վրձին ու այլ պիտանիքներ գնեց եւ տարին ի բուն զանոնք գործածելով՝ իր խնայաբաներ գնեց եւ տարին ի բուն զանոնք գործածելով՝ իր խնայաբաններէն գո՛ւ մնաց, եւ միշտ նոյն ընթացքը շարունակեց:

16. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հետեւեալ ժխական խօսքերը հաստատական ըրեմ (Ուղեցոյց, էջ 79):

Քեզ նման քիչեր տեսած չեմ: — Մտիկ մի՛ ընէք անոր խօսքին: — Միթէ չպիտի՞ ուզէ: — Չեմ կարծեր թէ կը մերժէ: — Արդեօք չպիտի՞ լսեմ քու ձայնդ: — Շատ հեռու մի՛ երթաք: — Իմ քով մի՛ գար: — Թող չճաթի: — Մի՛ ճաթիր: — Երեսէ մի՛ ձգէք զինքը որ չմեռնէ: — Չեմ ընդունիր, այնպէս չէ: — Վէպ չէ՞ք կարդար: — Ինչո՞ւ չէք թարգմանած: — Չպիտի՞ կարդաւ Աւետարան: — Կը կարծես թէ բարիք չպիտի՞ ծնի այս աշխատութենէդ: — Չեմ կրնար հասնիլ ետեւէդ: — Մի՛ լսեր: — Մի՛ տանիք, չեմ կրնար իրմէ զուրկ մնալ: — Այս տղեկն ալ չէ՞ր հոգար՝ — կարկտան չէ՞ք ուզեր:

22. ՄՈՒԿԵՐՆ ՈՒ ՀԱՒԿԻԹՆԵՐԸ

Մուկերը շատ կը սիրեն հաւկիթները, եւ հաւնոցները կը մանեն որ ուտեն: Երբեմն ալ հաւկիթները կ'առնեն կը տանին առանց կտորելու:

Շատ անգամ մառանէն հաւկիթ կը գողցուի եւ մար-
դուն միտքէն չ'անցնիր բնաւ թէ գողցողները մուկերն են :

Ագարակապան մը՝ տեսնելով որ իր հաւնոցէն հաւկիթ-
ներ կը գողցուին՝ այլեւայլ կ'աւակածներու կ'երթայ եւ միտ-
քը կը դնէ գողը բռնել : Ուստի , օր մը , հաւնոցին մօտ կը
պահուըտի որ գողը տեսնէ : Բիչ մը ետքը կը դիտէ որ շատ
մը մուկեր հաւնոցին մէջ կը մտնեն :

Այս մուկերէ մէկ քանին հաւկիթներուն մօտ կը պառկին
և ամէն մէկն իր մարմինը հաւկիթի մը բոլորտիքը կը ծալէ ,
պոչը ակռաներով կը բռնէ , այնպէս որ հաւկիթը վար չգլո-
ւի , և լաւ կը պահպանէ : Այն ատեն , ուրիշ մուկեր անոր
վիզէն կը բռնեն եւ հաւնոցէն դուրս կը քաշեն :

17. ԱՐԱՆԱՆՊ

Սա քառերուն նշանադրութիւնը ստիպելի ետքը , նոյն նշա-
նադրութիւնը տառոյ ուրիշ քառեր գտիք (Ուղեցոյց , էջ 79—80) :

Պինդ , որմ , հովանի , սարսուռ , ուղեւոր , մաս , շքեղ ,
աւագ , դատարկ , բոլորակ , դրամ , հանդիպիլ , չաղփաղփել ,
շարժիլ , երեւալ , ողբալ , ձայն տալ , հաշուել , շաղուել ,
հոխ , թերի , յայտնել , խնդրել , վիշտ , զրուցել , փայփայ-
ել , խնդրել , քաղցր , մատնան , ուսուցիչ , խաւար , ագի ,
բազուկ , աղմուկ , վէմ , սկաւառակ , մահիճ , ջահ , կաշի ,
ստացուածք , չքաւորութիւն , զգօն , արի , պարարտ , խա-
ղաղ , քնքուշ , ցամաք , որկրամու , բիրտ , նուազիլ , խպնիլ ,
համառօտել , մերձենալ , ընթանալ , շողալ , վարել , սափրել ,
պարել , սրբել , խոնարհիլ , բժշկել , դարմանել :

23. ՍՍՓՐԻԶՆԵՐԸ

Սափրիչ մը , որուն գործն էր մօրուք անիլ եւ մազ
կտրել , յաճախորդ շահելու համար , խանութին դրանը վրայ
նկարել տուաւ մարդ մը որ ծովն իյնալով՝ խեղդուելու մօտ
էր , եւ ուրիշ մը՝ գլխովը՝ մազերէն կը բռնէ ազատելու հա-

մար : Բայց մազերը կեղծ ըլլալով՝ ազատել ուղած մարդն
ընկղմելով կը խեղդուի : Այս պատկ'րին վրայ մեծ տառե-
րով գրուած էր սապէս . Վա՛յ անոնց որ կեղծ մազ ունին :
Ասով իմացնել կ'ուզէր թէ կեղծ մազերը վնասակար են :

Ուրիշ սափրիչ մը , որուն գործն էր կեղծ մազեր շինել ,
երբ տեսաւ որ իր յաճախորդները՝ նոյն օրինակէն համոզուե-
լով՝ կեղծ մազ գործածելէ ետ կը կենային , իրեն եղած վնա-
սին առաջ քն առնելու համար , սա հնարքը խորհեցաւ : Իր
խանութին ճակատը նկարել տուաւ Արիստոմը , որ մազերէն
կախուած էր ծառէ մը (*), եւ տակը գրեց այսպէս . Երանի
քն մազերը կեղծ ըլլալին :

18. ԱՐԱՆԱՆՊ

Հետեւեալ քառերուն սահմանը տուր (Ուղեցոյց , էջ 80) :
Լուսին , աղբիւր , ճրագ , փիղ , աղուէս , գրիչ , պայտ ,
անտառ , մահճակալ , վաճառական , հողագործ , Աղամ ,
կառք , ուղտ , կ'ուցին , գերեզման , եկեղեցի :
Օրինակ . — Լուսին = Աստղ որ կը փայլի գիշերը :

24. ՈՒՍԱՆՈՂԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ՇՆՈՐԷՔ ՏՈՒՐ , ՈՎ ՏԵՐ

Շնորհիք տ'ւր , ո՛վ Տէր , պզտիկ մանուկիս ,
Աղապատանով քրքրուցու'ր հոգիս .
Մի՛ տար նոյս հանդերձ , սի՛րս յուսակըսուր
Ո՛վ Տէր , շընորհիք տ'ւր :

Շընորհիք տուր , մեղքի մեծեմ գաղափար ,
Հեգուրեան բլլամ վրսեմ կաղապար ,
Չը փորձէք բնաւ զիս ցանկութեան ժանճ հուր ,
Ո՛վ Տէր , շընորհիք տ'ւր :

(*) Սրբազան Պատմութեան այս գէպը պատմեցէք :

Երնորհի՛ տ'ւր, ուշիմ ընկերներուս Բով
Հրացում ազդեմ խելով ու միտով.
Փայիմ կարապի պէս ձիւնափետուր,
Ո՛վ տէր, Երնորհի՛ տ'ւր :

Երնորհի՛ տ'ւր՝ դիս, Բէն ու ասելութիւն,
Զը պղծեն երբեք սրտիկս եռանդուն,
Բարութեան հագնիմ զբանն ամբակուն,
Ո՛վ Տէր, Երնորհի՛ տ'ւր :

Երնորհի՛ տ'ւր՝ շուրմն ասեմ փոքրոգի,
Քաղցրութիւնն առնեմ անմեղ հեծակի.
Չաղսոսե՛ հակասա ամօքիմ սեւ մուր,
Ո՛վ տէր, Երնորհի՛ տ'ւր :

Երնորհի՛ տ'ւր, յաղթո՛ղ՝ վեհ իմաստութեան
Աղբի՛ւր մ'ըլլայ վնիս՝ միտքս յաւիտեան.
Իմաստներ յորդե, ջիւնջ անխեղաթիւր.
Ո՛վ տէր, Երնորհի՛ տ'ւր :

Երնորհի՛ տ'ւր. սին տենչ, անձնական օգուտ՝
Երակներուս մէջ չ'ընեն ել ու մուտ.
Անսանձ մոլութեան չ'ըլլամ անձնասուր,
Ո՛վ տէր, Երնորհի՛ տ'ւր :

Երնորհի՛ տ'ւր, պատեմ կրօնս ու հաւատ,
Կեղծիքն ըզգեսցեմ ու նախանձն ալ վատ,
Սուրբ Փրկչիս փարիմ սիրով հաստամուր,
Ո՛վ տէր, Երնորհի՛ տ'ւր :

Երնորհի՛ տ'ւր, անի սիրովդ իմ հասակ,
Վախովդ գիտութեան առնեմ հեծ նաշակ.
Քու սիրովդ՝ կեանքն իսկ ընեմ առաքուր,
Ո՛վ տէր, Երնորհի՛ տ'ւր :

25. ԱՊՐՈՒՍՏ

Երբ մարդիկ սկսան աշխարհիս այլեւայլ կողմերը սփռել,
անշուշտ երկիրը շատ տեղ ամայի, խոպան եւ անտառուտ էր:
Վայրի անասուններ կը չրջէին ամենուրեք, հեղեղներ ու ջրը՝
վէժներ կ'ողողէին դաշտ ու ձոր, Հիմակուան պէս չի կար ա-
րուեստ, գործիք ու ճարտարութիւն որ բնական անբաւ դըժ-
ուարութեանց ու վտանգներու առաջն առնէին. ուստի շատ
նեղութիւն, շատ տառապանք քաշեցին մինչեւ որ կեանքի ան-
միջական պիտոյքը դիւրաւ հոգան. այսինքն ուտեալ, զգեստ,
բնակարան: Ի սկզբան ամէնքը մի եւ նոյն կերպով շէին ապ-
րիւր, տաքեր տարբեր միջոցներով իրենց ապրուստը կը հա-
նէին: Ամէն մէկ ցեղ ու ժողովուրդ իր բնական տեղին յար-
մար գործ ու պարապում կ'ընտրէր: Ընդհանրապէս կը կար-
ծուի թէ մարդիկ քանի մը վիճակէ անցած են: Ատենօք կա-
յին եւ մինչեւ որ օրերը դեռ կան այնպիսի ժողովուրդներ
որ իրենց առջի պարզ կեանքը կը վարեն, այսինքն որսորդ-
կամ հովիւ են: Կային նաեւ ժողովուրդներ՝ ինչպէս հիմա, որ
երկրագործ ու վաճառական եղան՝ թէեւ այս վիճակներ
զատ զատ ազգի ու ժամանակի յատուկ չեն, այլ մի եւ նոյն
ազգին մէջ կրնան ծաղկիլ այս եւ ուրիշ տեսակ արուեստ-
ներ, եթէ այլեւայլ հանգամանքներ ներեն:

19. ՀՐԱՀԱՆԳ

Սա բառերուն նշանակութիւնը սորվելի ետք, նոյն խնամք
սուղ ուրիշ բառ մը գտե՛ք (Ուղեցոյց, էջ 81):

Իղձ, հատու, հատուցանել, թաթ, համբուրել, չիթ,
խաշնարած, ոստ, ողբ, քանք, նուէր, նամակ, ողջակէզ,
խաւար, հեր, չողուն, առաքել, ասր, խախուտ, ճախլ, ե-
րաժիշտ, տկար, շէկ, կայտառ, յիմար, չաղակրատ, թափա-
ռական, օտարական, երկչոտ, գոռոզ, չնչին, փթթիլ, պրժ-
գալ, գլորիլ, փարիլ, ողորմիլ, հպարտանալ, բարդել, հողի
տակ ծածկել, հաւաքել, պահել, աւետել, կանգ առնել, հիմ-
նել, տարածել, իմանալ, աճապարել, անփոյթ, բարբառ,
ջերմ, գորով, ձու, սան, ջինջ, պամմել, հնար, բան, տառ,
մանուկ, երգիք, սարուկ, յետին, տաղտուկ, վաստակ, արագ:

26. ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս առաջ, ջրհեղեղէն ետքն ալ, շատ ժողովուրդներ՝ կեանքի պիտանի գործիքներ չինելու համար՝ քար, ոսկոր, եղջիւր, փայտ գործածեցին։ Ատեն անցնելով միայն, փոքր առ փոքր մետաղ գործելու հնարը գտան։ Այս նախնական ժողովուրդներու պատմութիւնը՝ իրենց կրթութեան աստիճանին համեմատ՝ երեք որոշ ժամանակի կը բաժնուի։

Այն ժամանակը երբ մարդիկ միայն ոսկորէ կամ քարէ գործիքներ ունէին՝ Բարե զար կը կոչուի. այն ժամանակը որ մարդիկ այլեւայլ մետաղներ բաղադրելով գործիքներ չինելու յաղորդեցան, Արդի զար կ'անուանի. վերջապէս այն ժամանակը որ պատմական ժամանակներու հետ կը խառնուի երկաթե զար կ'ըսուի։

Բայց ամէն ժողովուրդներ միօրինակ չծաղկեցան։ Արեւելքի բնակիչները՝ իրենց նախահայրերուն արուեստներն ու գիտութիւնները մշակելով եւ արգաւանդ դաշտեր ու հովիտներ բնակելով՝ աւելի զիւրաւ զարգացան (ինչպէս Բաբելոնի, Նինուէի, Հնդկաստանի եւ Նգիպտոսի ժողովուրդները)։ Քան թէ անոնք որ հեռաւոր երկիրներ ցրուելով՝ ինչպէս Յւրոպա, Ամերիկա, եւայլն, շատ ատեն վայրենի վիճակի մէջ մնացին, մինչեւ որ Ասիայէն գաղթողներու շնորհիւ կարող եղան կրթութիւն ու առաջ երթալ։

20. ՀՐԱՀԱՆԿ

Հետեւեալ քսոներուն սահմանը տ'ըն (Ուղեցոյց, հշ 81)։

Աչք, ականջ, եղունգ, որմնադիր, բոյն, արմատ, գամ, զմելին, խաչ, խորան, խունկ, զինուոր, պարտէզ, ծխախոտ, ջուր, առիւծ, քիթ, սեղան, մահ, արեգակ, պառաւ, սեր, սէր, չոգենաւ, աղ, խէժ, սոսինձ, տապակ։

27. ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ

Հին դարերու մէջ, երկու Սիկիլիացի, Դամոն եւ Պիւթիաս, ընծայած են օրինակ՝ ճշմարիտ եւ կատարեալ բարե-

կամութեան։ Դիոնեսիոս՝ Սիրակուսայի բռնաւորը՝ պարզ ամբաստանութեամբ մահուան դատապարտած էր Պիւթիասը։ Սա խնդրեց որ թոյլ տրուի իրեն՝ երթալ կարգադրել ինչ ինչ գործեր, մերձակայ քաղաքին մէջ։ Խոստացաւ ներկայանալ որոշեալ օրը։ Դամոն երաշխաւորեց այս խոստումը, իր անձը աւանդ տալով, եւ Պիւթիաս մեկնեցաւ։

Սակայն Պիւթիասի գործերը կ'երկարաձգուէին։ Մահուան սահմանեալ օրը եկաւ հասաւ։ Ժողովուրդը կը խռնուի. ունի սահմանեալ օրը եկաւ հասաւ։ Ժողովուրդը կը խռնուի. ամէն մարդ կը պախարակէ Պիւթիասը, ամէն մարդ կ'ողբայ անմեղ Դամոնը որ հանդարտիկ կը դիմէ մահուան. կարի վատահ էր թէ իր բարեկամը պիտի գար, կարի երջանիկ պիտի ըլլար, սակայն, եթէ չգար ան։ Ահաւոր վայրկեանը արդէն կը մօտենար, եւ ահա հաղարաւոր աղմկալից ձայներ ծագէին կը մօտենար, եւ ահա հաղարաւոր աղմկալից ձայներ ծագէին Պիւթիասին գալուստը, կը վազէ, կը թռի դատապարտութեան վայրը, կը տեսնէ լախտը կախուած իր բարեկամին տուրիան վայրը, կը գրկեն զիրար, ու՝ արտասուելով՝ մէկը միւր գլխուն վրայ, կը գրկեն զիրար, ու՝ արտասուելով՝ մէկը միւր սին տեղ մեռնիլ կ'ուզէ։ Հանդիսականները կը փղձկին։ Իշխանը կը խոյանայ գահէն վար եւ կը խնդրէ անոնցմէ՝ զինքն ալ մասնակից ընել այնքան անձուէր բարեկամութեան։

21. ԲԱՂԿԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Դիօնուսի տեղ պատշաճ քառը դրեք (Ուղեցոյց, հշ 82)։

Մեղրի	պէս —	Ովկիանոսի պէս —	Սամոսոնի պէս —
Կաթի	» —	Ջուրի	» — Աղաւնի
Քարի	» —	Գետակի	» — Ծովու
Առիւծի	» —	Սողոմոնի	» — Ջիւնի
Վարդի	» —	Բուրդի	» — Ոսկիի
Արիւնի	» —	Արեւու	» — Բամպակի
Շունի	» —	Քացախի	» — Կապարի
Աղուէսի	» —	Ասեղի	» — Փետուրի
Հրեշտակի	» —	Սոխակի	» — Յորի
Օձի	» —	Հայրի	» — Օղի
Ապակիի	» —	Ընկի	» — Իշու

30. ԳԵՂԱՑԻ ԵՒ ԶՐԱԲՆԱԿ ՈԳԻ

(ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԵՐԵԱԹ)

Գեղացիին կացինը պատահմամբ գետը ինկաւ: Խեղճ մարդը ցաւէն նստաւ գետեզրը, սկսաւ լալ:

Անոր լացին ձայնը հասաւ ծեր ջրաբնակ ոգիին: Յաւեցաւ գեղացիին վրայ, գետէն հանեց ոսկի կացին մը եւ հարցուց. «Ա՞ս է քու կացինդ»:

— Ո՛չ, ատ չէ, պատասխանեց գեղացին:»

Ոգին հանեց ուրիշ մը, արծաթէ կացին մը եւ ցոյց տալով գեղացիին՝ հարցուց. «Ա՞ս է»:

— Ո՛չ, ըսաւ նորէն գեղացին:»

Ան ատեն ջրաբնակ դեւը ջուրէն հանեց մարդուն իօկական կացինը: Գեղացին ուրախացաւ.

«Հա՛ն, ա՛տ է իմ կացինս» ըսաւ:

Ոգին, ան ատեն, երեք կացիններն ալ մարդուն նուիրեց՝ անոր ճշմարտախօսութեանը համար:

Տուն դառնալով՝ գեղացին ցուցուց կացինները իր դրացիներուն եւ պատմեց ինչ որ պատահած էր:

Ամբողջ գեղը իմացաւ այս բանը: Գեղացի մը փափաքեցաւ ինք ալ ոսկի կացին ունենալ: Գետափը գնաց, իր կացինը ջուրը ձգեց եւ նստաւ: Նստաւ ու սուտ լալ սկսաւ:

Ջրաբնակը ոգին հանեց ոսկի կացին մը եւ հարցուց.

«Աս կացինը քո՛ւկդ է:»

Գեղացին ուրախացաւ եւ աղաղակեց. «Ի՛մա է, ի՛մա է, ծերո՛ւկ:»

... Ջրաբնակ ոգին մտաւ ջուրը, կացինն ալ հետը տաբաւ: Գեղացին չատ երկար ժամանակ նստաւ գետեզրը, բայց բան մը չանցաւ ձեռքը: Եւ դարտակ դարտակ, քոսն ի քոսը տուն դարձաւ:

23. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ

Ճեղագիր բառերուն ներհակը դիւ եւ միսնները յոճակի ըրէ (Ուղեցոյց, էջ 83):

Ախորժեղի յիշատակ: — Օգտակար միջատ: — Նեղ կօշիկ: — Հաւասարիմ ծառայ: — Հասուն պտուղ: — Երիտասարդ փաստաբան: — Զուարճալի պատմութիւն: — Պրոշտոն ծառ: — Համեստ մարդ: — Չար տղայ: — Չոր լաթ: — Գեր կին: — Ծեր դաստու: — Յամառ աղջիկ: — Արի զօրական: — Նուրբ ծղօտ: — Առաքինի տղայ: — Անուշ խնձոր: — Անկող մարդ: — Տգեղ դէմք: — Հաստատուն հիմ: — Մշակուած արտ: — Լուսաւոր սենեակ: — Նեղ անցք: — Տկար միտք: — Դիրքի դաս: — Ծանր հիւանդութիւն: — Օրակ հաց: — Յաճ տուն: — Խիս ամպ: — Բութ զմեղին: — Սրտես աչք: — Ասելի վարք: — Խնդացող երախայ: — Փութացան աշակերտ:

31. ՇՈՒՆՆ ՈՒ ՕՁԸ

Հնդիկ մը, որսալու համար խղիկէն դուրս էր ելած, երբ վիթխարի պօս մը ներս սողոսկեցաւ եւ գնաց ուղղակի օրբանը, ուր մանկիկ մը մէկի մէկի կը քնանար: Խոյացած ատեն օրօրոցը շրջեց: Խոշոր պահապան չուն մը որ մօտերը կը պտըտէր, ձայնէն ներս վազեց, եւ կատաղի կռիւ մը ըրաւ ճիւղին հետ, ուրկից յաղթող ելաւ:

Դեռ բերանը արիւնաթաթաւ լսեց տիրոջը գալը: Անոր դէմ վազեց եւ ոռոգականէն աւելի սիրոյ ցոյցեր ըրաւ: Հնդիկը խելքը գլխէն թռուց՝ երբ անոր արիւնլուայ գլուխը տեսաւ՝ եւ որ աւելին է, տղուն օրբանը գլխիվար կործուած գտաւ: Այս երկու իրողութիւնները արագապէս միտքին մէջ միացնելով՝ եղբակացուց թէ չունը սպաննած էր իր զաւակը:

Յեղակարծ կատաղութեան մէջ խելակորոյս, եւ, առանց լաւ մը խորհրդածելու, կը քաշէ հրացանը եւ կը պարպէ հէք չունին վրայ՝ որ հեծկլտալով՝ հազիւ ոյժ կ'ունենայ մինչեւ իր խցիկը քաշքշուելու:

Այս յախուռն արարքէն յետոյ, դէպի օրօրոցը ուղղեցաւ եւ շտկելով զայն՝ տեսաւ որ զաւակը խաղաղիկ կը ննչէր:

Գ. Ա. Բ. Դ. Ե. Զ.

խօսողն իր անարդարութիւնը ճանչցաւ եւ աւելի եւս զգաց
ըրաժիշտ վրայ՝ երբ օրօրօցէն քանի մը քայլ անդին գտաւ դի-
ակը օձին զոր իր շունը խեղդած էր։ Այս տեսարանէն գու-
շակեց թէ խեղճ շունը ո՛չ միայն տղուն չարիք չէր ըրած,
այլ եւ անոր կեանքը փրկած էր՝ վտանգելով իրենը եւ կը-
ռելով այն ճիւղին դէմ որուն մարմինը իր ոտքին առջեւ էր։
Հնդիկը իր արցունքը չկրցաւ զսպել իր հաւատարիմ
պահապանին մահուան վրայ։

21. ՀՐԱՆԱՆՈՒՄ

Սա քառերուն հակաճիւղները գտի (Ուղեցոյց, էջ 84)։
Տարակարծիք, խաղաղութիւն, անհամ, գովասանք, մահ-
լանացու, արժանի, անշուք, վատ, խոնարհութիւն, ողջա-
խոնութիւն, կասկածոտ, ընդունիլ, ցնծալ, բարեկարգ, վեհ,
առաջին, նսեմ, անբաժան, ամուրի, հանճարեղ, քակել, հը-
պարտ, վեհանձն, տգիտութիւն, գիշեր, մոռնալ, տալ, ա-
տելութիւն, բարեպաշտ, դողդոջ, չու, փորձառու, լայն,
համբերող, պարտք, ելք, պակսիլ, ծիծաղիլ, ողբերգութիւն,
լուրջ, զգայուն, բնական, հարցում, դնել, անխել, տանիլ,
վրդովմունք, բիրտ, նահանջել, օգնել, յաջող, գտնել, վայե-
լել, աղաչել, անկում, իշխել, կտրել, անսաստել, մասնակի,
մարմնաւոր, ապրիլ, սովորական, թոյլ, համակրութիւն։

32. ԶԱՏԻԿ

Ծաղկած եմ դաճեալ ծիլ ծիլ խաւսուսիկ,
եւ կոչնակ ժամուն կ'աւետեմ Զատիկ։
Զատիկն է եկեր, առխարհ կը ցնծայ,
Կարմիր հաւկիթներ բերեալ է բնծայ։

Զուարթ ու պայծառ քե՛ ծագեալ արեւ,
Թե՛ ամպոս բլլայ ու տեղայ անձրեւ,
Ի՞նչ փոյթ, Զատիկն է միտս ուրախ Զատիկ,
Ուրախ ցատկասեմ միտս մեծ ու պզտիկ։

Ժողովրդային այս պարահանդես
կը տօնուի տարին մէկ անգամ այսպէս,
Զըւարթ երգերով՝ խաղերով անմեղ
եւ ո՛չ «մուսֆ» դրնեն՝ ո՛չ դիմակ ջրգեղ։

Փող, քմբուկ հնչեն ժիր՝ միօրինակ,
եւ քնդայ երկիր պինդ ոտքերու տակ։
Ծածանի հովիտ գոյնրգոյն ետզման,
Արեւեմ ցոլայ յիշկիւնին սրտան։

Տարուան մէջ քափած փրճն իրենց հակսուն՝
Կրկին՝ բայց ուրախ՝ այսօր կը հեղուն։
Եւ հետքնեմեք պարն ոգեւորի,
Ու անկեղծ պագ տայ ընկեր ընկերի։

Բայց բմբկին ձայնեն երբեմն ալ յուզում,
Օղիին խառնեն կաթիլ մ'արտասուաց,
Եւ իրենց խարիպ գլուխ-գլխի մօտ
Կնոջ ու զաւկի կը փառեն կարօտ։

Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ

33. ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՍԻՐՈՅ ՕՐԻՆԱԿ

Քրիստոսի 1585 թուականին, Հնդկաստան մեկնող նաւ
մը ալեկոծութեան հանդիպելով՝ խրեցաւ ցամաքի մը վրայ։
Նաւաբեկեալները՝ խորտակուած նաւուն բեկորներէն նաւակ
մը շինեցին, եւ անով սկսան շարունակել իրենց ուղեւորու-
թիւնը։ Նաւուղիղը, տեսնելով որ նաւակը շատ բեռնաւոր-
ուած է, յայտնեց թէ պիտի ընկղմին, եթէ տասուերկու հոգի
ծովը չձգուին։ Վիճակ ձգեցին եւ որոշուեցաւ որ տասուեր-
կու անձեր ծովը ձգուին։ Ասոնց մէջ կար երիտասարդ մ'ալ
որ նաւակին մէջ ունէր կրտսեր եղբայր մը։ Սա՛ նաւուղիղին

առքը կ'իյնայ եւ թախանձանք կ'աղաչէ որ զինք եղբօրը
տեղ ծովը նետեն: « Եղբայրս ինձմէ աւելի քաջ է, հայրս
ու մայրս ա՛ն կը պահէ. երբ ինք կորսուի, ծնողքս ալ թըշ-
ուառութեամբ պիտի մեռնին. կ'աղաչեմ, փրկեցէ՛ք եղբօրս
կեանքը որով եւ ծնողքս. զի՛ս նետեցէք, զի՛ս որ չեմ կըր-
նար անոնց օգնել: »

Նաւուղիդը հաւանեցաւ եւ կրտսերը ծով նետել տուաւ:
Երիտասարդը՝ իբր վեց ժամ լողալով՝ հետեւեցաւ նաւա-
կին եւ վերջապէս անոր հասաւ: Զինքն սպաննել կը սպառ-
նան եթէ փորձէր նաւակ մտնել. ա՛ն կը մօտենայ: Կ'ուզեն
իրեն զարնել թուրով մը. թուրը կը բռնէ եւ թող չի տար
մինչեւ որ կը յաջողի նաւ մտնել: Իր յարատեւութիւնը ա-
մէնուն սիրտը կը շարժէ եւ թոյլ կուտան որ մնայ նաւուն
մէջ: Այսպէսով այդ եղբայրասէր տղան կը յաջողի փրկել իր
կեանքը ինչպէս եւ եղբօրը:

25. ԲԱՆԴԱՏԱՌԹԻՒՆ ԵՎ Մ ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գիծերուն տեղ դրեմ պատշաճ քառը (Ուղեցոյց, էջ 84):

Մեղուի	պէս —	Յովսէփի	պէս —	Երազի	պէս —
Կրեսոսի	» —	Ճպուռի	» —	Եղորոսի	» —
Բարակի	» —	Նապաստակի	» —	Կայէնի	» —
Մարմարիոնի	» —	Մազի	» —	Վազրի	» —
Մեռելի	» —	Յարդի	» —	Վառօղի	» —
Աւազի	» —	Արբահամի	» —	Շանթի	» —
Գառնուկի	» —	Ներոնի	» —	Կովի	» —
Ալիքի	» —	Զուկի	» —	Սառուրի	» —
Կրիայի	» —	Մնդիկի	» —	Տերեւի	» —

34. ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ

(Աշակերտը, կարդալի եւ քաջասրելի ետքը, քոյ գասէ եւ
ցանկ մը շինէ կենդանիներու անունները):

Կենդանիներուն մէջ կան այնպիսիներ, որոնք կ'ապրին
մարդուն մօտ եւ անոր կը ծառայեն. ասոնք կը կոչուին ըն-
տանի կենդանիներ ինչպէս՝ ձի, էջ, ջորի, եղ, հաւ, ուղտ,
ոչխար, եւ այլն (1):

Վայրի կենդանիներ ալ կան որոնք մարդոցմէ հեռու
կ'ապրին. ինչպէս՝ աղուէսը, ճագարը, կապիկը, խոզը (2):

Վայրի կենդանիներու մէջ կան որ ուրիշ կենդանիներու
միտը կ'ուտեն. ասոնք Գազան կը կոչուին. ինչպէս՝ առիւծը,
վագրը, գայլը, արջը, եւ այլն (3):

Զորոտանի կը կոչուին այն կենդանիները որ չորս ոտք
ունին. ինչպէս՝ ուղտը, այծը, մուկը, եւ այլն:

Երկոտանիները կ'ունենան երկու ոտք. ինչպէս՝ թռչուն-
ները, հաւերը, եւ այլն:

Կան կենդանիներ որ ոտք չունին, չեն կրնար քաշել,
այլ կը սողան. ասոնք կը կոչուին Սողուն եւ իրենց մօրթը
թեփով կամ պատեանով ծածկուած է (4):

Թռչուններն ալ կը թռչին իրենց թեւերով. անոնց մար-
մինը փետուրով ծածկուած է. քոյն կը շինեն եւ անոր մէջ
կ'ածեն իրենց հաւկիթները որոնցմէ կ'ելլեն ճագեր (5):

Զուկերը կ'ապրին գետերու եւ ծովերու մէջ, անոնք ալ
ունին քեւեր՝ լողալու համար, եւ անոնց մօրթն ալ ծածկուած
է քեփով (6):

- Երկակեցադ կը կոչուին տեսակ մը կենդանիներ որ թէ՛
(1)	Աշակերտը Զող տայ ուրիշ քնտանի կենդանիներու անուններ:
(2)	» » » » վայրի » »
(3)	» » » » ցազաններու անուններ:
(4)	» » » » սողուններու »
(5)	» » » » Թռչուններու »
(6)	» » » » ձուկերու »

37. ՀՐԱՀԱՆԳ.

Շեղագիր քստերուն ներհակը դի'ր (Ուղեցոյց, էջ 85):

Չար գործ մը կարծր բարձի կը նմանի: — Մեղաւորին քունը վրդովեալ է: — Հոգին կը հրաւսայէ: — Գոյնեւոր կը փայփայէ մեր հոգին: — Գիտութիւնը միտքին յոյսն է: — Չարին բարեկամութիւնը պարսաւ մ'է: — Եթէ գիտես, խօսե՛: — Մարդս յաճախ կը զղջայ խօսելուն: — Սերն ու ներողութիւնը երկինքէն իջած են: — Արդարին աղօթքն Աստուծոյ սիրելի է: — Պարկեշտ մարդոց երջանկութիւնը տեսական է: — Ծողովորունն ու շռայլութիւնը կործանումն են կ'առաջնորդեն:

36. ԸՆԿՈՒՋԻ ԾԱՌ

Ընկուզի ծառին համար կը պատմեն թէ առաջուց շատ բարձր չէր գետնէն, Անա'նկ որ ամէն ուզողն ալ կրնար Փրցընել պտուղն ու անցնիլ երբալ: Աս բան դիմարք գալով մեր ծառին՝ Ըսկըսաւ գանգաս ընել Դիոսին. Խնդրեց որ հասակը բարձրացրնէ, Դիոս ալ ուզեց որ կամք ընէ:

Գեղացիք առնուն ելլեն տեսնեն որ Կարնուկ ընկուզին՝ բարձր հասակաւոր՝ Անտառներու մէջ մեծցած ծառի պէս, Ծայրերն է հասեր երկինքը, կարծես. Ու հրպարեացած գլուխ շարժեով՝ Տերեւներն ալ է տրեւ դեպ ի հով: Բայց ուրախութիւնն երկայն չը քրեց, Գեղացիք իր հին արհեստ յիշեց.

Ձեռք հասնելու հարմ հասած տեսնելով՝ Ըսկըսաւ ձաղկել քարով ու փայտով, Եւ այնչափ վեր վար զարկաւ ու կոտրեց. Որ պտուղ, տերեւ, հիւղ՝ գետին փրկեց: Խեղճ ընկուզեցին խիստ ուշ իմացաւ Որ շատ բարձրացաւ իրեն գեւ եղաւ:

37. ԿՆՔԱՀԱՅՐ ԿԱՅՍՐԸ

Յովսէփ Բ. Գերմանիոյ կայսրը, Գաղղիա առաջին ճամբորդութեան միջոցին, թիւեւան մը հասնելով՝ կ'ուզէր ձի փոխել, բայց պատրաստ ձի չգտնուեցաւ, քանզի թիւեւանին տէրը բոլոր ձիերը մօտակայ գիւղերը շրջած էր. իր զաւկին կնուսքին հրաւիրուած ազգականներ ու բարեկամներ բերեւոյ. ուստի խնդրեց օտարականէն համբերել քչիկ մը, Կայսրը, խօսելով մարդուն հետ, բարի ու պարկեշտ գտաւ զնա, եւ առաջարկեց երախային կնքահայր ըլլալ: թիւեւանին տէրը, որ այս օտարականը չէր ճանչնար, հաւանեցաւ անոր առաջարկին: Հիւրերը եկան, բազմութիւնը գնաց եկեղեցի եւ առաջարկեցին, Կնքահայր երեցը կնքահօր անունը. հանդէսը սկսաւ: Կնքատու երէցը հարցուց կնքահօր անունը. «Յովսէփ, պատասխանեց կայսրը, ես կը կարծէի թէ կրկնեց երէցը: — Ինչ, ըսաւ կայսրը, ես կը երէցը, միայն անունս բաւական է: — Ո՛չ, տէր, ըսաւ երէցը, կնքահայրերուն անունը կ'արձանագրենք հանդերձ մականունով: — Ուրեմն, ըսաւ օտարականը, գրէ՛. Յովսէփ Բ. կայսրը Գերմանիոյ:»

Երէցն ու բոլոր հանդիսականները ապշած մնացին, եւ թիւեւանին տէրը՝ մանուկին հայրը՝ իշխանին ոտքը ինկաւ: Իշխանը քաղցրութեամբ վերցուց զնա եւ խոստացաւ երբեք չմոռնալ իր սանը:

յի:» Եւ գրկեց համբուրեց զինքը: Յետոյ այս ամենի ձիւն
ա՛յնչափ վարժուեցաւ, կ'ըսեն, Աղէքսանդրի՝ որ մինչեւ դի-
մացի ոտքերը կը ձկեր որպէս զի Աղէքսանդր վրան հեծնէ:

40. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՈՒ ՊԱՇՏՈՆ

Անոնք որ տղայ կը կրթեն կամ կը խնամեն, կ'ըսուին
խնամակալ, խնամակալուհի, վարժիչ, վարժուհի, վարժա-
պետ կամ դասախօս, ուսուցիչ կամ դաստիարակ, դաստիա-
րակուհի, մանկավարժ, եւ այլն:

Անոնք որ եկեղեցիի մէջ կը ծառայեն, կ'ըսուին հովիւ,
վարդապետ, եպիսկոպոս, քարոզիչ, քահանայ, երէց, աւագ-
երէց, աթոռակալ, սարկաւագ, դպիր, լուսարար, եկե-
ղեցպան, ժամկոչ, տիրացու, փոքրաւոր:

Անոնք որ հիւանդութիւններու վրայ կը խօսին, եւ ա-
նոնց դարման կը գտնեն՝ կ'ըսուին բժշկապետ, բժիշկ, վիրա-
բոյժ, ատամնարոյժ, դեղագործ, հիւանդապահ, մարձող:

Ոստայնանկը, խաղախորդը, ժամագործը, կառագործը,
թամբագործը, թիթեղագործը, ճարտարագործը, բրուտը,
լպուտը, խոհարարը, չաքարագործը, եւ այլն՝ արհեստաւոր-
ներ են:

— Կայսրը կը վարէ իր տէրութիւնը:

— Նախագահը կը վարէ իր նահանգը:

— Զօրավարը կը վարէ բանակ մը:

— Եպիսկոպոսը կը վարէ իր թեմը:

— Բժշկապետը կը վարէ հիւանդները:

— Տեսուչը կը վարէ

(*) Շարունակեցէք այս վարժարանի ծրագրի մասին
յիշուած բոլոր պաշտօնատարները:

Ն Ի Ի Թ Ե Ր ՈՒ Յ Ա Ն Կ

Ա. — Ա Ր Զ Ա Կ Ն Ե Ր

Գ Լ ՈՒ Խ Ա.

	ԵՃ
1. Խրատներ	5
2. Գործիքներ	6
3. Մանուկն ու Դոյլը	7
4. Կարեւորն ու Անկարեւորը	8
5. Աստուած ամեն տեղ է	9
6. Նպատակ ու միջոց	10
8. Ուղիք	13
9. Նապաստակն ու Կրիան	14
10. Խաճուէ	16
11. Պայք	18
12. Շահար	19
13. Հիւանդկախ աղջիկը	20
15. Թռչուններ	23
16. Գնեստեղը	25
17. Փոհոկն ու միջուկը	26
18. Աշխարհագրական գիտելիք	27
19. Մեղու	29
20. Զոր ապուրի ամանը	30
22. Տօներ	32
23. Երջանիկ մարդուն շապիկը	34
24. Ընտելացած Օձեր	35
25. Միամիտ Ուրուղը	37
26. Առիւծը	38
27. Հնարագիտութիւն	40
29. Արձագանգ	42
30. Թռչուններու իմացականութիւնը	44
31. Այծին դասասանը	45
32. Կապիկներ	46
33. Խնայողութիւն	47
34. Տունիչ	49
36. Արեւելեան հիւրասիրութիւն	51
37. Տղայութիւն	52
38. Կծծի մարդուն կսկը	54
39. Խղունջն ու Թրքուրը	55
40. Բարեգործութիւն	56
41. Հիւանդին հետ վարուիլ	58
43. Արարչագործութիւն	60
44. Տունկերուն օգուցը	62
45. Խոսմանապահութիւն	63

46.	Փիղ	64
47.	Ծնողասիրութիւն	65
50.	Աշխարհագրական գիտելիք	68
51.	Տօն ու Հանդես	70
52.	Ջութակը	71
53.	Հայոց նախնական գիրը	72
54.	Ներքին գործարաններ	75
55.	Աշխատութեան պտուղը	76
57.	Բարոյական սկզբունքներ	79
58.	Բարեւելու ձեւեր	81
59.	Ֆիզիկական Առիւծը	82
60.	Խնայասիրութիւն	84
61.	Բարոյական սկզբունքներ	86
62.	Պատմութիւն	88
64.	Դաստիարակութիւն	90
65.	Թութակն ու փոքրիկ գողը	92
66.	Աստուած ու կրօնք	93
67.	Շագանակ	94
68.	Ընթերցանութիւն	96
69.	Երկու համբողջ	98
71.	Դողդուած հաւ	100
72.	Մաքրութիւն	101
73.	Շուն	102
74.	Պարսկերէն ծնողին հանդէպ	104
75.	Գրավարժութեան դասը	105
76.	Արիւնքի շրջանը	106
78.	Պզտիկ ստախոսութեան մը հետեւանքը	110

ՊԼԱՆԻՔ Բ.

1.	Սիրամարգ	115
2.	Նախապաշարում	116
3.	Ջութակի ու աղեղը	117
4.	Արօն ու բոժիւնը	118
5.	« Այո՛ »	119
6.	Արեւն ու լուսինը	120
8.	Նախապաշարում	122
9.	Առաջի մրցանակ	123
10.	Յոռի դաստիարակութիւն	124
11.	Թէ ի՞նչպէս դաս կը սորվին	126
12.	Գալլն ու ոչխարը	127
13.	Յորեկ ու գիշեր	128
15.	Դաստիարակութիւն	130
16.	Շեւում	131

2013

3513

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0061974

Ս. ԴԱԻԹԵԱՆԻ

ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1. ԸՆԹԵՐՅԱՐԱՆՆԵՐ

	Ղ. Բ. Փ. Ը.
Առաջին Վարժարանի Մանուկներու	4
Երկրորդ " "	5
Երրորդ " "	5
Ուղեցոյց Գ. Վարժարան	6
Այբբենարան Պատկերազարդ	20
Փնշակ "	1, 10
Ընտելարան "	2
Նուէր Հայ Մանուկներուն	1, 20
Փունջ (Նոր Տպագրութիւն)	3
Երկրորդ Փունջ (Նոր Տպագր.)	6
Ծաղկաբաղ Հաւաքածոյ	4
Ճառակ Նոր Գրականութեան	7
Հանգիստարան Բարոյագիտութեան	6
Ա. Տարի Մայրենի Լեզու	2, 20
Բ. " " "	5
Գ. " " "	5

2. — ԳՆԵՐԱՆԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարակաճ	2
Լրացուցիչ	3
Նոր Քերականութիւն (Միջին եւ Բարձր.)	4

3. — ՆՈՐ ԴՊՐՈՅ

Համակերպումը դրոյթամբ, դասերնայց Նախակրթական բոլոր ճիւղերուն (Պատկերազարդ) : 124

10 Պրակի գիւնէ (փոքրի ծախումը մէկտեղ) 25

(10 ձեռք (100 Պրակ) միանուագ գնողին տասանորդ կը տրուի) :

Ծան. — Դուռնան Գործակալութեան Յայտագիրին մէջ ճշգրտած են միւս հրատարակութիւններուն ալ գիները եւ կարելոր պայմանները :

Հասցէ՝ ՍՄԲԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ